

Elevers skoleprestasjoner etter foreldrenes samlivsbrudd

En studie basert på registerdata

Benjamin Sæstad Beyene

Antall ord: 25126

VEILEDER

Morten Blekesaune

Universitetet i Agder, 2024

Masterfordypning i samfunnskunnskap, lektorutdanning 8.-13. trinn

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Sammendrag

Studien omhandler elevers skoleprestasjoner og hvordan dette kan ha sammenheng med deres familiesituasjon, i betydning av om de bor med begge eller bare én av foreldrene og når et eventuelt samlivsbrudd fant sted.

Studien tar for seg fire forskningsspørsmål: (1) Hvordan har andelen barn som ikke bor sammen med begge foreldrene endret seg over tid? (2) Hvordan går det med skoleprestasjonene til barn som bor med kun én forelder sammenlignet med barn som bor med begge foreldrene? (3) I hvilken grad kan slike forskjeller i skoleprestasjoner forklares med observerte kjennetegn ved familien? (4) Har vi grunn til å tro at dårligere skoleprestasjoner skyldes samlivsbrudd, eller kan dette skyldes uobserverte kjennetegn ved familien?

Tidligere forskning på familie, skilsmisse og skoleprestasjoner er sentralt i det empiriske og teoretiske grunnlaget for analysen. Datamaterialet som blir analysert i oppgaven er basert på registerdata og er hentet ut ved hjelp av analyseverktøyet *Microdata*. Jeg har gjennomført regresjonsanalyser av skoleprestasjoner målt gjennom resultater fra nasjonale prøver, og jeg har deretter diskutert resultatene i lys av annen forskning.

Resultatene viser at andelen barn som kun bor med én av foreldrene sine har holdt seg ganske stabil i perioden 2005-2023, med en svak økning i andelen som bor med begge foreldrene sine. Barna som kun bor med én av foreldrene sine gjør det noe dårligere på nasjonale prøver enn barn som bor med begge foreldrene. Observerte kjennetegn på sosioøkonomisk status, knyttet til foreldres utdanning, yrkesaktivitet og inntektsposisjon forklarer en del av denne forskjellen, men barn som bor med kun én forelder har fortsatt betydelig dårligere skoleprestasjoner enn barn som bor med begge foreldrene.

Nøkkelord: Microdata, nasjonale prøver, registerdata, samlivsbrudd, skoleprestasjoner

Forord

Etter flere år med studier markerer jeg slutten på studenttilværelsen ved å levere inn denne masteroppgaven. Arbeidet med masteroppgaven har vært utfordrende, men svært lærerikt. Det har bydd på mye frustrasjon, men også inspirasjon og faglig utvikling.

Jeg vil takke min veileder, Morten Blekesaune, for svært god hjelp med oppgaven. Jeg har fått innspill og tilbakemeldinger som har vært helt essensielt for å klare å gjennomføre prosjektet.

Jeg vil også takke familie og venner for god støtte som har bidratt til å holde motivasjonen oppe under arbeidet med oppgaven. Spesielt vil jeg nevne min mor, Lise Sæstad Beyene, som har vært en god ressurs og samtalepartner under dette masterprosjektet. I tillegg vil jeg trekke frem min gode venn og medstudent Josefine, som har gitt støtte og motivasjon mens jeg har arbeidet med oppgaven. Disse to har vært mottaker for mye frustrasjon da arbeidet mitt var på sitt mest utfordrende, og jeg er takknemlig for innsatsen dere har gjort for meg.

Ellers vil jeg også gi en takk til alle mine andre medstudenter for flotte studieår som har gitt meg mange gode minner.

Når jeg nå er ferdig med denne oppgaven ser jeg positivt tilbake på året som har vært, og ser frem til det jeg håper blir et givende yrkesliv.

Sandnes, mai 2024

Benjamin Sæstad Beyene

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Hensikt og forskningsspørsmål	9
1.3 Årsakssammenheng	10
1.4 Begreper.....	11
1.4.1 Familie	12
1.4.2 Samlivsbrudd	12
1.4.3 Sosioøkonomisk bakgrunn.....	12
1.5 Oppgavens oppbygning	12
2.0 Forskningskontekst.....	13
2.1 Ustabilitet i familien	13
2.2 Norsk kontekst.....	14
2.3 Faktorer av betydning for skoleprestasjoner	15
2.4 Konsekvenser av samlivsbrudd for barna.....	16
2.5 Frafall.....	17
2.6 Sosioøkonomisk bakgrunn	18
2.7 Psykososiale konsekvenser av samlivsbrudd	20
2.8 Sosial kapital.....	21
2.8.1 Tre dimensjoner av sosial kapital.....	22
2.8.2 Ulike former for sosial kapital	23
2.8.3 Sosial kapital og skoleprestasjoner	24
3.0 Metode.....	25
3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt	25
3.1.1 Aksiologi.....	25
3.1.2 Ontologi	25

3.1.3 Epistemologi	26
3.1.4 Metodologi	26
3.2 Registerdata	26
3.2.1 Tilgjengelighet	27
3.2.2 Populasjon.....	27
3.2.3 Longitudinelle data	28
3.3 Variabler.....	28
3.3.1 Avhengig variabel	29
3.3.2 Uavhengig variabel	30
3.3.3 Kontrollvariabler.....	32
3.4 Analysemetoder	33
3.4.1 Oversikt over andel barn som bor med kun én forelder.....	33
3.4.2 Regresjonsanalyser	34
3.6 Metodiske overveielser.....	35
3.6.1 Begrepsvaliditet	35
3.6.2 Konklusjonsvaliditet	36
3.6.3 Intern og ekstern validitet	37
3.5 Etske overveielser.....	38
3.5.1 Forskningsetiske verdier	39
3.5.2 Personvern.....	39
4.0 Resultater.....	41
4.1 Historiske endringer	41
4.2 Beskrivende statistikk.....	42
4.2.2 Fordeling i resultater på nasjonale prøver.....	45
4.3 Skoleprestasjoner.....	46
4.3.1 Regresjonsanalyse av nasjonale prøver 5. trinn.....	47

4.3.2 Regresjonsanalyse av nasjonale prøver 8. trinn	53
4.4 Oppsummering av resultater	60
5.0 Diskusjon.....	62
5.1 Omfang av barn som ikke bor med begge foreldrene	62
5.2 Forskjeller mellom elever med samboende og ikke-samboende foreldre	63
5.3 Samlivsbruddenes påvirkninger på kort og lang sikt.....	64
5.4 Velfungerende foreldre	66
5.5 Fars og mors yrkesaktivitet.....	68
5.6 Foreldres samlivsbrudd som et tap av sosial kapital	69
5.7 Generasjonsperspektiv.....	72
5.8 Kausalitet.....	72
6.0 Avslutning.....	75
6.1 Konklusjon.....	75
6.2 Implikasjoner for praksis	75
6.3 Implikasjoner for videre forskning	75
Referanser.....	77
Vedlegg.....	82
Script for analyse av nasjonale prøver i 5. trinn	82
Script for analyse av nasjonale prøver i 8. trinn	89
Script for historisk utvikling av barn som bor med én forelder.....	96
Tallene bak figur 1 og 2	98

1.0 Innledning

Det kan være mange grunner til at elever gjør det mer eller mindre bra på skolen. Å bygge videre på forståelsen av faktorene som kan bidra til bedre prestasjoner, i tillegg til å bygge forståelse for hva som kan gjøre at elever sliter på skolen, er et nyttig og viktig forskningsområde. Dårligere prestasjoner på skolen kan gjøre at elever ikke kommer inn på studieprogrammer de ønsker, eller at veien mot ønskede yrker blir lange og vanskelige. I noen tilfeller kan skolen bli så vanskelig at eleven faller utenfor skolegang før de oppnår fagbrev eller studiekompetanse.

Å ikke fullføre skolegang kan ha store konsekvenser for både individer og for samfunnet. For å bidra til at så mange som mulig klarer å gjennomføre skolegang, utdanne seg til et yrke de ønsker å få, og bli et produktivt medlem av samfunnet er det viktig å undersøke faktorene som kan gjøre at skolegangen blir vanskeligere for noen. Det kan også være nyttig å få mer kunnskap om hvordan man kan nå sitt fulle potensiale med tanke på skoleprestasjoner.

Ustabilitet i familien kan være en faktor som kan gjøre at noen barn får et dårligere utgangspunkt for å mestre skolen. Foreldres samlivsbrudd kan være kilde til slik ustabilitet, og i tilfeller der barn vokser opp med én forelder vil det være nyttig å undersøke om disse utgjør en utsatt gruppe med tanke på skoleprestasjoner. I et egalitært samfunn vil man gjerne tenke at skolen skal være en arena som tilrettelegger for like muligheter til å lykkes. Dersom enkelte grupper presterer dårligere på grunn av familiesituasjonen deres, vil kunnskap om dette kunne bidra til avhjelpe mulige ulemper dette kan medføre.

I denne masteroppgaven vil jeg forsøke å belyse hvordan familiesituasjon og skoleprestasjoner kan henge sammen, og hva foreldres samlivsbrudd kan bety for barnas prestasjoner på skolen. Ved å bygge på kunnskapen om dette kan tiltak rettet mot elever som opplever at foreldre skiller seg blir mer treffsikre og nyttige for å forebygge en negativ utvikling i skoleprestasjonene når barns familieliv blir utfordrende og mer ustabil.

1.1 Bakgrunn

At samlivsbrudd medfører utfordringer for barna, er godt etablert i forskningen på feltet (Nilsen et al., 2020). Barna som opplever at foreldre flytter fra hverandre scorer lavere på en rekke utfall, deriblant skoleprestasjoner, atferd, psykologisk tilpasning, selvbilde og sosial kompetanse (Amato, 2000, s. 1277). Når disse barna statistisk sett får mindre akademisk suksess enn barn som har foreldre som sammenhengende bor sammen, er det grunn til å løfte dette som en problemstilling. Omtrent 30 prosent av barn i Norge opplever at foreldrene

avslutter samlivet, og omtrent 10 prosent vokser opp med bare én forelder (NOU, 2019:20). Det også er et gjentakende funn i forskning at aleneforsørgere har særskilt risiko å få dårligere levekår og opphoping av problemer (Hansen & Horvei, 2023, s. 214).

I denne studien undersøker jeg empiriske sammenhenger mellom skoleprestasjoner og observerbare kjennetegn ved barnas familier, med fokus på om barna bor med begge, eller kun én forelder. Dette har vært tema for mange tidligere studier, spesielt har mange nordamerikanske studier bidratt til forskning på slike sammenhenger (McLanahan et al., 2013). I denne sammenheng er det spesielt interessant å kunne skille mellom hva som skyldes familiesituasjon og hva som kan skyldes andre observerte og uobserverte faktorer, det vil si om det finnes sterke indikasjoner på at det er kausale sammenhenger mellom fedres fravær i oppveksten og skoleprestasjoner. Stort sett gir forskning basert på amerikanske data relativt sterke holdepunkter for at familiesituasjonen påvirker skoleprestasjoner, mens tilsvarende studier fra europeiske land har gitt mindre sikre indikasjoner på dette (McLanahan et al., 2013). Forskere har spekulert om at slike forskjeller kan ha sammenheng med ulikhetene i amerikansk og mange europeiske lands skolesystemer (McLanahan et al., 2013, s. 13).

Det er mulig at sammenhengene mellom skoleprestasjoner og å vokse opp med kun én forelder er annerledes i Norge og i USA. En mulig forklaring på slike forskjeller er at mangelen på fars tilstedeværelse påvirker barnets sosioemosjonelle utvikling negativt, og at denne negative konsekvensen blir sterkere dersom far forsvinner ut av barnets liv tidlig enn om dette skjer når barnet har blitt eldre. Slike faktorer kan også føre til at barnet viser mer risikoatferd i ungdomsårene og at sjansen for at barnet fullfører videregående opplæring blir lavere. (McLanahan et al., 2013, s. 17).

At barn som opplever at foreldrene skiller seg gjør det dårligere på skolen er altså et gjentakende funn i forskning (Amato, 2000), men vi kan ikke dermed uten videre si at det er samlivsbruddet som er årsaken til barna gjør det dårligere. I slike tilfeller kan vi ikke være sikre på om barnet hadde gjort det bedre dersom foreldrene ikke hadde skilt seg. Vi kan også tenke oss legitime grunner til at foreldrene flytter fra hverandre. Det er for eksempel mulig at familien hadde store problemer før samlivsbruddet med konflikter som kan ha pågått over lang tid. I slike tilfeller er det ikke åpenbart at selve samlivsbruddet fører til dårligere skoleprestasjoner, men at dette heller skyldes bakenforliggende faktorer som konfliktnivå og stress i familien. Dersom foreldrene hadde latt være å skille seg, men konfliktnivået hadde vært like stort, kan resultatet for barnets utvikling og prestasjoner ha blitt de samme. Tidligere forskning har vist at barn i intakte familier som har et høyt konfliktnivå i hjemmet kan få

lignende utfall som barn som opplever at foreldrene skiller seg (Musick & Meier, 2010, s. 826). I noen tilfeller er det også mulig at et samlivsbrudd kan være bedre for barnet enn om familien fortsatt hadde vært intakt. For eksempel kan man tenke seg at store psykiske problemer eller alkoholisme kan ha medført så store problemer at et samlivsbrudd blir vurdert til å være en god løsning også for barnet. Store livsendringer, som samlivsbrudd, kan være bra for en persons velvære dersom livsendringen kommer etter en periode med høyt stressnivå. Også for barna kan det være gunstig at foreldrene skiller seg dersom barnet opplever høyt stressnivå knyttet til foreldrenes samboerskap (Amato et al., 1995, s. 911). Dermed er det ikke alltid at samlivsbrudd er en negativ hendelse, dette avhenger av hvordan forholdene er i familielivet i forkant av samlivsbruddet.

1.2 Hensikt og forskningsspørsmål

Gjennom litteratursøkene som jeg har gjort i sammenheng med denne oppgaven har jeg funnet lite forskning på sammenhenger mellom resultater på nasjonale prøver og samlivsbrudd. Dette kan dermed virke som et kunnskapshull som jeg kan bidra til å fylle gjennom denne masteroppgaven. Å undersøke mulige sammenhenger her kan være nyttig for å få mer kunnskap om skoleprestasjonene til yngre barn enn det som har blitt forsket på en del før, i tillegg bidrar det til å sjekke om lignende funn gjøres blant yngre barn og med et annet mål på skoleprestasjoner.

Et mål for denne studien var å avdekke slike utfordringer ved å teste hypotesen om at barns familiesammensetning har sammenheng med deres prestasjoner på skolen. Denne studien kan dermed bidra til kunnskapen på feltet gjennom å tilby et blikk på skoleprestasjonene blant yngre elever. Målet var å bidra til kunnskapen om faktorer som kan lede til svakere skoleprestasjoner blant elever. I et større bilde kan slik kunnskap samles og brukes til å utarbeide og forbedre tiltak for å kompensere for de negative virkningene av slike faktorer, og dermed gjøre skolen enda bedre rustet for å hjelpe barn gjennom utdanningsløpet. For å ytterligere bidra til kunnskap om dette fenomenet undersøker jeg andre aldersgrupper og et annet mål på skoleprestasjoner enn det jeg fant av nyere forskning i norsk kontekst.

Denne studien hadde fire forskningsspørsmål som belyser ulike aspekter ved sammenhenger mellom familiesammensetning og skoleprestasjoner.

1. Hvordan har andelen barn som ikke bor sammen med begge foreldrene endret seg over tid?

2. Hvordan går det med skoleprestasjonene til barn som bor med kun én forelder sammenlignet med barn som bor med begge foreldrene?
3. I hvilken grad kan slike forskjeller i skoleprestasjoner forklares med observerte kjennetegn ved familien?
4. Har vi grunn til å tro at dårligere skoleprestasjoner skyldes samlivsbrudd, eller kan dette skyldes uobserverte kjennetegn ved familien?

1.3 Årsakssammenheng

Å diskutere årsakssammenheng er sentralt i kvantitative undersøkelser. Jeg vil derfor inkludere en redegjørelse for årsakssammenheng og kriteriene som innebærer i dette for å danne grunnlag for diskusjon av resultatene. For å analysere sosiale fenomener ønsker man å forklare disse fenomenene med grunnlag i empiriske og teoretiske drøftinger. Kort sagt kan man si at årsakssammenheng er at et fenomen eksisterer på grunn av et annet fenomen. Forklaringer på sosiale fenomener innebærer å skille mellom intensjonelle handlinger og ytre kausale forklaringer. Det kan være mange indirekte mekanismer som kan frembringe resultatet man undersøker, det nytter derfor ikke å kun legge fokus på de direkte handlingene som assosieres med resultatet (Skog, 2004, s. 23). Ikke-observerbare mekanismer kan altså være nødvendig å inkludere i kausale forklaringer.

For å kunne si at noe har årsakssammenheng er det noen grunnleggende kriterier som må bli møtt. Mye av litteraturen om kausalitet har røtter i David Humes perspektiver, som baseres på 3 kjennetegn. Først må den påståtte kausale forklaringen skje før det forklarte fenomenet. Den forklarende mekanismen skjer også i nærheten av fenomenet i både tid og sted. Til slutt må virkningen være konstant, altså at man ser det samme resultatet når det forklarende fenomenet inntreffer (Skog, 2004, s. 23-24). Det er imidlertid mulig å kritisere noe av dette, spesielt har kriteriet om nærhet i tid og sted vært omdiskutert. Det kan være ukjente kjeder av kausale hendelser som over tid binder to fenomener sammen. Gjennom forskning kan man oppdage slike ukjente ledd for å utvikle kunnskapen om fenomenet og dets kausale forklaringer (Skog, 2004, s. 24-25). I sammenheng med dette prosjektet kan man for eksempel se for seg at foreldres utdanningsnivå er en kausal forklaring på elevens prestasjon på nasjonale prøver. Mellom foreldrenes utdanningsvalg og elevens gjennomføring av nasjonale prøver, kan det være en rekke hendelser som virker inn på elevens resultater. At virkningen må være konstant har også vært noe omdiskutert. I samfunnsvitenskap er det vanskelig å finne konstante årsaker og virkninger, og det vil i de fleste tilfeller være mer hensiktsmessig å snakke om korrelasjoner med ulik grad av forklaringskraft (Skog, 2004, s. 26-27). Det vil kunne være

lange kjeder og faktorer som kan virke inn på et sosialt fenomen, og man vil ikke kunne vite om, eller inkludere, alle faktorer som har virket inn på et utfall i én studie. Når man snakker om kausalitet i samfunnsvitenskap, peker man gjerne derfor på en statistisk signifikant korrelasjon med sterk forklaringskraft. En slik sterk forklaringskraft kan gjerne operasjonaliseres gjennom å undersøke sannsynligheten for at noe vil skje dersom en mekanisme er til stede. Hyppigheten av et utfall ved tilstedeværelsen av en mekanisme kontra mangelen på den samme mekanismen kan gi en indikator på hvor viktig denne mekanismen er til å forklare årsakene til utfallet (Skog, 2004, s. 28). Likevel kan man i mange tilfeller se at et utfall skjer til tross for mangelen på mekanismen, og motsatt at man ikke ser utfallet selv om mekanismen er til stede. Kausale forklaringer i samfunnsvitenskap kan dermed sies å ofte handle om sannsynlighet for at et utfall vil skje dersom visse mekanismer inntreffer. Man beskriver altså at utfall regelmessig skjer dersom en mekanisme er til stede, heller enn å forsøke å formulere skjebnebestemmende forklaringer (Skog, 2004, s. 29).

Selv om man kan observere en statistisk korrelasjon, betyr ikke dette at det nødvendigvis foreligger en årsakssammenheng. Årsakssammenheng avhenger av at et utfall faktisk skyldes den korrelerte faktoren. Det kan altså finnes tilfeldige korrelasjoner som ikke er av betydning for utfallet. Det kan også være en rekke andre faktorer som også har innvirkning på utfallet, i slike tilfeller kan man ikke uten videre anse korrelasjonen som utslagsgivende for utfallet (Skog, 2004, s. 39). Skog (2004) oppsummerer årsaker til korrelasjoner i fire punkter: at korrelasjonen er tilfeldig, at fenomen A bringer frem B, at fenomen B bringer frem A, og at det er andre faktorer som bringer frem eller korrelerer med både fenomen A og B (s. 41). Det sistnevnte punktet er et problem når man skal forsøke å formulere kausale forklaringer. For å håndtere dette problemet kan man inkludere kontrollvariabler for å undersøke om noen av disse kan være blant de bakenforliggende faktorene. Å basere seg på kontrollvariabler har likevel en svakhet i at man må kunne registrere alle faktorer som kan ha innvirkning på den avhengige variabelen, dette vil sjelden være mulig i samfunnsvitenskapen. Kontrollvariabler kan dermed bidra til å komme nærmere den kausale forklaringen, men vil sjelden gi et endelig svar (Skog, 2004, s. 41-45).

1.4 Begreper

For å gi innblikk i hvordan enkelte begreper har blitt brukt i løpet av oppgaven presenteres her de anvendte forståelser av disse begrepene.

1.4.1 Familie

I denne studien analyserer jeg familier bestående av foreldre og barn, gjerne kalt kjernefamilien. I familiene jeg har studert var barna enten 10 eller 13 år gamle, og gikk i henholdsvis 5. klasse og 8. klasse. Når familie blir nevnt refereres det dermed til en kjernefamilie bestående av foreldre og barn.

1.4.2 Samlivsbrudd

I denne oppgaven vil jeg diskutere elevers potensielle skolemessige konsekvenser av foreldres samlivsbrudd. Forskningen som presenteres handler gjerne om skilsmisse. I Norge er også samboerskap svært utbredt, og et fenomen som jeg også tok hensyn til i konstruksjonen av variablene. Skilsmisse refererer i utgangspunktet kun til samlivsbrudd mellom ektepar, men jeg benytter altså en utvidet forståelse av begrepet skilsmisse, og leseren gjøres oppmerksom på at samlivsbrudd mellom samboere også inkluderes i dette begrepet i sammenheng med denne oppgaven.

1.4.3 Sosioøkonomisk bakgrunn

I denne oppgaven undersøker jeg i hvilken grad forskjeller i skoleprestasjoner hos barn som bor hos én forelder eller intakte familier med begge foreldre kan skyldes observerte forskjeller mellom disse familiene. I denne studien fokuserer jeg på observerte kjennetegn på sosioøkonomisk bakgrunn. I denne oppgaven vil dette operasjonaliseres som foreldrenes utdanningsnivå, inntektsposisjon og yrkesaktivitet. Indirekte kan dette også ses som et mål på deres funksjonsevne i bred forstand. Høy inntekt eller at foreldre er yrkesaktive er gjerne ikke faktorer som direkte påvirker elevers skoleprestasjoner, men det kan være et observerbart mål på hvor godt foreldrene fungerer i arbeidsliv. For å lykkes i arbeidsliv må man gjerne ha en viss funksjonsevne, og foreldrenes funksjonsevne kan tenkes å være av betydning for elevenes faglige utvikling.

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven fortsetter med en redegjørelse av relevant forskning som senere i oppgaven vil bli brukt for bygge forståelse for empirien. Videre kommer en gjennomgang av metoden jeg har brukt for å finne mitt datamateriale. I kapittel 4 kommer en presentasjon av resultatene fra studien. Etter dette kommer en diskusjon av disse resultatene opp mot relevant forskning i kapittel 5. Til slutt konkluderes oppgaven ved å svare på forskningsspørsmålene, samt en oppfordring til videre forskning.

2.0 Forskningskontekst

I dette kapittelet skal jeg presentere forskning som er relevant for å forstå sammenhengene mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner. Jeg startet arbeidet med studien ved å gjøre meg kjent med forskningsfeltet. Jeg søkte etter litteratur om skilsmislers påvirkning på barn og leste artikler om dette som veileder hadde tipset meg om, spesielt var (Amato, 2001) og (Amato & Patterson, 2017) sentrale utgangspunkt for videre arbeid. Jeg begynte med å gjøre litteratursøk i Oria og Google Scholar, og brukte søkeord som «divorce and academic achievement», og avgrenset søket til fagfelleverderte tidsskrift utgitt etter 2010 skrevet på norsk og engelsk. For å velge ut forskningsartikler til videre undersøkelse vurderte jeg først overskrifter og sammendrag som et første sorteringssteg. Videre klikket jeg meg inn på for å få et overblikk over tema og relevans for egne forskningsspørsmål, jeg lagret artiklene jeg ville undersøke nærmere og fjernet artikler jeg vurderte som ikke å være tilstrekkelig relevant. I denne prosessen brukte jeg prinsipper for litteratursøk betegnet som «6S-modellen». Denne modellen beskriver en fremgangsmåte for hvordan man kan skrive en litteraturgjennomgang og presenterer seks steg: spørre, søke, sortere, syntetisere, skrive og systematisere (Persson, 2021). Gjennom dette litteratursøket fikk jeg oversikt over forskningsfeltet i nyere tid. Jeg leste sammendrag av artiklene som dukket opp i søket og tok med videre de artiklene jeg vurderte som mest relevant. Videre brukte jeg også snøballmetoden og så etter artikler som hadde referert til noen av artiklene jeg fant spesielt relevante.

2.1 Ustabilitet i familien

Familien er en grunnleggende arena og institusjon i samfunnet der mennesker skaper livsmening og etterstreber stabilitet og trygghet. Familien er også en sentral institusjon for å danne barn til å bli sunne, kompetente og produktive samfunnsborgere (Amato, 2000).

Når det skjer forstyrrelser i familien ved at en av foreldrene flytter ut etter et samlivsbrudd, kan barn oppleve kriser som kan stå i veien for barnets utvikling og barnets opplevelse av trygghet og tillit. Studier har påvist sammenhenger mellom flere overganger i familien og negative utfall i barns skolegang (Fomby & Cherlin, 2007, s. 2). Overganger refererer her til endringer i familiesammensetningen, der foreldrene kan skille seg, gifte seg på nytt, og muligens skille seg igjen. Slike overganger utgjør en ustabilitet sammenlignet med at barnet har to foreldre som holder sammen. Å oppleve mange overganger er assosiert med lavere karakterer og dårligere emosjonell tilpasning. Forfatterne påpeker at det er stresset som følger overgangene som er mest relevant, og ikke familiesammensetningen i seg selv. Barn som

opplever at foreldre skiller seg for så å gifte seg på nytt, skårer ikke bedre på velvære enn barn som bor med kun én forelder. Å få steforeldre utgjør dermed ikke en kompensasjon for barnet, men hendelsen utgjør en overgang som kan være stressende (Fomby & Cherlin, 2007, s. 3-4).

Også i andre studier har det blitt funnet sammenhenger mellom familieustabilitet og negative utfall. Familieustabilitet har blitt operasjonalisert som hyppigheten av endringer knyttet til primære omsorgsgiveres endring av partner og arbeidstid, og endringer i barnets bosted skoleplass (Marcynyszyn et al., 2008, s. 287). Det ble funnet assosiasjoner mellom slik ustabilitet, og lavere sosioøkonomisk status og dårligere skoleprestasjoner i ungdomsårene. Barna som opplever mer ustabilitet, presterte også dårligere på skolen. Ustabilitet i barnets liv kan altså utgjøre en risikofaktor for barnet. Forfatterne drøfter videre hvordan dette kan forstås ved at opplevd stabilitet kan lære barna hvordan egne handlinger kan påvirke situasjon og miljø (Marcynyszyn et al., 2008, s. 389-390).

2.2 Norsk kontekst

Mye av forskningen jeg presenterer stammer fra andre land, og da spesielt fra USA. Det er grunn til å tro at resultater fra studiene jeg refererer til kan variere mellom land. En del studier finner lignende resultater med data fra skandinaviske land som de amerikanske studiene (Breivik & Olweus, 2006), noe som kan tyde på at effekten av foreldres samlivsbrudd er ganske lik i Norge som i USA. Andre forskere har argumentert for at familiepolitikken i nordiske velferdsstater gjør at skoleprestasjonene til elever ikke blir påvirket like mye av foreldres samlivsbrudd (Lyngstad & Kitterød, 2008, s. 18). Med norske data har det også blitt funnet at barn som har opplevd foreldres samlivsbrudd, også selv oftere opplever samlivsbrudd, og de rapporterer dårligere resultater enn andre på psykososiale målinger enn andre på samme alder. I tillegg er det påvist at barn som har opplevd foreldres samlivsbrudd gjennomgående får dårligere karakterer etter grunnskolen, og at de er mindre tilbøyelig til å ta høyere utdanning (Lyngstad & Kitterød, 2008, s. 21-22). Samlet sett tyder dette på at det blir gjort lignende funn i Norge som det blir gjort internasjonalt, det er også i Norge tydelige negative assosiasjoner med å oppleve foreldres samlivsbrudd.

I Norge har det også blitt observert forskjeller i skoleprestasjonene blant elever med gifte og skilte foreldre. Ved bruk av registerdata fant Lauglo (2008) at elever med skilte foreldre får dårligere gjennomsnittlig standpunkt karakter etter 10. trinn enn elever med gifte foreldre. I tillegg ble det ikke observert noen fordel i tilfellene der elevene hadde steforeldre (Lauglo, 2008). Det kan virke som at mye av forskningen om sammenhenger mellom samlivsbrudd og

skoleprestasjoner har benyttet data om fullføring av videregående opplæring og standpunkt karakterer etter 10. trinn. Nasjonale prøver har også blitt brukt som mål på skoleprestasjoner, men i større grad for å forklare sammenhenger med andre variabler. For eksempel har nasjonale prøver blitt undersøkt for å studere skoleprestasjonene til barn i lavinntektsfamilier (Hyggen et al., 2018). I tillegg har nasjonale prøver blitt brukt for å undersøke sammenhenger mellom boforhold og skoleprestasjoner (von Simson & Umblijs, 2019).

2.3 Faktorer av betydning for skoleprestasjoner

Det er mange studier som viser at det er empiriske sammenhenger mellom familiesammensetning og skoleprestasjoner, men vi kan ikke være sikre på om det er at foreldrene bor fra hverandre eller at det er skilsmissen som er årsaken til at barnas skoleprestasjoner blir dårligere (Nergård, 2005). Det er mulig at det er andre forhold og faktorer som også påvirker skoleprestasjonene. En viktig faktor å kontrollere for er blant annet sosioøkonomisk bakgrunn, som er et sett av faktorer som viser sterke sammenhenger med elevers skoleprestasjoner (Nergård, 2005). For å få informasjon om hvordan familiesammensetning og skilsmisse kan påvirke skoleprestasjonene kan man se på om elever med samme sosioøkonomisk bakgrunn differensierer i skoleprestasjoner dersom foreldrene bor sammen eller ikke (Nergård, 2005). Mange studier tyder på at familiesammensetning er en signifikant variabel for elevers skoleprestasjoner. Nergård (2005) sammenfatter hvordan vi kan forstå dette i tre hypoteser: foreldrefravær, økonomisk deprivasjon og familiekonflikt. Foreldrefravær kan oppstå som resultat av at foreldrene gjerne ikke har like mye tid til å følge opp barnet på skolen, gi leksehjelp og generell oppmerksomhet etter en skilsmisse som foreldre som bor sammen. Skilsmisse kan sette foreldrene i en vanskelig økonomisk situasjon, og økonomiske vansker kan blant annet virke negativt inn på barns skoleprestasjoner. Med tanke på familiekonflikt ser man på skilsmissen som en prosess fylt med mye konflikt som kan skape stress, ulykkelighet og utrygghet blant barna. Hypotesen i forhold til familiekonflikt er at det ikke er det at foreldrene flytter fra hverandre som er hovedproblemet, men at den medfølgende konflikten er særdeles belastende for barnet (Nergård, 2005). I forhold til skoleprestasjoner har det også blitt funnet at det ikke nødvendigvis er samlivsbruddet i seg selv som forårsaker dårligere skoleprestasjoner, og at andre bakenforliggende faktorer kan bidra til å forklare fenomenet (Lyngstad & Kitterød, 2008).

2.4 Konsekvenser av samlivsbrudd for barna

Amato (1993) har presentert fem ulike perspektiver på barns tilpasning til foreldres samlivsbrudd, disse kan gi innblikk i hvilke bakenforliggende faktorer som samlivsbrudd kan innebære. Et perspektiv handler om tapet av en forelder, der samlivsbrudd kan føre til at én av foreldrene blir fraværende eller mindre tilgjengelig enn før bruddet. Foreldre gir blant annet emosjonell støtte, praktisk hjelp og veiledning til barn, og dersom en forelder ikke er tilstede kan barn oppleve å få mindre av disse ressursene (Amato, 1993, s. 24). Et annet perspektiv handler om foreldrenes tilpasning til samlivsbruddet. Samlivsbrudd kan være svært stressende, noe som kan påvirke foreldrenes evne til å være ressurssterke omsorgsgivere for barnet (Amato, 1993, s. 27-28). Et tredje perspektiv handler om konflikt mellom foreldrene. Dersom foreldre krangler og skaper uro i hjemmet kan dette skape stress og negative følelser hos barnet. Konfliktnivået før og under skilsmisseprosessen kan være belastende for barnet, og i tilfeller der konflikten mellom foreldrene vedvarer over tid kan barn også oppleve en vedvarende belastning (Amato, 1993, s. 30). Et fjerde perspektiv handler om økonomi. Samlivsbrudd kan være økonomisk belastende for foreldrene, som kanskje må nedprioritere goder de før bruddet kunne ta seg råd til (Amato, 1993, s. 32). Det siste perspektivet handler om stress. Alle foregående perspektiver kan være kilde til stress for barnet, som kan oppleve en skadet relasjon til foreldrene, konflikt i hjemmet og nedsatt levestandard. I tillegg kan samlivsbrudd også innebære at barnet må flytte og bytte skole, noe som kan skape ytterligere stress. Dette perspektivet påpeker at det oppsamlede stresset som barnet kan oppleve som følge av en rekke negative hendelser kan være årsak til problemer (Amato, 1993, s. 33-34).

Härkönen (2017) har funnet at det er forskjeller i hvilke barn som tar mest konsekvenser av foreldrenes samlivsbrudd, der alder og kulturell bakgrunn har blitt pekt på som predikatorer for hvor sårbare barn kan være for foreldres samlivsbrudd. Alder spiller inn slik at små barn ofte får mer negative konsekvenser enn voksne barn. Det observeres også mer sårbarhet i perioder der barna skal ta viktige beslutninger, for eksempel utdanningsvalg. Kulturell bakgrunn forklares som viktig i at noen opplever mindre stigma knyttet til samlivsbrudd enn andre, men også at noen grupper mennesker er mer vanskeligstilte enn andre grupper. De som er mer vanskeligstilte får mindre negative konsekvenser av samlivsbrudd enn andre, noe som forfatterne mener kan forklares gjennom deres allerede dårligere utgangspunkt der barna har mindre å tape ved at foreldrene flytter fra hverandre (Härkönen et al., 2017, s. 175-176). Barnets kjønn er også av betydning, og studier har vist at gutter har større og mer vedvarende problemer med tilpasning enn jenter har (Demo & Acock, 1988, s. 622).

Det har også blitt gjort funn som viser at noen barn har positive konsekvenser av foreldres samlivsbrudd. En studie undersøkte variasjon i effekten samlivsbrudd har på barns sannsynlighet for å gjennomføre høyere utdanning. Det ble funnet at samlivsbrudd i familier med høyt konfliktnivå kan ha positive konsekvenser for barnet fordi samlivsbruddet kan oppleves som en lettelse. I tilfeller med lave konfliktnivåer øker de negative konsekvensene av samlivsbrudd. Det konkluderes i denne studien med at det er en økende grad av samlivsbrudd som skjer med lavt konfliktnivå, samt at samlivsbrudd generelt sett har blitt mer vanlig. På grunn av dette vil effekten av samlivsbrudd virke negativt på et større omfang barn, og den gjennomsnittlige effekten av samlivsbrudd er mer negativ (Kreidl et al., 2017). Samlivsbrudd med lavt konfliktnivå både under og etter samlivsbruddet bidrar bedre tilpasning for barnet. I tillegg har studier vist at barn selv rapporterer at bedre tilpasning i et lavkonfliktmiljø er å foretrekke til tross for at det kan være smertefullt å miste kontakt med én av foreldrene (Demo & Acock, 1988, s. 622). I forskningen kommer det altså frem at mye av de negative opplevelsene til barn i sammenheng med samlivsbrudd handler om konfliktnivået i hjemmet.

Etter et samlivsbrudd er det en del fedre som ikke har mye kontakt med barna. En rapport fra Statistisk Sentralbyrå viser at 2 % av fedre ikke har hatt kontakt med barnet etter samlivsbruddet, og 12 % av fedrene har ikke samvær barnet i en vanlig måned. Av disse er en del av dem boende langt borte fra barnet, og har gjerne kontakt med barna sine i ferier. Det vanligste er likevel at fedrene har en del samvær med barna, mens barna bor hos sin mor (Lyngstad et al., 2015).

2.5 Frafall

Med tanke på frafall i videregående skole er det påvist at skoleprestasjoner i ungdomsskolen og familiebakgrunn kan predikere slike utfall. Prestasjoner i ungdomsskole er den sterkeste prediktoren for om ungdommer fullfører videregående opplæring. For eksempel er det bare 13% av de som har under 25 grunnskolepoeng som fullfører videregående opplæring. (Lillejord et al., 2015, s. 11). Andre faktorer som predikerer frafall fra videregående opplæring er etnisitet, klassebakgrunn og kjønn. Etnisitet og kjønn kan se ut til å være av betydning ettersom gutter med ikke-vestlig bakgrunn oftere faller fra videregående opplæring enn andre elever. Foreldrenes utdanningsnivå og inntekt har også betydning for elevers gjennomføringsgrad (Lillejord et al., 2015).

Forskere har spekulert i at hvordan foreldre prater med barna sine om utdanning kan bidra til sosial reproduksjon. Middelklassebarn dropper sjeldnere ut av videregående opplæring enn arbeiderklassebarn, og det har også blitt spekulert i om skolen favoriserer middelklasseverdier (Lillejord et al., 2015, s. 11-12). Å involvere familien er én blant flere kategorier av tiltak som innføres for å forebygge frafall, involveringen handler om å bistå eleven i å tilpasse seg skolehverdagen. Det bygger på å gi barna faglig og sosial støtte, noe som innebærer å bygge relasjoner som bidrar til motivasjon og læring. Å involvere familien til å være en slik støtte kan derfor bidra til å forebygge frafall (Lillejord et al., 2015).

2.6 Sosioøkonomisk bakgrunn

Spørsmål om mulige sammenhenger mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner har blitt undersøkt i tidligere norsk forskning, for eksempel studerte Nilsen et al. (2020) heterogenitet i sammenhengene mellom skoleprestasjoner og samlivsbrudd når det kontrolleres for foreldres utdanningsnivå. Det ble der funnet at samlivsbrudd hadde en sterkere negativ sammenheng med skoleprestasjoner der barnets mor var høyt utdannet. Med tanke på at sosioøkonomisk status, der utdanning er del av operasjonaliseringen, har sammenheng med sterkere skoleprestasjoner (Nilsen et al., 2020), kan det være grunnlag for å tro at samlivsbruddets negative korrelasjon på skoleprestasjonene kan forklares dithen at samlivsbruddet forårsaket hendelsesrekker som etter hvert kan ha forårsaket dårligere skoleprestasjoner.

Forfatteren viser også til at høyt utdannede foreldre kan bidra til å motvirke de negative konsekvensene samlivsbrudd kan ha på elevenes skoleprestasjoner (Nilsen et al., 2020, s. 2). Slike kausale diskusjoner er pågående, der noen studier ikke finner kausale sammenhenger og andre finner svake til moderat negative effekter. Sistnevnte omtales som den rådende konklusjonen ifølge en oversiktsstudie fra 2017 (Härkönen et al., 2017, s. 174).

Foreldrenes utdanningsnivå har sammenheng med hvor mye et eventuelt samlivsbrudd går ut over barns skoleprestasjoner. Barn som har foreldre med lav utdanning øker ikke sannsynligheten for lavere skoleprestasjoner etter en skilsmisse, mens barn som har foreldre med høyere utdanning får større konsekvenser med tanke på skoleprestasjoner av at foreldrene skiller seg (Nilsen et al., 2020).

Skoleprestasjonene blant unge korrelerer med om foreldrene har skilt seg eller ikke, der barn av skilte foreldre generelt sett gjør det noe dårligere på skolen enn barn med gifte foreldre (Nilsen et al., 2020). Høyere utdanning blant foreldrene virker også å være en faktor som minimerer de negative effektene av skilsmisse på barn. Dette forklares gjennom hypotesen om

kompensasjon, der høyere finansiell og sosial kapital samt ressurssterke foreldre kompenserer for de negative effektene av skilsmisse. På den andre siden kommer «gulveffekt-hypotesen» der foreldrenes lave utdanning og mindre finansiell og sosial kapital virker motsatt på barnet og kan forsterke konsekvensene av en skilsmisse (Nilsen et al., 2020). Denne hypotesen motsier funn som sier at barn av foreldre med høyere utdanning får større konsekvenser ved skilsmisse. Dette forklares gjerne med at foreldre med høyere utdanning i større grad virker positivt inn på barnas skoleprestasjoner enn foreldre med lav utdanning. Forskjellen før og etter skilsmissen blir muligens derfor større for barna som i utgangspunktet hadde tilgang på mer ressurser (Nilsen et al., 2020).

Lav utdanning er også assosiert med hyppigere opplevelser av levekårsproblemer (Hansen & Horvei, 2023), dette kan også tenkes å ha innvirkning på barna deres sine opplevelser av levekårene sine. Lav sosioøkonomisk status assosieres gjerne til en rekke andre faktorer som kan virke negativt på elevers skoleprestasjoner, det kan derfor være vanskelig å trekke en slutning om at en skilsmisse isolert sett påvirker skoleprestasjonene negativt. Skilsmissen kan da bli én, blant mange mulige faktorer som påvirker skoleprestasjonene negativt, og skilsmissen blir gjerne mindre signifikant for skoleprestasjonene enn for barn med høyere sosioøkonomisk status. Altså forstår man dette som at fallhøyden er større for elevene med høy sosioøkonomisk status, og for elevene med lav sosioøkonomisk status vil forventningene til skoleprestasjonene allerede være lave før et potensielt samlivsbrudd mellom foreldrene (Nilsen et al., 2020).

Å vokse opp i hjem der foreldrenes relasjon er ustabil kan få videre konsekvenser for barna ved at ustabilitet viser seg å kunne gå i arv. Det påpekes en rekke korrelasjoner som kan forklare dette. Disse innebærer dårligere relasjonsferdigheter, utradisjonelle holdninger, begrensede skoleprestasjoner, mer risikable livsvalg, emosjonell usikkerhet og kumulativt stress (Amato & Patterson, 2017). Med tanke på de dårligere skoleprestasjonene, som er fokus for denne oppgaven, vises det til at foreldres skilsmisse kan føre til at barn eksponeres for konflikt, at kvaliteten på foreldrenes støtte og tilsyn kan synke og at elevene muligens må bytte skole. Det nevnes også at senket levestandard på grunn av skilsmissen og dårligere økonomiske kår kan påvirke barnas skoleprestasjoner negativt. Dette kan gå i arv fordi dårlige skoleprestasjoner kan assosieres med at personer tar mindre utdanning og dermed er i større risiko for økonomisk usikkerhet. Økonomisk usikkerhet har videre assosiasjoner til økt risiko for separasjon blant både gifte og samboere (Amato & Patterson, 2017). Etter at foreldrene går fra hverandre, kan barn oppleve mye stress på både kort og lang sikt. Langtidsvarende stress

kan forsterke barns emosjonelle, atferdsmessige, sosiale, og ikke minst skoleprestasjonsrelaterte problemer (Amato & Patterson, 2017). Dersom foreldrene skiller seg øker også sannsynligheten for at barna skiller seg senere i eget liv (Catton, 1988). Dermed økes også risikoen for at ustabilitet reproduseres og at barna også står i fare for å ha mer ustabilitet i sitt liv.

2.7 Psykososiale konsekvenser av samlivsbrudd

Foreldres skilsmisse kan få negative konsekvenser for barns psykososiale velvære, noe som kan forklare sammenhenger mellom foreldres samlivsbrudd og skoleprestasjoner. (Potter, 2010).

Barn kan oppleve mye stress og store påkjenninger etter at foreldrene skiller seg. Det kan være vanskelig å trekke slutninger om foreldres samlivsbrudd som årsak til slike problemer, fordi vi kan ikke med sikkerhet si om det hadde gått bedre med barnet dersom foreldrene ikke hadde skilt seg. Likevel finnes det studier som indikerer at foreldrenes samlivsbrudd påvirker barns psykiske helse negativt (Kravdal & Wörn, 2023). Det er ulike måter man kan forstå stressreaksjonen etter et samlivsbrudd. En vinkling er å se situasjonen som en krise. Da anser man skilsmissen som en forstyrrelse som de fleste tilpasser seg til over tid. En annen måte å forstå påfølgende stress etter en skilsmisse, er å se situasjonen som en kronisk belastning. Det å være skilt kan innebære belastninger som økonomiske vansker, ensomhet og muligens bli eneforelder. Dersom man forstår skilsmissen som en kronisk belastning vil skilte mennesker ikke nødvendigvis tilpasse seg på samme måte (Amato, 2000). Det er nærliggende å tenke at slike forståelser også kan overføres til barnas opplevelse av stress etter foreldrene skiller seg. Stresset som barn opplever kan komme av flere faktorer. Blant annet kan dette være at foreldrene ikke tilbyr like god omsorg som ellers under en skilsmisseprosess, barna har muligens mindre kontakt med den ene forelderen etter skilsmissen, økonomiske problemer i husholdningen og at barnet muligens blir trukket inn i foreldrenes konflikt. Selv om samlivsbrudd kan medføre store negative konsekvenser for barn, er det viktig å nevne at det likevel er mulig at barnet får det bedre i lengden (Kravdal & Wörn, 2023). Samlivsbrudd kan i noen tilfeller redde barn fra dysfunksjonelle og skadelige hjem (Amato, 2000, s. 1282). Det er likevel viktig å påpeke at det ikke er påvist en tydelig årsakssammenheng mellom dårlig psykososial helse og nedadgående skoleprestasjoner. Elementene er korrelert, men det kan være vanskelig å si noe entydig om hva som kommer først og sist ut fra dataene i disse studiene (Kravdal & Wörn, 2023; Potter, 2010).

Tilpasning etter skilsmisse er positivt assosiert med utdanning, stort sosialt nettverk og støtte fra en ny partner (Amato, 2000, s. 1276). Amato (2000) sier også at barn har nytte av å bruke aktive mestringsferdigheter, få støtte fra familie og venner og å ha tilgang til terapeutiske intervensjoner for å bedre tilpasse seg livet etter foreldrene skiller lag (s. 1282).

Det også er et gjentakende funn i forskning at aleneforsørgere har særskilt risiko å få dårligere levekår og opphoping av problemer (Hansen & Horvei, 2023, s. 214). Problemer og levekårsutfordringer følger hvilken posisjon en person har i forhold til arbeidsmarkedet. Av ulike befolkningsgrupper er det tre som skiller seg ut som spesielt sårbare i forhold til opphoping av problemer: uføre, arbeidsledige, og enslige med barn (Hansen & Horvei, 2023, s. 218). Blant enslige med barn er også sannsynligheten større for å oppleve lavinntekt og økonomisk deprivasjon (Hansen & Horvei, 2023, s. 221).

2.8 Sosial kapital

For å forstå sammenhengen mellom foreldres samlivsbrudd og elevers skoleprestasjoner kan det være nyttig å se dette fenomenet gjennom sosial kapital som teoretisk perspektiv. Et samlivsbrudd kan innebære en endring i barnets sosiale kapital, noe som kan tenkes å bidra til variasjon i skoleprestasjoner. Høyere sosial kapital er funnet til å øke blant annet handlingseffektivitet og samarbeid (Nahapiet & Ghoshal, 1998, s. 245). I tillegg har det vært diskusjoner om at hendelser som svekker familiære tilknytninger, som for eksempel samlivsbrudd, kan føre til en svekkelse av sosial kapital (Field, 2003, s. 109). Jeg anser derfor sosial kapital som relevant for å bygge forståelse for sammenhenger mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner.

Begrepet sosial kapital har blitt definert på en rekke ulike måter, og hvilken definisjon som anvendes varierer blant ulike disipliner. Fagfelt som økonomi, sosiologi og statsvitenskap bruker gjerne ulike teoretiske rammeverk (Claridge, 2018). Hva man dermed legger i begrepet, må derfor tydeliggjøres. Sosial kapital kan bety den totale velviljen som er tilgjengelig for en aktør eller gruppe, hvor velviljen stammer fra aktørens sosiale relasjoner. Den sosiale kapitalen reflekterer graden av informasjon, innflytelse og solidaritet som aktøren har tilgjengelig (Adler & Seok-Woo, 2002, s. 23). En annen definisjon på sosial kapital kan formuleres som summen av faktiske og potensielle ressurser som en aktør har tilgjengelig gjennom dens sosiale relasjoner. Ressursene kan være en del av relasjonene, tilgjengelig gjennom relasjonen, eller produkt av relasjonen (Nahapiet & Ghoshal, 1998, s. 243). Felles for disse definisjonene er at de handler om hvilke ressurser man har tilgjengelig gjennom

aktørens sosiale nettverk. Gjennom sosiale nettverk tilegner man seg ressurser ved at andre mennesker yter noe til en aktør, eller at aktøren på andre måter gagnes av å være del av en sosial relasjon. Det er altså ressursene som settes i fokus, og sosial kapital reduseres ikke til å handle om kvantiteten av sosiale relasjoner man har. Det som er viktig for ens sosiale kapital er hva man kan få til ved bruk av sosiale relasjoner som ellers hadde vært vanskeligere å få til uten disse relasjonene. Coleman (1988) påpeker at sosial kapital defineres ut ifra den sosiale kapitalens funksjon, der den sosiale kapitalens elementer kan fasilitere visse handlinger innenfor en sosial struktur. Sosial kapital kan være relativ til hva man ønsker å oppnå, der en form for sosial kapital kan være nyttig i én situasjon, kan den være ubrukelig i en annen (Coleman, 1988, s. 98).

2.8.1 Tre dimensjoner av sosial kapital

For å bygge forståelse for hva sosial kapital innebærer har Nahapiet & Ghoshal (1998) beskrevet tre dimensjoner som de mener fanger den sosiale kapitalens elementer: strukturelle, relasjonelle og kognitive dimensjoner. Disse dimensjonene er sammenvevd, men separeres likevel analytisk. Videre beskrives disse dimensjonene nærmere.

Den strukturelle dimensjonen refererer til egenskaper ved det sosiale systemet og det sosiale nettverket som helhet, og hvordan upersonlige tilknytninger mellom personer eller enheter fungerer. Det handler altså om et mønster av hvordan tilknytninger mellom aktører er lagt opp, hvem man kan nå ut til og hvordan kommunikasjonen typisk ser ut. Et viktig element er hvilke tilknytninger aktører har til andre aktører. Dette måles gjerne ved å betrakte tetthet, forbindelser, hierarki og hva som anses som en passende måte å organisere seg på (Nahapiet & Ghoshal, 1998, s. 243-244).

Den relasjonelle dimensjonen handler om hvilke personlige relasjoner en aktør har bygget gjennom å interagere med andre aktører. Dette innebærer hvilke typer relasjoner som er utviklet og hvordan dette påvirker relasjonen. Utviklede relasjonelle faktorer som for eksempel respekt, tillit og vennskap kan påvirke samhandling og atferd uavhengig av deres strukturelle rolle i forhold til hverandre. Sosial kapital i denne dimensjonen refererer til hvilke ressurser man har tilgjengelig gjennom personlige relasjoner og atferdsmessige tilknytning til andre aktører (Nahapiet & Ghoshal, 1998, s. 244). En persons sosiale kapital blir til gjennom relasjoner til aktører som kan fasilitere handlinger (Coleman, 1988, s. 100). Elevers relasjoner til andre og hvilke ressurser de har tilgjengelig kan utgjøre mye av deres sosiale kapital. Dette innebærer relasjonen til medelever, men også relasjonen til deres foreldre. Dersom eleven kun

bor med én av foreldrene kan dette tenkes å utgjøre en manglende ressurs sammenlignet med de som har to foreldre lett tilgjengelig.

Den kognitive dimensjonen av sosial kapital peker på de tolkninger, oppfatninger og representasjoner som er delt mellom aktører, blant annet delt språk og delte sosiale koder (Nahapiet & Ghoshal, 1998, s. 244). Denne dimensjonen kan tenkes å være et viktig grunnlag for forannevnte dimensjoner av sosial kapital ettersom det kan muliggjøre velfungerende kommunikasjon og samhandling.

2.8.2 Ulike former for sosial kapital

Som nevnt er sosial kapital først og fremst målbart gjennom dens funksjoner og hvilke ressurser som blir tilgjengelig gjennom sosial kapital. For å ytterligere utdype dette presenteres noen ulike former for sosial kapital som kan bidra til å belyse konseptet.

Sosial kapital kan komme i form av forventninger og forpliktelser. Dersom en person gjør noen en tjeneste og forventer å få gjengjeldt denne tjenesten, skaper dette en forventning på den ene part og en forpliktelse på den andre. Personen som da skylder en tjeneste, blir del av den sosiale kapitalen til personen de er forpliktet til. Denne formen for sosial kapital avhenger av tillit til at tjenesten vil bli gjengjeldt (Coleman, 1988, s. 102).

Informasjonskanaler er også en viktig form for sosial kapital. Informasjon danner grunnlag for handling, og informasjon kan være en verdifull ressurs. En måte å tilegne seg informasjon på er gjennom sosiale relasjoner (Coleman, 1988, s. 104).

Effektive normer og sanksjoner er en tredje form for sosial kapital. Normer som for eksempel belønner sterke skoleprestasjoner, kan være viktig for skolens rolle og arbeid. Et annet eksempel kan være normer for å handle i kollektiv interesse. Altså at man setter til side egne interesser for å bidra til fellesskapet. I slike tilfeller kan personer få økt sosial kapital i at man, gjennom samfunnets normer, får et større antall mennesker som er villig til å gjøre en innsats for egne interesser (Coleman, 1988, s. 104-105). Hvor sterke normene kan virke styrende for en persons atferd, er ifølge Coleman (1988) avhengig av at sosiale nettverk er lukket. I dette ligger det at personene man har i sitt sosiale nettverk, også har hverandre i sine sosiale nettverk. Dette forklares ved at personene man har i et lukket sosialt nettverk i større grad evner å sanksjonere normbrudd kollektivt dersom tilstrekkelig mange i det sosiale nettverket kjenner hverandre (Coleman, 1988, s. 105-107). Det også blitt funnet indikatorer på at sosial kapital og lukkede sosiale nettverk kan være gunstig for elevers skolegang. I en studie der barn på katolske skoler ble sammenlignet med andre barn i hvor ofte elever droppet ut av

skolen tidlig ble det funnet at barna i katolske skoler hadde mindre sjanse for å droppe ut. Foreldrene til barna i katolske skoler kjente i større grad medelevenes foreldre, og gjorde dermed elevenes sosiale nettverk mer lukket (Teachman et al., 1996). Å ha foreldre som har tett kontakt med skolen, og som har mye interaksjon med barna, kan ha positive konsekvenser for skolegangen. I samme studie ble det også funnet at å bo med en enslig far er assosiert med mindre sosial kapital, mens at å bo med en enslig mor ikke assosieres med indikatorer på sosial kapital. Det konkluderes blant annet med at det er gunstig for barnets sosiale kapital å bo sammen med begge dens biologiske foreldre (Teachman et al., 1996, s. 779).

2.8.3 Sosial kapital og skoleprestasjoner

Elever bygger sin sosiale kapital i hovedsak hjemme og gjennom skolen. Begge disse arenaene kan tilby verdifull kapital til elevene. Når det kommer til hvordan sosial kapital kan være gunstig for elevers skoleprestasjoner er det verdt å merke at det ikke er tilstrekkelig nettverket besitter kunnskapen og informasjonen eleven har behov for, personene i nettverket må investere tid og ha interaksjoner som overfører kunnskap og informasjon til eleven. Det bemerkes også at måten foreldre investerer i barnets utvikling er viktig for barnets senere skoleprestasjoner. For eksempel påpekes det at middelklasseforeldre i større grad organiserer aktiviteter som aktivt oppmuntrer til barnets akademiske utvikling, mens arbeiderklasseforeldre oftere anser barnets utvikling som et resultat av naturlig vekst (Dufur et al., 2013, s. 2-3). Foreldre kan videreføre sosial kapital til deres barn ved å investere i relasjoner, videreformidle informasjon, og å skape forpliktelser og delte normer (Dufur et al., 2013, s. 17). Hvorvidt man bør blande seg inn i individers sosiale kapital har blitt diskutert. Sosial kapital handler om individers velvillighet mot andre, og enkelte argumenterer for at staten ikke bør gripe inn i folks sosiale kapital. Det kan være utfordrende og uforutsigbart å skape ordninger for å øke folks sosiale kapital ettersom denne typen kapital er avhengig av å være i en personlig relasjon. Andre igjen har argumentert for at bygging av sosial kapital er en viktig del av velferdsstaten, og at det å fremme kommunitaristiske verdier kan avhjelpe velferdsstatens byrder (Field, 2003, s. 118-120). Den sosiale kapitalen elever har hjemme, er viktigere for skolemessige utfall enn sosial kapital på skolen (Dufur et al., 2013, s. 17). Hvor mye sosial kapital eleven har gjennom deres relasjon til foreldrene sine er derfor et viktig aspekt for å forstå skoleprestasjoner.

3.0 Metode

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for metodene som er brukt for å gi noen mulige svar på hvordan foreldrenes samlivsbrudd kan ha påvirket barnas skoleprestasjoner. For å finne mulige svar på dette spørsmålet har jeg lest norsk og internasjonal forskningslitteratur om temaet, og analysert registerdata vedrørende resultater fra nasjonale prøver, familiesammensetning og andre observerbare faktorer ved foreldrene. I tillegg har jeg laget en oversikt over hvordan andelen barn som bor sammen med kun én av foreldrene sine har endret seg over tid.

3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

Det er viktig å være bevisst på det vitenskapsteoretiske utgangspunktet man tar fordi dette vil påvirke hvordan man forstår teorien og empirien man arbeider med. Det er flere ulike paradigmer som kan utgjøre et rammeverk for et vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Innenfor paradigmen stilles det spørsmål om aksiologi, ontologi, epistemologi og metodologi (Mertens, 2019). I dette delkapittelet skal jeg plassere masteroppgaven innenfor et slikt paradigme, nærmere bestemt den kritiske realismen.

3.1.1 Aksiologi

I den kritiske realismen har man et verdensbilde som tar utgangspunkt i at samfunnet kan forbedres. Gjennom forskning kan man undersøke hvordan forskjellige fenomener henger sammen med ulike mekanismer på godt og vondt. Ved å drive slik forskning kan man jobbe mot målet om å forbedre menneskers situasjon (Haigh et al., 2019, s. 4). Gjennom dette masterprosjektet kan kunnskap drives frem som kan bidra til forståelsen av faktorer som har betydning for elevers skoleprestasjoner. I forlengelse av dette kan slik kunnskap brukes til å for eksempel utarbeide avhjelpende tiltak for å kompensere for mulige ulemper.

3.1.2 Ontologi

Ontologi refererer til forskerens virkelighetsforståelse (Mertens, 2019), og den kritiske realismens ontologi baseres på tanken om at det finnes én virkelighet, og som ikke avhenger av menneskers forståelse av denne virkeligheten. Når man observerer et fenomen kan man bygge kunnskap om virkeligheten, men virkeligheten er altså ikke avhengig av å kunne observeres. Virkeligheten deles i tre nivåer: den faktiske, empiriske og reelle virkelighet. Den reelle virkelighet består av kausale strukturer, og den faktiske virkelighet består av hendelser og strukturer som er produkter av de kausale mekanismene fra den reelle virkeligheten. Til slutt har man den empiriske virkeligheten som består av observerbare hendelser og effekter.

Dette vil si at man stiller seg kritisk til å kun studere observerbare fenomener, ettersom man kan observere effektene av ikke-observerbare fenomener (Haigh et al., 2019, s. 3). Ettersom resultatene i dette masterprosjektet vil befinne seg i den empiriske virkeligheten kan det ikke tas for gitt at det er kausale virkninger. Empirien kan likevel brukes til å bygge forståelse om den faktiske virkeligheten.

3.1.3 Epistemologi

Hvilke teorier, hypoteser og bakgrunnskunnskap som forskeren besitter vil kunne påvirke hvordan forskeren tolker et fenomen (Mertens, 2019). Innenfor den kritiske realismen anerkjenner man tidligere forskning og teori, men man er også klar over at dette over tid kan utvides, forandres eller falsifiseres. Virkeligheten er konstant, men vår forståelse av den er transitiv. Fenomener og enheter kan eksistere uavhengig av vår forståelse, men man bruker sin forståelse til å konstruere kunnskap om disse fenomenene og enhetene. Dette innebærer at feiltolkninger kan forekomme (Mertens, 2019, s. 3-4). I sammenheng med denne oppgaven vil min bakgrunnskunnskap kunne påvirke hvordan resultatene tolkes og hvilke variabler som brukes. Det er derfor viktig å belyse fremgangsmåten og teorigrunnet slik at prosjektets troverdighet kan vurderes grundig.

3.1.4 Metodologi

Innenfor den kritiske realismen er det et mål å teoretisere og utarbeide forklaringer for fenomener som kan observeres. Slike forklaringer kan handle om mekanismer som kan ha kausale virkninger, og egenskaper ved disse mekanismene som kan ligge til grunn for årsakssammenhenger. Å utarbeide slike forklaringer er komplekst, og man tar gjerne et pragmatisk metodologisk utgangspunkt. For å forstå et fenomen må man også gjerne ta i bruk forskjellige metoder og benytte kunnskap fra ulike disipliner. Dersom forskere fra ulike disipliner undersøker det samme temaet kan forståelsen for fenomenet blir bedre (Haigh et al., 2019, s. 4). I denne oppgaven benyttes observerbart datamateriale i form av registerdata. Datamaterialet vil ikke endre seg selv om andre hadde etterprøvd studien. Likevel kan det være variabler som kan forklare fenomenet, og det ville vært gunstig for forståelsen av sammenhenger mellom familiesammensetning og skoleprestasjoner å undersøke fenomenet fra ulike vinkler og innen ulike disipliner.

3.2 Registerdata

For å undersøke forskningsspørsmålene var det mest hensiktsmessig å bruke registerdata. I dette delkapittelet skal jeg gjøre rede for fordelene ved å benytte registerdata i denne studien.

3.2.1 Tilgjengelighet

Registerdata er opplysninger som staten har samlet inn om befolkningen, disse opplysningene gjøres tilgjengelig for offentlige etater som har behov for dataene for å fylle funksjonene de skal. Registerdata brukes likevel også i forskningsøyemed. Å bruke registerdata kan dermed bringe med seg en rekke fordeler. En stor fordel med å bruke registerdata er at de er lett tilgjengelige (Mortelmans & Pasteels, 2014). Tallene finnes allerede, og de er lett tilgjengelige for forskningsinstitusjoner med samarbeidsavtale med microdata (*Microdata.no*). Som forsker bestemmer man seg for hvilke data og variabler man ønsker å sette sammen, og deretter kan man hente ut tallene og starte på analysearbeidet. En alternativ metode kunne vært å gjennomføre en spørreundersøkelse eller anvende eksisterende surveydata, men dersom man velger å gjennomføre en spørreundersøkelse medfører dette andre utfordringer som kan gjøre forskningsspørsmålene vanskelig å undersøke. Utvalget ville blitt mindre ettersom det kan være utfordrende å skaffe et tilstrekkelig antall respondenter. Spesielt har internettbaserte spørreundersøkelser ofte svært lav svarprosent, og de som først svarer på undersøkelsen er gjerne ressurssterke eller forholdsvis interessert i temaet som spørres om. Med dette i mente kan man stille spørsmål til representativiteten til respondentene i spørreundersøkelser (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 187-188). Graden av tilgjengelighet som registerdata har, er en styrke som var viktig i beslutningen om forskningsdesignet.

3.2.2 Populasjon

Registerdataene er generert for å brukes i administrative hensyn og er ikke nødvendigvis samlet til det forskere ønsker å bruke dem til. Det kan derfor være utfordrende å finne frem til variablene og datasettene man ønsker å undersøke. Det kan være en fallgrube når man arbeider med registerdata at man ikke klarer å forberede datafilene til et analyserbart datamateriale (Mortelmans & Pasteels, 2014). Store datasett kan likevel være en fordel i forskning, ettersom man kan arbeide med grunnlag i en hel populasjon fremfor et mindre utvalg. Dermed unngår vi problemer med skjevhet eller representativitet som kjennetegner undersøkelser der det er frivillig å delta. Flere barn i studien øker også muligheten for å få generaliserbare resultater i mye større grad enn man får med mindre utvalg. Det gir også mulighet til å dele opp analysene på mindre grupper.

En svakhet med registerdata kan være nettopp det at det kun inneholder registrerte data. Det kan tenkes å være tilleggsinformasjon som kunne vært av betydning for resultatene som man ikke får undersøke gjennom registerdata. For eksempel vil det ikke være mulig å si noe om personers egne opplevelser av foreldrenes samlivsbrudd, eller deres egne opplevelser av

hvordan dette kan ha påvirket prestasjoner på skolen. Det er mulig at det blir en noe snever tolkning av korrelasjonene som finnes ettersom det er mange faktorer som ikke kan undersøkes i dette forskningsarbeidet. For å undersøke slike problemstillinger er det sannsynlig at alternative forskningsmetoder er bedre egnet. Likevel vil det være veldig formålstjenlig å bruke registerdata fordi man får et, komparativt sett, stort utvalg. I dette masterprosjektet ble 55995 elevers resultater på nasjonale prøver i 5. trinn, og 55550 elevers resultater på nasjonale prøver i 8. trinn observert i regresjonsanalysene. Dette vurderes som substansielt nok til at det kan anses som representativt for kulletts prestasjoner på nasjonale prøver.

3.2.3 Longitudinelle data

Bruk av registerdata muliggjør innsamling av data tilbake i tid, dette gjør det mulig å gjennomføre longitudinelle studier gjennom registerdata (Mortelmans & Pasteels, 2014), dermed kan man si noe om utvikling av et fenomen. I denne masteroppgaven ønsket jeg å undersøke flere årskull for å kunne si noe om hvordan familiesammensetning har endret seg over tid. Retrospektive data er ikke å regne som spesielt troverdige (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 181). Det skaper mer troverdighet med slike forskningsspørsmål å bruke longitudinelle data enn om man bruker retrospektive data. Longitudinelle data gjør at man kan observere endringer over tid, dette gjør det mer mulig å si noe om hvor sterk en mekanisme er i påvirkningen på en annen mekanisme enn eksempelvis i en tverrsnittstudie (Skog, 2004, s. 76). Bruk av registerdata vurderes dermed til en særskilt god måte å undersøke utviklingen av omfanget av ungdommer som bor med kun én av foreldrene sine.

3.3 Variabler

Datasettet ble konstruert i *Microdata*, der også variablene ble laget og analysert ved hjelp av analyseverktøyet som ligger ferdig i *Microdata (Microdata.no)*. Den avhengige variabelen er barns skoleprestasjoner, operasjonalisert som deres gjennomsnittlige resultat på nasjonale prøver i engelsk, lesing og regning. Den uavhengige variabelen er om en person bor med begge eller bare én forelder. Videre skal jeg redegjøre for konstruksjonen av variablene og begrunne hvorfor jeg har valgt disse. I dette delkapittelet blir det gitt forklaring av hvordan de ulike variablene er konstruert. Skriptene som ble brukt i *Microdatas* analyseverktøy er vedlagt.

3.3.1 Avhengig variabel

Den avhengige variabelen skoleprestasjoner baseres på resultater på nasjonale prøver i 5. trinn og 8. trinn. Jeg har valgt å bruke nasjonale prøver som mål på skoleprestasjoner fordi dette er en standardisert prøve som gjør det mindre komplisert å sammenligne på tvers av landet. Skolepoeng og karakterer baserer seg gjerne på læreres skjønn og er muligens også en mer helhetlig vurdering av elevers kompetanse. Likevel kan det innebære forskjeller i læreres subjektive vurderinger som kan gjøre det mindre hensiktsmessig å bruke dette i denne studien. Det kan selvsagt også være feilkilder ved nasjonale prøver. For eksempel er det ikke alle elever som gjennomfører prøven, muligens på grunn av sykdom eller annet fravær i perioden de blir gjennomført. Disse elevene skal i de fleste tilfeller da gjennomføre prøvene på et senere tidspunkt. I utgangspunktet skal alle elever ta nasjonale prøver, unntaksvis kan elever med spesialundervisning eller særskilt norskopplæring få fritak (Utdanningsdirektoratet, 2023). I denne studien ble det funnet et frafall på 4,97 % i 5. trinn og 3,42 % i 8. trinn. Det relativt lave frafallet gjør at disse dataene er tilgjengelig for mesteparten av populasjonen. Fraffallet vil bestå av elever som har fått fritak fra nasjonale prøver. I denne studien kan jeg ikke svare på hvor stor andel av fraffallet som er grunnet legitime fritaksregler eller om fraffallet har andre årsaker. Med tanke på at fraffallet er ganske lavt er det likevel sannsynlig at de aller fleste som ikke tar nasjonale prøver har legitimt fritak fra prøvene.

I en evalueringsrapport av nasjonale prøver knyttet til både gjennomføring av, og forberedelser til nasjonale prøver, har noen svakheter blitt identifisert. Blant annet bemerkes det at det er variasjon i hvor mye lærere forbereder elevene på prøvene, der noen ikke forbereder dem stort, mens andre øver aktivt til nasjonale prøver. Det vises også til at elever gjerne ikke tar nasjonale prøver like alvorlig som prøver ellers (Seland et al., 2013). Dette kan skape tvil om nasjonale prøver blir gjort på likt grunnlag til tross for at prøven er standardisert. Elevenes resultater på nasjonale prøver gir et innblikk i kompetansen til elevene (Utdanningsdirektoratet, 2023), dette innblikket er noe avgrenset og ikke en helhetlig kompetansevurdering. Likevel vurderer jeg en standardisert test som et godt alternativ på å måle elevers skoleprestasjoner på nasjonal skala. I tillegg åpner bruken av nasjonale prøver muligheten til å se sammenhenger mellom skoleprestasjoner og samlivsbrudd blant yngre elever, ettersom norske elever ikke får karakterer før på ungdomsskolen. En hypotese i utarbeidelsen av forskningsdesignet var at yngre barn får mer negative konsekvenser av samlivsbrudd enn eldre barn. Ved å bruke nasjonale prøver som mål på skoleprestasjoner ble det mulig å inkludere barn på 5. trinn og 8. trinn i studien.

Måten jeg har brukt resultatene fra nasjonale prøver er å konstruere en variabel basert på gjennomsnittresultatet av elevenes resultat på nasjonale prøver i lesing, regning, og engelsk ved både nasjonale prøver i 5. trinn og i 8. trinn. Før 2014 var ikke grenser for mestringsnivåer fastsatt i nasjonale prøver (Microdata), derfor var det mest hensiktsmessig å undersøke kohorter som tok nasjonale prøver etter 2014. Dataene har opphav i Norsk Utdanningsdatabase. På grunn av at poengsum på prøvene varierer, har elevenes resultater blitt omregnet til skalapoeng med gjennomsnitt på 50 og standardavvik på 10. Populasjonen i variabelen omfatter alle elever som har tatt nasjonale prøver, elevene som ikke har gjennomført prøven er ikke inkludert i variabelen (Microdata).

3.3.2 Uavhengig variabel

Den uavhengige variabelen er barns familiesammensetning, altså om barnet bor sammen med begge, eller bare én av foreldrene. Denne variabelen ble konstruert ved å først sette sammen mor og fars familiesammensetning. Dette ble gjort ved å lage en variabel basert på familietype, familienummer og antall barn (0-17 år) i husholdningen. Denne avgrensningen ble gjort på kvinner, menn og barn. På grunn av endringer i dataene på nasjonale prøver etter 2014 og at inntektsdata ikke var tilstrekkelig oppdatert valgte jeg å undersøke to ulike fødselskohorter, henholdsvis de som ble født i 2005 for analysene av nasjonale prøver i 5. trinn, og de som ble født i 2002 for analysene av nasjonale prøver i 8. trinn. Dermed ble begge prøvene gjennomført i 2016.

Som nevnt er variabelen som identifiserer om barnet bodde med begge foreldrene konstruert med utgangspunkt i opplysninger om familietype, familienummer og antall barn i husholdningen. Familietype (`befolkning_regstat_famtyp`) er en variabel i microdata som består av 25 kategorier. Hver av disse kategoriene gir informasjon om familiesammensetning, for eksempel mor med store barn 6-17 år eller ektepar med store barn 6-17 år. Denne variabelen gir dermed informasjon om hva slags type familie en person er en del av. Familienummer (`befolkning_regstat_famnr`) er en variabel som består av personnummeret til den eldste personen i familien, der familie defineres som personer som bor i samme bolig og som har en tilknytning som ektefeller, samboere, foreldre eller barn. Antall barn i husholdningen (`befolkning_barn_i_hush`) er en variabel som består av antallet barn under 18 år som er registrert bosatt sammen med minst én av sine biologiske foreldre.

For å kunne si at et barn bor med begge foreldrene sine må verdiene i de tre nevnte variablene være like. Dersom en person har samme familietype, samme familienummer og like mange barn i husholdningen som barnet, kan jeg anta at disse personene er i familie og bor sammen

som forelder og barn. Dersom to voksne har samme verdier i disse variablene som barnet kan jeg anta at disse er en intakt familie. Ved å bruke informasjon om kvinner og menns familietype, familienummer og antall barn i husholdningen, i tillegg til opplysninger om barnet, fant jeg ut om barnet bodde sammen med mor, og om barnet bodde sammen med far. Dermed kunne jeg også finne ut om barnet bodde med én eller begge foreldrene sine. Variabelen sier likevel ikke noe om hvor mye kontakt barnet har med en forelder de ikke bor sammen med. Dette kan variere mye, der noen kan være nesten like mye hos far som mor, og andre aldri har samvær med den andre forelderen. Dette er altså en interessant faktor som jeg ikke har hatt mulighet til å undersøke i denne studien.

For å finne ut om barn har opplevd at foreldrene har flyttet fra hverandre trekker jeg variabelen som foregående beskrevet tilbake i tid. Jeg brukte altså opplysninger om både foreldrene og barnas familie i 2016 og i 2013. Jeg valgte dette intervallet fordi jeg da kan finne ut om samlivsbruddet fant sted kort tid før nasjonale prøver, eller om samlivsbruddet skjedde mer enn tre år før nasjonale prøver ble gjennomført. På den måten kan man undersøke om samlivsbrudd i årene før nasjonale prøver ble gjennomført har sammenheng med resultatene. Jeg har dermed funnet ut hvem av foreldrene barnet bodde med i 2013, og i 2016. Dersom dette er likt, har det ikke funnet sted noe samlivsbrudd i perioden. Dersom barnet bodde med begge foreldrene sine i 2013, men bare sin mor i 2016, kan jeg anta at et samlivsbrudd har funnet sted og at faren da har flyttet ut av husholdningen i løpet av tidsperioden.

Variabelen for barn som har opplevd samlivsbrudd de siste 3 årene består av antall barn som bor med begge foreldrene i 2013, subtrahert av antall barn som bor med kun én forelder i 2016. For å finne ut om det er mer enn tre år siden et samlivsbrudd fant sted tok jeg antall barn som kun bor med én forelder i 2016, og subtraherte antallet barn som har opplevd samlivsbrudd de siste tre årene. Dersom barnet kun bor med én av foreldrene sine i 2016, og ikke har opplevd at foreldrene flytter fra hverandre i perioden 2013-2016, antar jeg at et samlivsbrudd har funnet sted på et tidligere tidspunkt. Det er verdt å merke her at det i noen tilfeller kan være at foreldrene aldri har bodd sammen. I slike tilfeller har det ikke skjedd et samlivsbrudd, men barnet har da aldri bodd sammen med én av foreldrene sine. En mulig svakhet i denne variabelen kan være at slike tilfeller vil blande seg med de barna som har opplevd samlivsbrudd for mer enn tre år siden. Leseren gjøres derfor oppmerksom på at barn som aldri har bodd sammen med én av foreldrene sine, i denne sammenheng befinner seg i samme kategori som barn som har opplevd samlivsbrudd for mer enn tre år siden.

For å undersøke hvordan andelen barn som bor med én og to foreldre har endret seg over tid, begrenser jeg perioden til fødselskohortene 1991-2009. Den nedre grensen er valgt fordi variablene for å identifisere barns familiesammensetning kun er tilgjengelig fra og med 2005 i *Microdata*, og 1991 er dermed den tidligste fødselskohorten som jeg kan analysere ved alderen 14 år. Den øvre grensen på 2009 er satt fordi denne fødselskohorten ble 14 år i 2023, og er dermed det nyeste tilgjengelige årskullet ved arbeidet med denne oppgaven. Alderen 14 år ble valgt fordi de på det tidspunktet skal ha gjennomført nasjonale prøver i 8. trinn.

3.3.3 Kontrollvariabler

På grunn av at både observerte og uobserverte faktorer kan spille inn på elevers skoleprestasjoner er det nødvendig å kontrollere for slike variabler. Det er veletablert i forskning at sosioøkonomisk status har sterk korrelasjon med skoleprestasjoner (Nilsen et al., 2020). På grunn av dette legger jeg inn indikatorer på sosioøkonomisk status i analysen. Sosioøkonomisk status operasjonaliseres i denne oppgaven ved antall år oppnådd utdanning utover grunnskole, og yrkesinntekt. I tillegg inkluderer jeg en variabel som identifiserer foreldrenes yrkesaktivitet.

Jeg har klassifisert foreldrene som yrkesaktive dersom de hadde en yrkesinntekt, som innebærer både arbeidsinntekter og netto næringsinntekter, over folketrygdens grunnbeløp, som var 92 576 kr i 2016. Dersom inntekten var lavere enn folketrygdens grunnbeløp har jeg valgt å behandle disse som ikke yrkesaktive. Dette gjøres fordi inntekten da er såpass lav, med antakelsen om at dette betyr at graden av arbeidsaktivitet også er lav, at personen ikke kan sammenlignes på lik linje med andre yrkesaktive i analysen. Det er ikke slik at jeg har en hypotese om at inntekt og yrkesaktivitet har direkte innvirkning på elevenes skoleprestasjoner, men yrkesaktivitet kan være en indikator på foreldrenes funksjonsevne. Dersom en person ikke er yrkesaktiv vil dette bety at personen for eksempel er ufør eller langtids arbeidsledig. Jeg antar at de fleste i Norge som kan jobbe, ønsker å jobbe. Dersom en person ikke jobber, kan det skyldes at de ikke kan jobbe, eller at de ikke får jobb. Jeg benytter derfor variabelen yrkesaktivitet for å kunne si noe om foreldrenes funksjonsevne fordi dette i bred forstand kan si noe om deres evne til å stå i arbeid. Denne variabelen sier dermed ikke bare noe om foreldrenes inntekt, men er også en måte å indirekte sette mål på foreldrenes funksjonsevne. Når det i analysene blir kontrollert for ulike inntektsposisjoner vil de resterende inntektene dermed falle inn under variabelen yrkesaktivitet med mindre inntekten er under folketrygdens grunnbeløp.

Foreldrenes yrkesinntekt består altså av inntekter fra arbeid og netto næringsinntekter. Blant foreldrene som jeg klassifiserte som yrkesaktive, blir inntekten omkodet til kvartilposisjoner. Foreldrenes inntektsposisjon består altså 4 like store grupper der plasseringen avhenger av deres posisjon i inntektsfordeling over folketrygdens grunnbeløp. Det er differensiert mellom kvinner og menn for å kunne undersøke om det er forskjell på mors inntekt og fars inntekt på barnets skoleprestasjoner. Det er verdt å merke at det er forskjeller i inntekt mellom kvinner og menn i alle kvartilposisjoner, der menn har høyere inntekt i alle kvartiler. Dersom det ikke legges inn en kjønnsdifferensiering ville det vært en hovedtyngde av menn i øvre kvartilposisjon og hovedvekt av kvinner i nedre kvartilposisjon. For å få et perspektiv på om det er forskjell på mor og fars inntekt og dens betydning for barnets skoleprestasjon har variabelen inntektsposisjon blitt delt i mors inntektsposisjon og fars inntektsposisjon. På den måten kan man undersøke om det er forskjell i variabelkoeffisientene til mor og fars inntekt separat. En svakhet ved dette kan være at det kan synes som en antakelse om at en manns inntekt i øverste kvartil vil ha tilsvarende effekt på skoleprestasjoner som en kvinnes inntekt i øverste kvartil selv om menn viser seg å ha høyere gjennomsnittlig arbeidsinntekt i samtlige kvartiler. Det er mulig at mødrenes inntektsposisjon dermed får en forsterket rolle i regresjonsanalysene enn om mødre og fedre hadde blitt samlet i samme variabel, eller om gjennomsnittsinntektene hadde blitt justert for kjønnsulikhetene i arbeidsinntekt. Man må dermed bemerke seg at mor og fars inntektsposisjon kan fremstå like selv om den faktiske inntekten er ulik.

Jeg har i tillegg inkludert en variabel om barnets kjønn for å undersøke mulige forskjeller mellom gutter og jenter når det kommer til skoleprestasjoner og foreldres samlivsbrudd. I regresjonsanalysene kan jeg for eksempel se om det å være jente har noen sammenheng med variasjon i skoleprestasjonene, og ut fra dette kan jeg si noe om betydningen av kjønn i analysen.

3.4 Analysemetoder

I dette delkapittelet presenteres metoden jeg har brukt for å analysere datamaterialet for å utarbeide resultatene av studien.

3.4.1 Oversikt over andel barn som bor med kun én forelder

Etter at jeg hadde konstruert alle variablene kopierte jeg tabuleringer av variabelen «beggefor», skriptet som ble brukt ligger vedlagt. Tallene fra disse tabuleringene ble satt over i en tabell i Excel der jeg lagde diagrammer som illustrerer antallet barn som bor med begge,

og bare én forelder i tidsrommet 2005-2023. Jeg regnet om disse tallene til prosentandel av årskullene for å justere for størrelsen i fødselskull de ulike årene.

3.4.2 Regresjonsanalyser

For å analysere hvordan ulike mekanismer kan ha påvirkning på elevers skoleprestasjoner har jeg gjennomført regresjonsanalyse gjennom *microdata*. I denne studien har jeg ikke gjennomført de matematiske beregningene selv, men benyttet meg av analyseverktøyet i Microdata. Ved å benytte kommandoen «regress», fulgt av navnet på variablene jeg ønsket inkludert i analysen, ble utregningene gjort og jeg fikk presentert regresjonstabeller.

Jeg gjennomførte regresjonsmodeller der uavhengige variabler og kontrollvariabler ble inkludert trinnvis. Dermed kan man analysere endringer i modellene før og etter inkludering av kontrollvariabler. Modellene blir sammenlignet og analysene bygger blant annet på hvordan variabler får ulik betydning i ulike modeller, og forskjeller i betydningen for resultater på nasjonale prøver henholdsvis i 5. trinn og 8. trinn. Tallene fra regresjonsanalysene har blitt rundet av til to desimaler for å gjøre datamaterialet mer oversiktlig.

Gjennom analyseverktøyet i microdata fikk jeg dermed tabeller med resultater fra regresjoner, som inneholder blant annet regresjonskoeffisient, standardavvik, signifikans, og konstantledd. Disse verdiene er hovedgrunnlag for analysene som presenteres i resultatkapittelet, og jeg vil videre forklare kort hva disse verdiene representerer.

Regresjonsskoeffisienten illustrerer samvariasjon mellom to eller flere variabler. Hensikten med regresjonsanalyse er å kunne undersøke i hvor stor grad et sett med uavhengige variabler fører til variasjon i den avhengige variabelen. Det blir ikke bare mulig å undersøke hvorvidt det er samvariasjon, men også hvor stor variasjon i den avhengige variabelen som kan assosieres med tilstedeværelsen av de uavhengige variablene. Verdien representerer altså endring i den avhengige variabelen når den uavhengige variabelen øker med én enhet (Skog, 2004, s. 213-216).

Konstantleddet representerer verdien den avhengige variabelen har når uavhengige variabler har 0 som verdi (Skog, 2004, s. 215).

Standardavvik er et estimat på hvor mye en koeffisient kan variere innenfor det analyserte datasettet, og fungerer som et mål på hvor presise de ulike koeffisientene er. Et høyt standardavvik knytter dermed mer usikkerhet til koeffisientene, mens et lavt standardavvik

kan gjøre at man bedre kan predikere variasjonen i den avhengige variabelen (Skog, 2004). I denne studien har jeg en stor populasjon på over 50 000 elever. Det er derfor naturlig at det vil være en del variasjon i deres skoleprestasjoner utenfor variablene som jeg analyserer. Koeffisienter som viser til reelle forskjeller mellom disse elevene er statistisk signifikante, men det kan likevel tenkes å være tilfeller der koeffisientenes presisjon kan være verdt å ta hensyn til.

Signifikans representeres ved P-verdi, og illustrerer en såkalt nullhypotese. Altså ser man på hvorvidt regresjonskoeffisienten er betydelig forskjellig fra om den uavhengige variabelen hadde hatt verdien null. Dersom P-verdien er høyere enn 0,05, behandles variabelen som ikke signifikant i analysen. Det kan være flere årsaker til at en variabel ikke er signifikant. Signifikansnivået kan være for strengt, det kan være for lavt antall observasjoner eller for liten variasjonsbredde. Alternativt kan det være at det rett og slett ikke er noen betydelig sammenheng mellom variablene (Skog, 2004, s. 228-229).

3.6 Metodiske overveielser

Det er viktig å rette lys mot forskningens validitet og reliabilitet for å kunne vurdere resultatenes gyldighet og troverdighet. I dette delkapittelet vil jeg vurdere dette ut ifra Skog (2004) sine beskrivelser av begrepsvaliditet, konklusjonsvaliditet, intern validitet og ekstern validitet.

3.6.1 Begrepsvaliditet

Begrepsvaliditet handler om hvorvidt målingene man har gjennomført samsvarer med de teoretiske forståelsene man har, og hva man ønsker å måle. Dette innebærer å vurdere om operasjonaliseringene som er gjort er tilstrekkelige (Skog, 2004, s. 89-90). Det blir dermed sentralt å stille spørsmål om nasjonale prøver måler elevers skoleprestasjoner på en god måte. Elevers skoleprestasjoner vil muligens være mer sammensatt enn resultatene de har fått på nasjonale prøver. Alternativet ville gjerne vært å se på standpunktkarakterer, som kanskje i større grad tar hensyn til elevenes helhetlige kompetanse i ulike fag. Likevel har nasjonale prøver en fordel fordi prøvene er standardisert, og dermed sammenlignbare med andre elever som har tatt samme prøve.

Målingene man gjør bør også reflektere de faktiske verdiene i virkeligheten. Det kan bli et problem ved en studies validitet dersom dataene man får ikke reflekterer de faktiske forholdene i virkeligheten (Skog, 2004, s. 93). Dette kan gjerne være en problematikk man i større grad må drøfte i kvantitative studier som behandler surveydata, der respondenters svar

ikke alltid er en pålitelig kilde til faktiske forhold. I dette masterprosjektet har jeg brukt registerdata, det er dermed usannsynlig at resultatene fra nasjonale prøver i datamaterialet differensierer med de faktiske resultatene. Problematikken i forhold til skoleprestasjoner i dette prosjektet, er som nevnt om nasjonale prøver reflekterer elevenes skoleprestasjoner som helhet. Å kun basere seg på nasjonale prøver når man beskriver en elevs skoleprestasjoner er muligens noe reduksjonistisk, men kan gi et innblikk i sentrale ferdigheter som lesing, regning og engelsk. Målingene på resultater fra nasjonale prøver vurderes således pålitelige med tanke på opphavet i registrert data fra Statistisk Sentralbyrå, og er et godt alternativ for å sammenligne skoleprestasjoner blant en stor populasjon.

I forhold til den uavhengige variabelen som det rettes fokus på i dette prosjektet, altså om en elev bor med bare én av foreldrene, må også begrepsvaliditeten drøftes. Problematiseringen må i denne oppgavens tilfelle rettes mot konstruksjonen av variabelen. Det må være samstemthet mellom elever som bor med bare én forelder i datasettet, og om dette gjenspeiler virkeligheten. Som beskrevet tidligere er variabelen konstruert av en persons familienummer, antall barn i husstanden og familietype. Det ble argumentert for at dette er en treffsikker måte å finne ut om barnet bor med begge, eller bare én forelder. Noe variabelen ikke fanger opp, men som kan tenkes å ha betydning, er hvorvidt begge foreldrene er vel så sterkt involvert i oppdragelsen og skoleoppfølging til tross for at en av foreldrene ikke er registrert i samme husstand som barnet. Motsatt kan det også være at én forelder ikke følger særlig opp selv om begge foreldrene er registrert i samme husstand. Datasettet i oppgaven fanger altså opp hvilke barn som bor med bare én forelder, men nyanserer ikke relasjonen eller hyppigheten av kontakt mellom foreldre og barn.

3.6.2 Konklusjonsvaliditet

Konklusjonsvaliditet handler om hvorvidt korrelasjonene man har funnet er en faktisk påvirkning på den avhengige variabelen, eller om korrelasjonen er tilfeldig. For å møte denne problemstillingen kan man beregne statistisk signifikans. Likevel er det ikke nødvendigvis korrelasjoner med stor reell forklaringskraft selv om variabelen viser seg å være signifikant. For eksempel kan det i store datasett være korrelasjoner som blir statistisk signifikant selv om sammenhengene ikke har spesielt stor betydning for utfallet. Motsatt kan det også i små datasett være faktorer som i realiteten har betydning for utfallet, men som kan fremstå uten statistisk signifikans i analysemodeller (Skog, 2004, s. 101-105). I en analyse av såpass mange resultater av nasjonale prøver er det viktig å drøfte denne problemstillingen. Det kan tenkes at ikke alle statistisk signifikante variabler reflekterer virkelighetens signifikans for

elevenes resultater. Analysen bør derfor ta for seg andre parametere enn kun signifikans. De enkelte variablenes koeffisient for variasjon i den avhengige variabelen vil kunne bidra til forståelsen av de uavhengige variablenes betydning. I regresjonsmodellene som presenteres i kapittel 4 vil de fleste variabler være statistisk signifikante, med tanke på konklusjonsvaliditet vil det i så tilfelle ikke nødvendigvis være slik at det faktisk at en variabel er signifikant er ensbetydende med stor reell betydning for variasjon i den avhengige variabelen. For eksempel kan det være signifikante variabler som har en lav koeffisient. Dersom dette er tilfellet vil ikke variabelen assosieres med en betydelig variasjon i den avhengige variabelen. For å finne betydelige korrelasjoner må variabelen være både signifikant og ha en merkverdig koeffisient. Når jeg skal trekke slutninger ut fra resultatene ser jeg derfor signifikans i sammenheng med koeffisientene for å kunne si noe mer om sammenhengene mellom avhengig og uavhengige variabler.

3.6.3 Intern og ekstern validitet

Intern validitet omhandler hvordan man forklarer årsakssammenheng i tolkningen av et datamateriale. Man stiller spørsmål om hvilke variabler som bærer påvirkningskraft i en korrelasjon, eller om det handler om variabler som ligger i bakgrunnen, eller om det er helt andre variabler som spiller inn uten at disse er undersøkt. Man stiller også spørsmål om hvilke mekanismer som kan forårsake korrelasjonene (Skog, 2004, s. 107). Videre er det også noen fallgruver man kan havne i med tanke på intern validitet, deriblant å analysere på feil nivå. Dersom en studie er gjort på individnivå kan man ikke uten videre trekke konklusjoner på andre nivåer. Selv om det kan tenkes at det kan være aktuelle slutninger å trekke på flere nivåer, er det ikke gitt uten videre (Skog, 2004, s. 109-110). Et kriterium for å sikre intern validitet vil dermed være at det ikke trekkes slutninger om andre nivåer enn det som faktisk er undersøkt. Det må også gjøres klart hvilken vei påvirkningen mellom variabler skjer, og man bør forsøke å finne bakenforliggende variabler og mekanismer som kan være av betydning. I denne oppgaven har kontrollvariabler blitt brukt for å oppdage andre variabler som kan tenkes å spille inn på elevers skoleprestasjoner. Likevel er det noe begrenset hvor omfattende kontrollering som er blitt gjort. I hovedsak er det kontrollert for kjennetegn på sosioøkonomisk status. Det kan være en rekke andre faktorer som også spiller inn på skoleprestasjoner som jeg ikke har kontrollert for. Det må derfor bemerkes at det kan være, og med all sannsynlighet er, andre faktorer som spiller betydningsfulle roller for elevers skoleprestasjoner som ikke er undersøkt innenfor dette masterprosjektet. Kriteriene om intern validitet fordrer også at analysearbeidet gjøres på korrekt nivå. I denne studien er registerdata

om individer samlet til å skape grupper av mennesker som havner inn under ulike variabler, for eksempel barn som bor med bare én forelder. I studien må det derfor trekkes slutninger om disse barna på aggregert nivå, og ikke på individnivå. Oppgaven kan ikke si noe om samlivsbrudd påvirket skoleprestasjoner på individnivå fordi denne problemstillingen ville fordret et annet forskningsdesign. Konklusjonene som sluttet må handle om gruppen som helhet, ettersom det er gruppen som helhet som studeres i dette prosjektet.

Denne studien har tatt for seg en stor populasjon og jeg har brukt samtlige resultater fra nasjonale prøver innenfor en fødselskohort. Spørsmålet om ekstern validitet i denne sammenhengen vil være om resultatene fra denne studien kan brukes til å si noe om elever utenfor denne kohorten. De empiriske sammenhengene som er funnet i denne studien har høy grad av signifikans, og siden populasjonen også er omfattende, kan resultatene sies å være generaliserbare for populasjonen jeg har undersøkt. I tillegg til en stor populasjon, har jeg brukt naturlige data. Det vil si data som ikke har blitt generert gjennom et eksperiment eller annen datainnsamling der det i større grad stilles spørsmål om resultatene kan generaliseres ut over den spesielle forskningskonteksten. Registerdata kan dermed sies å være gode data å bruke med tanke på generaliserbarhet.

Det kan likevel finnes usikkerheter rundt om resultatene kan si noe om andre kohorter. På grunn av den store populasjonen i denne studien tror jeg ikke det er stor sannsynlighet for at andre årskull hadde gitt betydelig annerledes resultater. Avgjørelsen om hvorvidt en studie er gyldig utover området som er studert er ofte en skjønnsmessig vurdering, men det kan også være nødvendig å etterprøve resultatene under andre omstendigheter (Skog, 2004, s. 114). For å bekrefte den eksterne validiteten til denne studien kunne man for eksempel gjennomført analyser av flere årskull for å sett om de samme korrelasjonene finnes i andre populasjoner.

3.5 Ethiske overveielser

I alt forskningsarbeid er det viktig å gjøre etiske overveielser før man gjennomfører forskningsarbeidet. Jeg har fulgt retningslinjene som er gitt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). Videre har jeg også tatt utgangspunkt i etiske overveielser mer knyttet opp mot kvantitativ metode (Kaiser, 2015). Jeg vil i dette delkapittelet redegjøre for noen etiske problemstillinger knyttet til denne masteroppgaven.

3.5.1 Forskningsetiske verdier

Det er viktig å følge sentrale vitenskapelige verdier når man skal utføre et forskningsprosjekt. Disse verdiene postuleres av Kaiser (2015) som følgende: søking etter sannhet, forskningens frihet, pålitelighet og innsyn. Forskning skal dermed være en genuin søken etter ny kunnskap, og være uavhengig av for eksempel politisk innflytelse. Verdien pålitelighet stiller krav til forskningsmetodens kvalitet og den etiske standarden til personer som utfører forskning. Den siste verdien om innsyn handler om at kunnskap som produseres skal kunne kontrolleres av andre (Kaiser, 2015). For å etterleve disse verdiene har jeg etter beste evne forsøkt å være så åpen som mulig om metoden som er brukt, hvordan variabler er konstruert og grunnlaget for analysen.

Det stilles også krav til forskerens redelighet. Dette handler om dømmekraft og kvalitet på forskningsarbeidet. Utilstrekkelig redelighet kan skyldes både tilsiktede og utilsiktede mangler. Tilsiktede mangler kan for eksempel være forfalskning av data, plagiering, eller å presentere misvisende resultater. Utilsiktede mangler kan komme som konsekvens av manglende kompetanse og dårlige kvalitet på den anvendte forskningsmetoden (Kaiser, 2015). For å opptre redelig i arbeidet med denne masteroppgaven har jeg derfor vært opptatt av åpenhet og innsyn slik at resultatene også kan etterprøves. Skriptene som ble brukt i Microdata er derfor vedlagt slik at andre i ettertid kan etterprøve denne studiens resultater. Jeg har etter beste evne gjennomført forskningsmetoden og presentert genuine resultater.

3.5.2 Personvern

Arbeid med registerdata kan innebære at det blir mulig å indirekte identifisere personer fordi man kan få informasjon om bosted, yrke, fødselsår, inntekt, sivilstatus med mer, som man i teorien kan bruke til å dedusere frem til en identitet. Integritetsvern er et viktig aspekt ved forskning, og som forsker skal man beskytte anonymitet og hindre stigmatiserende fremstillinger av populasjoner (Kaiser, 2015). Forskerens etiske forpliktelser skal hindre at personer blir indirekte identifisert, men det kan anses som en svakhet med datamaterialet dersom dette er mulig. For å møte slike utfordringer er *microdata* et nyttig verktøy for å opprettholde datakvalitet, spore forskeres behandling av materialet og ivareta personvern (Ballo, 2019). I *Microdatas* analyseverktøy er det bygget inn mange tiltak for at personvern skal ivaretas. For eksempel er det ikke mulig å konstruere populasjoner på mindre enn tusen personer. Ekstremverdier holdes skjult for forskeren, og optellinger av små verdier blir støylagt proporsjonalt (Microdata). Konfidensialitetstiltakene har lite å si for dette prosjektet fordi utvalget er på omtrent 55 000 elever, og ekstremverdier i inntekt likevel skjules gjennom

omkodingen av variabelen til kvartilposisjoner. Støyleggingen ville kunne gitt noe usikkerhet rundt spesifikke antall i opptellinger, men på grunn av at støyleggingen gjøres proporsjonalt, vil eventuelle trender man finner fortsatt være representative for virkeligheten. Ved å bruke *microdata* tar jeg viktige etiske problemstillinger i betraktning, og metoden vil gjøre at jeg verken direkte eller indirekte har behandlet personopplysninger i arbeidet med masteroppgaven.

4.0 Resultater

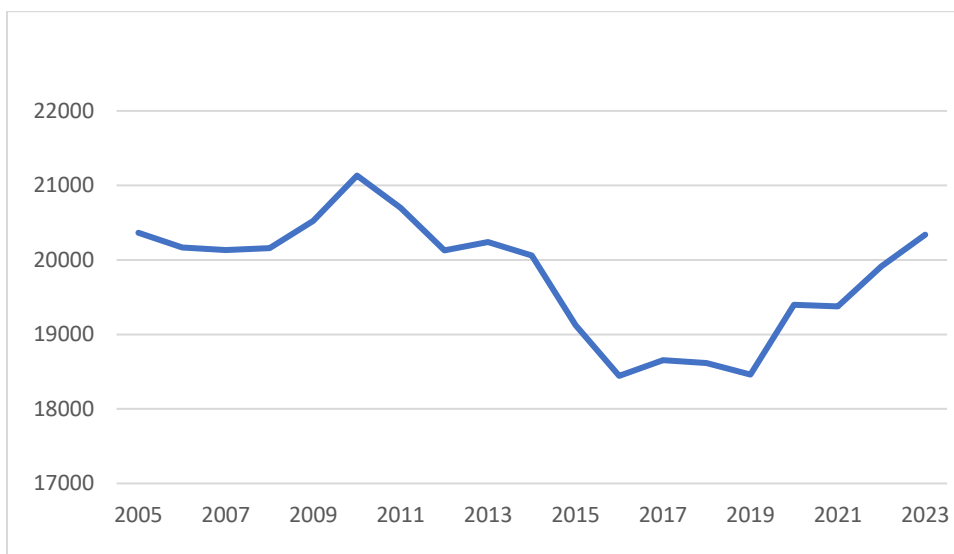
Dette kapittelet presenterer resultater fra de empiriske analysene av registerdata via Microdata. I denne masteroppgaven hadde jeg som mål å finne svar på hvordan andelen barn som bor med kun én av foreldrene har endret seg over tid, hvordan disse barnas skoleprestasjoner er, og i hvilken grad samlivsbrudd kan ha sammenheng med eventuelle variasjoner i resultatene. Først gir jeg en oversikt over antall og andel barn som bor med kun én av sine foreldre de siste årene. Deretter presenterer jeg regresjonsanalyser av resultater fra nasjonale prøver i forhold til barnas bosituasjon og sosioøkonomiske kjennetegn ved foreldrene.

4.1 Historiske endringer

I de empiriske analysene av andelen barn som kun bor med én forelder er målene på barnas bosituasjon gjort indirekte, som beskrevet i metodekapittelet. Likevel tror jeg at kjennetegnene på barnas bosituasjon som jeg har brukt, i stor grad identifiserer barnas faktiske bosituasjon. Ved å gjenta skriptet for alle kohortene som er født i perioden 1991-2009 kan jeg vise hvordan antallet og andelen av norske barn som bor sammen med enten bare én, eller begge foreldrene sine over en periode på 18 år.

Det var en nedgang i antall ungdommer som bor med kun én av foreldrene fra 2010 til 2016. Fra 2019 er antallet på vei opp igjen. Likevel gir dette muligens et noe uklart perspektiv på utviklingen ettersom antall personer i et fødselskull vil variere. Det kan derfor være mer hensiktsmessig å illustrere utviklingen i prosent av totalt antall barn i de ulike årskullene.

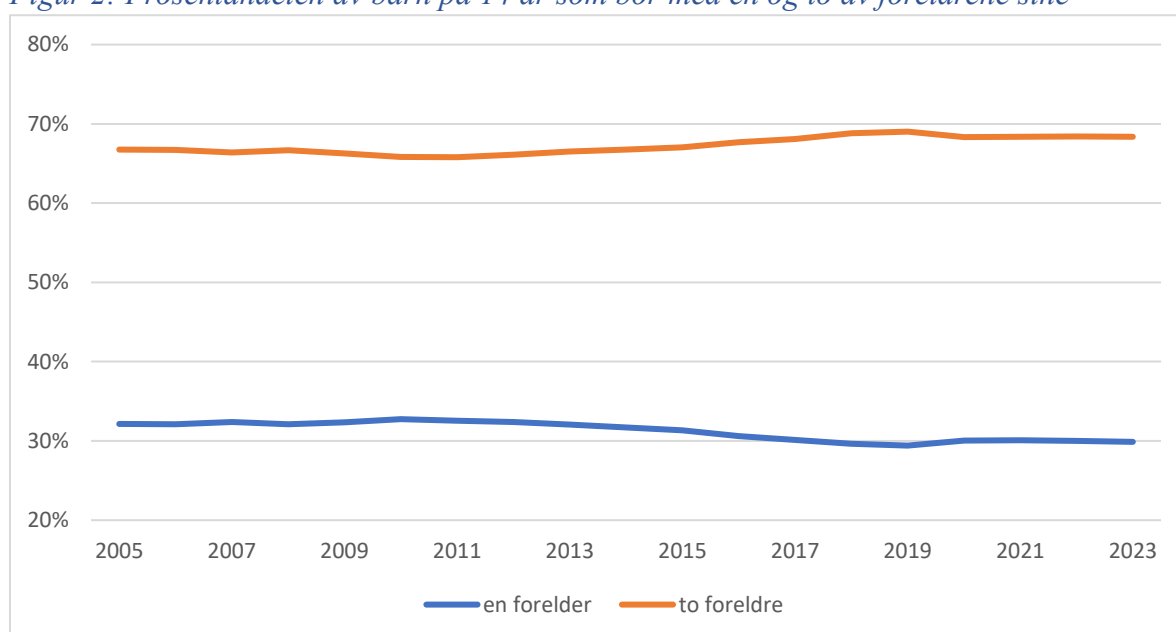
Figur 1: Antall barn på 14 år som bor med kun én forelder

Den generelle trenden i perioden 2005-2023 var en slak nedgang i andelen 14-åringers som bor med kun én forelder. Spesifikt lå denne andelen på 32,1 % i 2005 og 29,9 % i 2023.

Fullstendig tabell ligger vedlagt. Legger man sammen prosentene fra de som bor med både én og to foreldre vil man se en liten andel som ikke faller inn under noen av kategoriene. Dette er barn som altså ikke bor sammen med noen av foreldrene sine. Jeg har ikke undersøkt denne gruppen videre ettersom denne gruppen faller utenfor det jeg undersøker i denne masteroppgaven. Det var en svak oppgang i andelen som bodde med kun én av foreldrene frem i perioden 2005-2010, etter dette er den generelle trenden siden 2010 altså at en noe større andel av barn bor sammen med begge foreldrene sine enn før.

Figur 2: Prosentandelen av barn på 14 år som bor med én og to av foreldrene sine

4.2 Beskrivende statistikk

Dette delkapittelet presenterer beskrivende statistikk av dataene som jeg har analysert med lineære regresjonsmodeller. Jeg presenterer variablene som gjennomsnitt, standardavvik og en lav og høy verdi på variabelen. Den lave verdien er første prosentil og den høye verdien er 99. prosentil, det vil si verdiene som skiller ut den laveste og den høyeste prosentandelen i fordelingen på hver variabel.

Jeg presenterer beskrivende statistikk separat for de to fødselskohortene som jeg analyserer, altså de som ble født i 2005 og som gjennomførte nasjonale prøver i 5. klasse i 2016, og de som ble født i 2002 og som gjennomførte nasjonale prøver i 8. klasse i 2016. Dataene gir ikke nøyaktig informasjon om hvilket år de nasjonale prøvene ble gjennomført. Jeg har tatt

utgangspunkt i hvilket år de aller fleste av barna gjennomførte de nasjonale prøvene, men noen av barna i populasjonen kan ha tatt prøvene et år tidligere eller senere.

Kullet som ble født i 2005 (tabell 1), og som fortsatt skal ha vært bosatt i landet, skal antallet barn ha vært 58924, som er antallet observerte enheter i variablene i tabell 1. Av disse barna hadde 55995 gjennomført alle de tre nasjonale prøvene i 5. trinn. Dette betyr at det var et frafall på 2929, som utgjør 4,97 % av barna som var registrert bosatt i landet. Dette er sannsynligvis et godt estimat av andelen barn som gjennomførte de tre nasjonale prøvene. Alle barn som er registrert bosatt i landet skal være tilknyttet en skole, og de i underkant 5 prosentene av barna som ikke tok nasjonale prøver vil sannsynligvis ha fått fritak på minst én av prøvene.

Tabell 1: Beskrivende statistikk for barn født i 2005

Variabel	Gjennomsnitt	Standardavvik	Lav verdi	Høy verdi
Resultat Nasjonale prøver 5. trinn, gjennomsnittlig poengsum i engelsk, regning og lesing	48,71	9,83	16,2	69
Jenter (kjønnsfordeling)	49 %	0,50	0	1
Bodde med kun én forelder i 2013	21 %	0,41	0	1
Bodde med kun én forelder i 2016	25 %	0,44	0	1
Samlivsbrudd siste 3 år	5 %	0,23	0	1
Samlivsbrudd mer enn 3 år siden	26 %	0,40	0	1
Mors utdanningsnivå – antall år utover grunnskole	4,32	2,60	0	10
Fars utdanningsnivå – antall år utover grunnskole	3,84	2,65	0	10
Samme husholdning som far 2013	82 %	0,38	0	1
Samme husholdning som mor 2013	97 %	0,18	0	1
Samme husholdning som mor 2016	95 %	0,21	0	1
Samme husholdning som far 2016	79 %	0,41	0	1
Yrkesaktiv Far 2013	89 %	0,32	0	1
Yrkesaktiv Mor 2013	83 %	0,38	0	1
Yrkesaktiv Far 2016	87 %	0,33	0	1

Yrkesaktiv Mor 2016	84 %	0,37	0	1
Bor med kun mor i 2013	18 %	0,38	0	1
Bor med kun far i 2013	3 %	0,18	0	1
Bor med kun mor i 2016	21 %	0,41	0	1
Bor med kun far i 2016	4 %	0,21	0	1
Mors inntektsposisjon i 2013	2,17	1,15	1	4
Fars inntektsposisjon i 2013	2,28	1,15	1	4
Mors inntektsposisjon i 2016	2,19	1,15	1	4
Fars inntektsposisjon i 2016	2,27	1,15	1	4

Barna som ble født i 2002 (tabell 2), og som fortsatt var bosatt i landet, skal antallet barn være 57518, som er antallet observerte enheter i variablene i tabell 2. Av disse barna hadde 55550 gjennomført alle de tre nasjonale prøvene i 8. trinn. Dermed var det et frafall på 1968 elever, som utgjør 3,42 % av barna. Barna som ikke tok minst én av de nasjonale prøvene i 8. trinn har, likt som ved 5. trinn, mest sannsynlig fått fritak fra minst én av prøvene.

Tabell 2: Oversikt over variabler – kull 2002

Variabel	Gjennomsnitt	Standardavvik	Lav verdi	Høy verdi
Resultat Nasjonale prøver 8. trinn, gjennomsnittlig poengsum i engelsk, regning og lesing	48,96	9,88	17,8	68,7
Jenter (Kjønnsfordeling)	49 %	0,50	0	1
Bodde med kun én forelder i 2013	27 %	0,44	0	1
Bodde med kun én forelder i 2016	31 %	0,46	0	1
Samlivsbrudd siste 3 år	5 %	0,21	0	1
Samlivsbrudd mer enn 3 år siden	26 %	0,44	0	1
Mors utdanningsnivå – antall år utover grunnskole	4,15	2,57	0	10
Fars utdanningsnivå – antall år utover grunnskole	3,73	2,62	0	10
Samme husholdning som far 2013	78 %	0,42	0	1
Samme husholdning som mor 2013	95 %	0,21	0	1

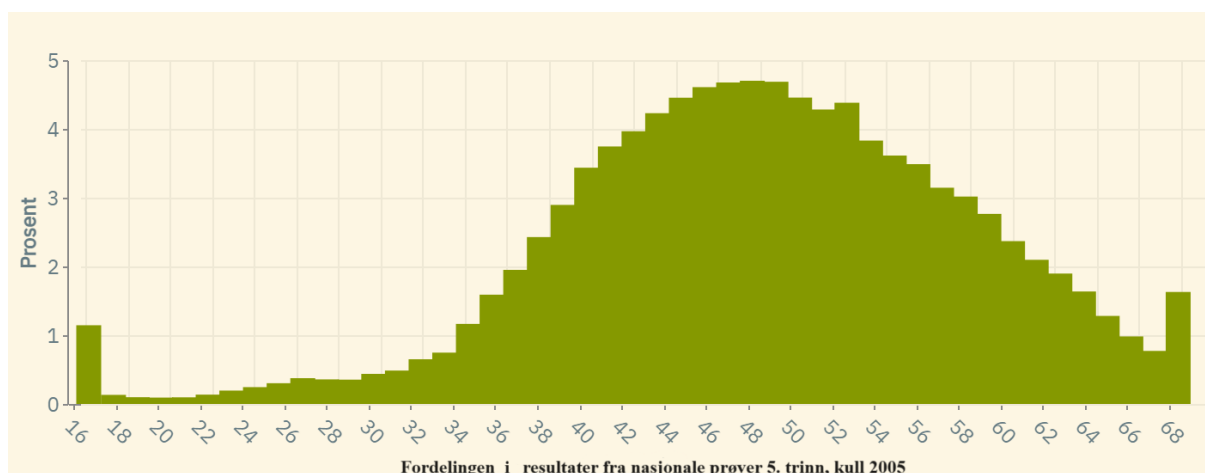
Samme husholdning som mor 2016	94 %	0,24	0	1
Samme husholdning som far 2016	76 %	0,43	0	1
Yrkesaktiv Far 2013	87 %	0,33	0	1
Yrkesaktiv Mor 2013	83 %	0,37	0	1
Yrkesaktiv Far 2016	86 %	0,35	0	1
Yrkesaktiv Mor 2016	83 %	0,37	0	1
Bor med kun mor i 2013	22 %	0,42	0	1
Bor med kun far i 2013	5 %	0,21	0	1
Bor med kun mor i 2016	24 %	0,43	0	1
Bor med kun far i 2016	6 %	0,24	0	1
Mors inntektsposisjon i 2013	2,24	1,16	1	4
Fars inntektsposisjon i 2013	2,30	1,16	1	4
Mors inntektsposisjon i 2016	2,24	1,16	1	4
Fars inntektsposisjon i 2016	2,28	1,16	1	4

4.2.2 Fordeling i resultater på nasjonale prøver

I figurene under vises fordelingen i resultater på nasjonale prøver. I øverste og nederste sjikt samles poengsummene som et sensurert minimum og maksimum. Dette gjøres av personvern hensikt i microdatas analyseverktøy. Fordelingen av resultatene er derfor fremstilt med flere enheter i første og siste prosentil. Selv om disse resultatene skjules av personvern hensyn i figurene, blir de faktiske verdiene behandlet i regresjonsanalysene.

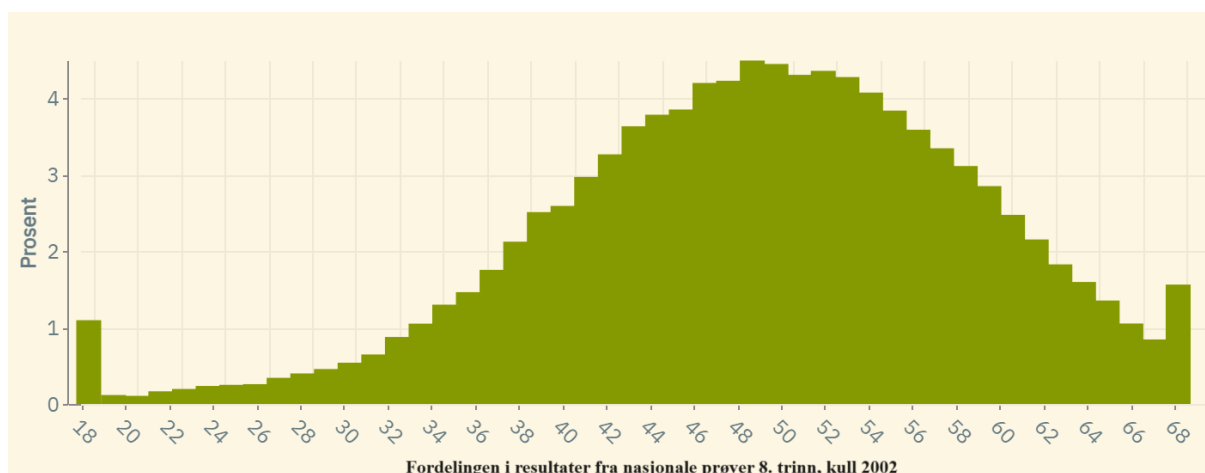
For nasjonale prøver i 5. trinn (Figur 3) var det en noe forskjøvet normalfordeling, der det observeres flere poengsummer dreid mot høyere poengsummer. Toppen av fordelingen ligger på 48 poeng på den nasjonale prøven, og det er flere som fikk høyere poengsum, enn lavere. På venstre side av toppen synker andelen elever med de ulike poengsummene relativt fort sammenlignet med høyre side.

Figur 3: Fordelingen i resultater på nasjonale prøver i 5. trinn, kull 2005

Resultatene på nasjonale prøver i 8. trinn (Figur 4) viser en lignende fordeling som resultatene fra 5. trinn. Fordelingen er ikke helt symmetrisk, der flere resultater befinner seg til høyre for midten.

Figur 4: Fordelingen i resultater på nasjonale prøver i 8. trinn, kull 2002

4.3 Skoleprestasjoner

I dette delkapittelet presenteres regresjonsanalyser av elevens resultater på nasjonale prøver. Jeg vil kommentere regresjonstabellene og trekke frem hovedmomentene i hver tabell. Tabellene viser koeffisient med standardavvik i parentes. Statistisk signifikans ($P < 0,05$) markeres med *.

4.3.1 Regresjonsanalyse av nasjonale prøver 5. trinn

I en første analyse sammenligner jeg barn som bor med kun én av sine foreldre med barn som bor med begge foreldrene (tabell 3). Barn som bor sammen med kun en forelder har betydelig dårligere resultat på nasjonale prøver i femte klasse (Modell 1). Men mesteparten av denne forskjellen kan forklares med at barn som bor med kun én forelder har foreldre som har mindre utdanning enn barn som bor sammen med begge foreldrene. Når jeg kontrollerer for foreldrenes utdanningsnivå (modell 2) reduseres forskjellen mellom barn som bor sammen med én og to foreldre fra -2,05 til -0,53. Forskjellen mellom disse to gruppene av elever blir ytterligere redusert når jeg i tillegg til utdanningsnivå også korrigerer for foreldrenes yrkesaktivitet (modell 3) og inntektsposisjon (modell 4). Det kommer frem at hvorvidt barnets mor er yrkesaktiv er mer betydningsfull enn om barnets far er yrkesaktiv. På den andre siden ser det ut til at fars inntekt kan ha større betydning for barnas skoleprestasjoner enn mors inntekt, og her er det inntektsposisjonene i midten (2 og 3) som skiller seg positivt ut.

Tabell 3: Resultater fra regresjonsanalyse av nasjonale prøver 5. trinn

Variabel	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Eneforelder	-2,05* (0,10)	-0,53* (0,10)	-0,46* (0,10)	-0,38* (0,10)
Jente	0,29* (0,08)	0,32* (0,08)	0,32* (0,08)	0,31* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,70* (0,02)	0,67* (0,02)	0,58* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,67 * (0,02)	0,66* (0,02)	0,56* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,74* (0,01)	0,42* (0,13)
Far yrkesaktiv			0,18 (0,13)	-0,37* (0,15)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,11 (0,12)
posisjon 3				0,38* (0,13)
posisjon 4				1,55* (0,13)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,47* (0,12)

posisjon 3				0,97* (0,12)
posisjon 4				1,74* (0,13)
Konstant	49,07 (0,06)	43,00 (0,10)	42,36 (0,16)	42,78 (0,16)

I en andre analyse skiller jeg mellom barn der foreldrene har flyttet fra hverandre i løpet av de siste 3 årene fra barna der foreldrene flyttet fra hverandre for mer enn 3 år siden (tabell 4). Uten kontrollvariabler kan man se i modell 5 at det er betydelig mer negativ korrelasjon mellom dårligere prestasjoner og at samlivsbruddet har skjedd for mer enn 3 år siden. I modell 6 blir det kontrollert for foreldres utdanning, og i denne modellen forsvinner den store forskjellen mellom hvor lenge det er siden samlivsbruddet. Dette tyder på at foreldre med kort utdanning flytter fra hverandre tidligere enn foreldre med lengre utdanning. Det er fortsatt mer negativt om det er lenge siden samlivsbruddet, men forskjellen svært liten. Koeffisienten til samlivsbrudd både mer og mindre enn 3 år siden blir mindre negativ jo flere av kontrollvariablene som legges inn, der det etter alle kontrollvariabler er korrigeret for utgjør en svært liten forskjell på om samlivsbruddet skjedde for mer enn 3 år siden eller mindre enn 3 år siden.

Tabell 4: Sammenligning av hvor lenge det er siden samlivsbrudd

Variabel	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Samlivsbrudd de siste 3 årene	-1,28* (0,19)	-0,49* (0,18)	-0,45* (0,18)	-0,41* (0,18)
Samlivsbrudd mer enn 3 år siden	-2,26* (0,11)	-0,54* (0,10)	-0,46* (0,11)	-0,37* (0,11)
Jente	0,29* (0,08)	0,32* (0,08)	0,32* (0,08)	0,31* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,70* (0,02)	0,67* (0,02)	0,58* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,66* (0,02)	0,66* (0,02)	0,56* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,74* (0,12)	0,42* (0,13)
Far yrkesaktiv			0,17 (0,14)	-0,37* (0,15)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,11 (0,12)
posisjon 3				0,38* (0,13)

posisjon 4				1,55* (0,13)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,47* (0,12)
posisjon 3				0,97* (0,12)
posisjon 4				1,74* (0,13)
Konstant	49,07 (0,06)	43,00 (0,10)	42,35 (0,16)	42,79 (0,16)

I en tredje analyse skiller jeg mellom barn som kun bor med sin mor og kun med sin far. Uten kontrollvariabler er det mer negativ koeffisient i variabelen å bo med kun mor enn kun far. Likevel blir denne forskjellen snudd i modell 10, der det blir kontrollert for foreldrenes utdanning. Det blir i denne modellen ganske jevnt mellom å bo med kun far og kun mor, men noe mer negativ koeffisient i variabelen kun far. Dette gjenspeiler viktigheten av foreldrenes utdanningsnivå for elevenes skolerestulter. Forskjellene mellom mor og far fortsetter å krympe i modell 11 før den øker igjen i modell 12. Inntektsposisjon ser dermed ut til å spille en rolle i ulikheten mellom å bo med kun mor og kun far. Med alle kontrollvariabler inkludert i modellen er det ikke stor forskjell mellom de som kun bor med far og kun bor med mor, men å kun bo med far er assosiert med noe lavere poengsum på nasjonale prøver enn de som kun bor med sin mor.

Tabell 5: Sammenligning av de som bor kun med mor og kun med far

Variabel	Modell 9	Modell 10	Modell 11	Modell 12
Kun mor	-2,12* (0,10)	-0,52* (0,10)	-0,46* (0,11)	-0,37* (0,11)
Kun far	-1,72* (0,20)	-0,58* (0,20)	-0,49* (0,19)	-0,44* (0,19)
Jente	0,30* (0,08)	0,32* (0,08)	0,32* (0,08)	0,31* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,70* (0,02)	0,67* (0,02)	0,58* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,67* (0,02)	0,66* (0,02)	0,56* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,74* (0,12)	0,42* (0,13)
Far yrkesaktiv			0,18 (0,14)	-0,36* (0,15)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,11 (0,12)
posisjon 3				0,38* (0,13)
posisjon 4				1,55* (0,13)
Fars inntektsposisjon				0,00

posisjon 2				0,47* (0,12)
posisjon 3				0,97* (0,12)
posisjon 4				1,74* (0,13)
Konstant	49,07 (0,05)	43,00 (0,10)	42,35 (0,16)	-

- Skjult verdi på grunn av for lav analysepopulasjon. Holdes kun skjult av personvern hensyn og påvirker ikke regresjonsanalysen.

I tabellene 7 og 8 har jeg delt opp den første av disse regresjonsanalysene (tabell 3) på gutter og jenter. Gutter som bor sammen med kun én forelder gjør det noe dårligere på nasjonale prøver i 5. trinn (tabell 7) enn jenter som bor sammen med kun en forelder (tabell 8). Jeg har tidligere vist at jenter gjør det bedre på nasjonale prøver, dermed kan det være nyttig å se hvordan gutter og jenter hver for seg kan sees i sammenheng med de andre variablene. Først undersøker jeg guttenes resultater på nasjonale prøver.

Guttene som bor med kun én forelder følger den samme trenden som tidligere ved at foreldres utdanningsnivå spiller en viktig rolle. På tvers av modellene har koeffisientene større verdi enn i tidligere modeller. Det vil si at gutters skoleprestasjoner i større grad blir påvirket av variablene som er undersøkt i denne studien. Unntaket fra dette er mors inntektsposisjon og yrkesaktivitet, som har marginalt mindre koeffisient.

Tabell 7: Gutters skoleprestasjoner

Variabel	Modell 13	Modell 14	Modell 15	Modell 16
Eneforelder	-2,26* (0,14)	-0,67* (0,14)	-0,57* (0,14)	-0,49* (0,14)
Mors utdanningsnivå		0,73* (0,03)	0,69* (0,03)	0,60* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,71* (0,03)	0,70* (0,03)	0,59* (0,03)
Mor yrkesaktiv			0,69* (0,18)	0,44* (0,20)
Far yrkesaktiv			0,32 (0,13)	-0,21* (0,22)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				-0,06 (0,18)
posisjon 3				0,33* (0,19)
posisjon 4				1,53* (0,20)

Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,40* (0,18)
posisjon 3				0,95* (0,18)
posisjon 4				1,86* (0,19)
Konstant	49,13 (0,07)	42,77 (0,14)	42,05 (0,23)	42,51 (0,23)

Jenter gjør det som vist i tidligere tabeller bedre på nasjonale prøver, og det å bo med kun én forelder forklarer mindre av variasjonen i skoleprestasjonene enn hos guttene. Foreldrenes utdanning har også noe mindre positiv korrelasjon, men forholdsvis lite forskjell fra når man ser på guttenes og jentenes resultater samlet. Fars inntektsposisjon er av mindre betydning for jentene enn for guttene, mens mors inntektsposisjon er av større betydning.

Tabell 8: Jenters skoleprestasjoner

Variabel	Modell 17	Modell 18	Modell 19	Modell 20
Eneforelder	-1,83* (0,13)	-0,39* (0,13)	-0,34* (0,13)	-0,27* (0,13)
Mors utdanningsnivå		0,68* (0,02)	0,65* (0,02)	0,56* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,63* (0,02)	0,62* (0,02)	0,53* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,78* (0,16)	0,40* (0,18)
Far yrkesaktiv			0,05 (0,18)	-0,51* (0,20)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,29 (0,16)
posisjon 3				0,44* (0,17)
posisjon 4				1,58* (0,18)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,54* (0,16)

posisjon 3				0,99* (0,18)
posisjon 4				1,62* (0,18)
Konstant	49,31 (0,07)	43,54 (0,13)	42,97 (0,21)	43,40 (0,21)

I tabellene 9 og 10 har jeg delt opp analysen på gutter og jenter som bor sammen med kun mor eller kun far. Det er gutter som bor med kun mor som gjør det dårligere enn jenter, når vi sammenligner gutter og jenter som bor med begge foreldrene sine. For jenter ser det ikke ut til å ha noen betydning for skoleprestasjonene om de bor sammen med kun mor eller kun far (tabell 10). Derimot ser det ut til at gutters skoleprestasjoner tar mindre skade av å kun bo med sin far enn om de bor med kun mor.

Tabell 9: Gutter som bor med enten kun mor eller kun far

Variabel	Modell 21	Modell 22	Modell 23	Modell 24
Kun mor	-2,43* (0,16)	-0,73* (0,15)	-0,63* (0,16)	-0,53* (0,16)
Kun far	-1,64* (0,28)	-0,48 (0,27)	-0,39 (0,27)	-0,34 (0,27)
Mors utdanningsnivå		0,73* (0,03)	0,70* (0,03)	0,60* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,70* (0,03)	0,70* (0,03)	0,59* (0,03)
Mor yrkesaktiv			0,70* (0,18)	0,45* (0,20)
Far yrkesaktiv			0,29 (0,20)	-0,23 (0,22)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				-0,06 (0,18)
posisjon 3				0,33 (0,19)
posisjon 4				1,53* (0,20)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,40* (0,18)
posisjon 3				0,95* (0,18)
posisjon 4				1,86* (0,19)
Konstant	49,13 (0,07)	42,78 (0,14)	42,07 (0,23)	42,52 (0,24)

For jenter er det ganske annerledes. I modell 25 er skoleprestasjonene så å si like om barnet bor med kun far eller kun mor. Dette endrer seg mye når det kontrolleres for utdanning i modell 26. Å bo med kun mor forklarer da mye mindre av variasjonen, og koeffisienten går

fra -1,83 til -0,33 mellom modell 25 og 26. Når alle kontrollvariabler er inkludert i modell 28, er ikke lenger det å bo med kun mor en signifikant variabel. Studien viser dermed en bemerkelsesverdig forskjell mellom gutter og jenter skoleprestasjoner, der jenters prestasjoner tar mindre skade dersom de kun bor med sin mor enn kun far.

Tabell 10: Jenter som bor med kun far eller kun mor

Variabel	Modell 25	Modell 26	Modell 27	Modell 28
Kun mor	-1,83* (0,14)	-0,33* (0,14)	-0,28* (0,14)	-0,21 (0,14)
Kun far	-1,82* (0,28)	-0,70* (0,27)	-0,61* (0,27)	-0,57* (0,27)
Mors utdanningsnivå		0,68* (0,02)	0,65* (0,02)	0,55* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,62* (0,02)	0,62* (0,02)	0,53* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,77* (0,16)	0,38* (0,18)
Far yrkesaktiv			0,08 (0,18)	-0,48* (0,20)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,29 (0,16)
posisjon 3				0,44* (0,17)
posisjon 4				1,58* (0,18)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,55* (0,16)
posisjon 3				0,99* (0,17)
posisjon 4				1,62* (0,18)
Konstant	49,31 (0,07)	43,54 (0,13)	42,95 (0,21)	-

- Konstantledd skjult på grunn av lavt antall enheter i analysepopulasjon.

4.3.2 Regresjonsanalyse av nasjonale prøver 8. trinn

I første analyse sammenligner jeg resultatene på nasjonale prøver i 8. trinn blant elevene som bor med kun én forelder og elevene som bor med begge foreldrene (tabell 11). Det er en klar sammenheng mellom å bo med kun én forelder og lavere skoleprestasjoner. Modellene viser også at jenter får betydelig høyere poengsum på nasjonale prøver enn gutter.

Når jeg kontrollerer for foreldres utdanningsnivå i modell 2 ser man at utdanningsnivå er assosiert med bedre skoleprestasjoner, og at variabelen eneforelder får en mindre negativ koeffisient. Foreldrenes utdanningsnivå er dermed en viktig forklaring av variasjonen i skoleprestasjoner blant elevene som bor med kun én forelder.

Når det i tillegg kontrolleres for foreldrenes yrkesaktivitet i modell 3 blir koeffisienten til eneforelder ytterligere mindre negativ for barnas skoleprestasjoner. Det er forskjell mellom mor og fars yrkesaktivitet, der mors yrkesaktivitet er mer positiv enn fars yrkesaktivitet.

I modell 4 kontrolleres det for inntektsposisjon, og koeffisienten til eneforelder forblir ganske lik. At mor og far er yrkesaktive blir mindre positive, der fars yrkesaktivitet blir en ikke signifikant negativ variabel. Alle inntektsposisjoner har positiv koeffisient, men fars inntektsposisjon har mer positiv koeffisient enn mors inntektsposisjon i samtlige posisjoner. Å kontrollere for inntekt ser ikke ut til å ha spesielt mye å si for betydningen av å bo med kun én forelder. De største endringene i variabelens koeffisient kommer i modell 2 og 3. Dermed kan det tolkes at foreldrenes utdanningsnivå og yrkesaktivitet er viktigere enn inntektsnivå med tanke på variasjon i betydningen av å bo med kun én forelder.

Tabell 11: Resultater fra regresjonsanalyse av nasjonale prøver 8. trinn

Variabel	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Eneforelder	-2,25* (0,09)	-1,69* (0,09)	-0,58* (0,09)	-0,53* (0,09)
Jente	0,60* (0,09)	0,61* (0,08)	0,60* (0,08)	0,60* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,82* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,78* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,2)
Mor yrkesaktiv			0,95* (0,12)	0,54* (0,13)
Far yrkesaktiv			0,28* (0,13)	-0,18 (0,14)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,18 (0,12)
posisjon 3				0,54* (0,13)
posisjon 4				1,69* (0,02)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,27* (0,12)
posisjon 3				0,62* (0,12)

posisjon 4				1,82* (0,13)
Konstant	49,32 (0,07)	42,48 (0,10)	41,60 (0,16)	42,09 (0,16)

I andre analyse sammenligner jeg elevene som har opplevd at foreldrene flytter fra hverandre de siste 3 årene eller om det skjedde for mer enn 3 år siden. I første omgang er det mer negativt om det er mer enn 3 år siden samlivsbruddet skjedde. Samlivsbrudd for mer enn 3 år siden er assosiert med omtrent ett poeng mindre på nasjonale prøver enn samlivsbrudd for mindre enn 3 år siden. Denne forskjellen forsvinner raskt når det kontrolleres for utdanning i modell 6. I denne modellen er det svært likt om det er mer eller mindre enn 3 år siden samlivsbruddet. Utdanningsnivå kan dermed tilsynelatende veie opp for en del av de negative assosiasjonene mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner. Spesielt variabelen samlivsbrudd mer enn 3 år siden endrer seg mye i modell 6, som kan tyde på en spesielt viktig betydning av utdanningsnivå. Dette kan tyde på at foreldre med lavere utdanning flytter fra hverandre tidligere enn foreldrene med høy utdanning.

I modell 7 kontrollerer jeg for yrkesaktivitet, og koeffisienten til samlivsbrudd både mer og mindre enn 3 år siden blir noe mindre negativ. I modell 8 kontrolleres det i tillegg for inntektsposisjon. I denne modellen kan man se at koeffisienten for samlivsbrudd mindre enn 3 år siden har forblitt tilnærmet uendret, som vil tilsi at inntekt ikke forklarer variasjon i denne variabelen. Hvilken inntektsposisjon man tilhører ser dermed ikke ut til å være betydningsfullt for hvor mye samlivsbrudd korrelerer med dårligere resultater når samlivsbruddet har skjedd for mindre enn 3 år siden.

Tabell 12: Sammenligning av hvor lenge det er siden samlivsbrudd

Variabel	Modell 5	Modell 6	Modell 7	Modell 8
Samlivsbrudd de siste 3 årene	-1,39* (0,20)	-0,69* (0,19)	-0,65* (0,19)	-0,64* (0,19)
Samlivsbrudd mer enn 3 år siden	-2,41* (0,10)	-0,69* (0,09)	-0,57* (0,10)	-0,51* (0,10)
Jente	0,60* (0,09)	0,61* (0,08)	0,60* (0,08)	0,61* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,82* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,78* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,95* (0,12)	0,54* (0,13)

Far yrkesaktiv			0,28* (0,13)	-0,17 (0,14)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,18 (0,12)
posisjon 3				0,54* (0,13)
posisjon 4				1,69* (0,13)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,27* (0,12)
posisjon 3				0,62* (0,12)
posisjon 4				1,82* (0,13)
Konstant	49,32 (0,07)	42,48 (0,10)	41,60 (0,16)	42,08 (0,16)

I en tredje analyse av resultater fra nasjonale prøver i 8. trinn sammenlignes elever som bare bor med mor og bare bor med far (tabell 13). I modell 9 ser man at det er mer negativ koeffisient i variabelen kun mor enn kun far. Dermed kan det i første omgang se ut til at det er mer negativt å bo med kun mor. Dette snur imidlertid i modell 10 der det blir kontrollert for foreldres utdanningsnivå. I denne modellen er det ganske likt om eleven bor med kun mor eller kun far, med noe mer negativ koeffisient dersom eleven bor med kun far. I denne modellen ser man en større endring i variabelen kun mor enn kun far, noe som kan tyde på at utdanningsnivå er en viktig faktor for variasjonen i denne variabelen.

I modell 11 kontrolleres det i tillegg for yrkesaktivitet, og forskjellene jevnes ytterligere ut mellom kun mor og kun far. Det er i denne modellen nesten likt for begge gruppene. Variabelen endres mer hos kun far enn kun mor, som kan tyde på en mager, men større betydning av fars yrkesaktivitet, og at mors yrkesaktivitet og mors utdanning kan ha en overlappende positiv korrelasjon.

Videre kontrollerer jeg for inntekt i modell 12. I denne modellen holdes variabelen kun far nesten uendret, og inntekt er dermed ikke en spesielt viktig faktor i forskjellene mellom å bo med kun mor og kun far, det meste av denne forskjellen forklares ved foreldrenes utdanningsnivå (modell 10).

Totalt sett er det ikke stor forskjell på om eleven bor med bare moren sin eller bare faren sin. Begge bosituasjonene er assosiert med omtrent et halvt poeng lavere poengsum på nasjonale prøver i 8. trinn etter at kontrollvariabler er tatt hensyn til.

Tabell 13: Sammenligning av de som bor kun med mor og kun med far

Variabel	Modell 9	Modell 10	Modell 11	Modell 12
Kun mor	-2,38* (0,10)	-0,69* (0,10)	-0,58* (0,10)	-0,53* (0,10)
Kun far	-1,77* (0,18)	-0,69* (0,17)	-0,57* (0,17)	-0,54* (0,17)
Jente	0,61* (0,09)	0,61* (0,08)	0,60* (0,08)	0,61* (0,08)
Mors utdanningsnivå		0,82* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,02)
Fars utdanningsnivå		0,78* (0,02)	0,78* (0,02)	0,67* (0,02)
Mor yrkesaktiv			0,95* (0,12)	0,54* (0,13)
Far yrkesaktiv			0,27* (0,13)	-0,18 (0,14)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,18 (0,12)
posisjon 3				0,54* (0,13)
posisjon 4				1,69* (0,13)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,27* (0,12)
posisjon 3				0,62* (0,12)
posisjon 4				1,82* (0,13)
Konstant	49,31 (0,07)	42,48 (0,10)	41,60 (0,16)	42,09 (0,16)

I neste analyse undersøker jeg kun gutters resultater på nasjonale prøver (tabell 14). Likt som ved analysen av 5. trinn, er kontrollvariablene mer betydningsfulle for gutter enn for jenter. Guttenes resultater på nasjonale prøver følger ellers de samme trendene som når man ser begge kjønn samlet i samme modell.

Tabell 14: Gutters skoleprestasjoner

Variabel	Modell 13	Modell 14	Modell 15	Modell 16
Eneforelder	-2,40* (0,13)	-0,77* (0,13)	-0,68* (0,13)	-0,62* (0,13)
Mors utdanningsnivå		0,83* (0,03)	0,80* (0,03)	0,70* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,83* (0,03)	0,83* (0,03)	0,72* (0,03)
Mor yrkesaktiv			0,82* (0,17)	0,40* (0,19)
Far yrkesaktiv			0,18 (0,19)	-0,39* (0,21)

Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,24 (0,18)
posisjon 3				0,56* (0,19)
posisjon 4				1,45* (0,20)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,48* (0,18)
posisjon 3				0,75* (0,18)
posisjon 4				1,99* (0,19)
Konstant	49,36 (0,07)	42,26 (0,14)	41,56 (0,22)	42,01 (0,22)

Når jeg sammenligner jenter som bor med kun én forelder med jenter som bor med begge foreldre (tabell 15) finner jeg de samme trendene som ved analysen av skoleprestasjonene i 5. trinn. Jentenes prestasjoner mindre negativt korrelert med lavere poengsum enn guttene. Mens utdanningsnivået til foreldrene har lik koeffisient for guttene, er mors utdanningsnivå noe mer positivt for jentene. At mor er yrkesaktiv, har en betydelig mer positiv sammenheng med skoleprestasjonene. I tillegg har mors inntektsposisjon også mer positiv koeffisient enn i tidligere regresjonsmodeller.

Tabell 15: Jenters skoleprestasjoner

Variabel	Modell 17	Modell 18	Modell 19	Modell 20
Eneforelder	-2,11* (0,13)	-0,61* (0,12)	-0,48* (0,13)	-0,44* (0,12)
Mors utdanningsnivå		0,80* (0,02)	0,75* (0,02)	0,63* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,74* (0,02)	0,73* (0,02)	0,62* (0,03)
Mor yrkesaktiv			1,08* (0,16)	0,68* (0,18)
Far yrkesaktiv			0,38* (0,17)	0,05 (0,19)
Mors inntektsposisjon				0,00

posisjon 2				0,12 (0,17)
posisjon 3				0,53* (0,18)
posisjon 4				1,94* (0,19)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,05 (0,17)
posisjon 3				0,47* (0,17)
posisjon 4				1,64* (0,18)
Konstant	49,87 (0,07)	43,31 (0,13)	42,26 (0,21)	42,78 (0,21)

Videre undersøker jeg om det er forskjell på om guttene i 8. trinn bor med kun mor eller kun far (tabell 16). Da jeg så alle elevene samlet, var det ikke en betydelig forskjell på hvem av foreldrene barnet bodde med. Blant guttene gjelder dette fortsatt. Forskjellen fra tidligere analyse er at å bo med kun far ikke lenger er en signifikant variabel etter at kontrollvariabler er inkludert i modellen.

Tabell 16: Gutter som bor med enten kun mor eller kun far

Variabel	Modell 21	Modell 22	Modell 23	Modell 24
Kun mor	-2,57* (0,15)	-0,76* (0,14)	-0,68* (0,15)	-0,61* (0,15)
Kun far	-1,85* (0,24)	-0,78 (0,23)	-0,67 (0,23)	-0,63 (0,23)
Mors utdanningsnivå		0,83* (0,03)	0,80* (0,03)	0,70* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,83* (0,03)	0,83* (0,03)	0,72* (0,03)
Mor yrkesaktiv			0,82* (0,17)	0,40* (0,19)
Far yrkesaktiv			0,18 (0,19)	-0,39 (0,21)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,25 (0,18)
posisjon 3				0,56* (0,19)
posisjon 4				1,45* (0,20)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,48* (0,18)
posisjon 3				0,75* (0,18)

posisjon 4				1,99* (0,19)
Konstant	49,36 (0,07)	42,26 (0,13)	41,55 (0,22)	42,01 (0,23)

Blant jenter er det heller ikke er særlig forskjell på om barnet kun bor med sin mor eller far (tabell 17). For jenter er heller ikke det å bo med kun mor en signifikant variabel når kontrollvariabler er inkludert i analysen. Jeg kan dermed ikke påvise noen sammenheng mellom barnets kjønn og forelderens kjønn når det kommer til skoleprestasjoner i 8. trinn.

Tabell 17: Jenter som bor med kun far eller kun mor

Variabel	Modell 25	Modell 26	Modell 27	Modell 28
Kun mor	-2,20* (0,14)	-0,62* (0,13)	-0,49* (0,14)	-0,45 (0,13)
Kun far	-1,69* (0,28)	-0,59* (0,24)	-0,44 (0,25)	-0,43 (0,24)
Mors utdanningsnivå		0,80* (0,02)	0,75* (0,02)	0,63* (0,03)
Fars utdanningsnivå		0,74* (0,02)	0,73* (0,02)	0,62* (0,03)
Mor yrkesaktiv			1,09* (0,16)	0,68* (0,18)
Far yrkesaktiv			0,38* (0,17)	0,05 (0,20)
Mors inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,12 (0,17)
posisjon 3				0,53* (0,18)
posisjon 4				1,94* (0,19)
Fars inntektsposisjon				0,00
posisjon 2				0,05 (0,17)
posisjon 3				0,47* (0,17)
posisjon 4				1,64* (0,18)
Konstant	49,87 (0,07)	43,31 (0,13)	42,26 (0,21)	42,78 (0,21)

4.4 Oppsummering av resultater

For å sammenfatte resultatene velger jeg å oppsummere noen viktige utdrag fra resultatene. Basert på resultatene av den empiriske studien kan noen bemerkelser gjøres.

Skoleprestasjonene til barn som kun bor med én av foreldrene sine gjør det dårligere på nasjonale prøver enn barna som bor med begge foreldrene sine. Etter at utdanning, yrkesaktivitet og inntekt er kontrollert for, er det å bo med eneforelder assosiert med 0,38 poeng mindre i 5. trinn og 0,52 poeng mindre i 8. trinn. Til å begynne med er det i de første

analysene (modell 1) mer negativ sammenheng mellom å bo med kun én forelder og skoleprestasjoner i 8. trinn enn i 5. trinn. Etter kontrollvariabler er inkludert i regresjonsanalysene er det fortsatt forskjell mellom 5. trinn og 8. trinn. Å bo med kun én forelder kan dermed sies å være mer negativt for prestasjonene i 8. trinn enn i 5. trinn.

Med tanke på når samlivsbruddet har funnet sted er det også merkverdige forskjeller mellom resultatene fra 5. trinn og 8. trinn. For elevene i 5. trinn er det, etter at kontrollvariabler har blitt inkludert, bare 0,04 poeng forskjell i koeffisientene til variablene mer og mindre enn 3 år siden samlivsbrudd. For elevene i 8. trinn er denne forskjellen 0,14 poeng. Elevene i 8. trinn ser dermed ut til å være noe mer sensitiv for nylige samlivsbrudd enn elever i 5. trinn.

Tidspunktet for foreldrenes samlivsbrudd er av mer betydning når barnet er eldre, der yngre barn ikke har særlig betydningsfulle forskjeller i skoleprestasjonene dersom foreldrene skilte seg for enten mer eller mindre enn 3 år siden.

Jenter har bedre resultater på nasjonale prøver enn gutter, og forskjellen mellom kjønnene øker mellom 5. trinn og 8. trinn. Gutteres prestasjoner er også mer negativt korrelert med variablene knyttet til foreldres samlivsbrudd. Foreldrenes inntekt har ulik betydning for gutter og jenter. Jenters prestasjoner har mer positiv sammenheng med mors inntektsposisjon, mens gutters prestasjoner har mer positiv sammenheng med fars inntektsposisjon.

Det er en mager forskjell på om barnet bor med kun mor eller kun far før jeg skiller mellom guttenes og jentenes skoleprestasjoner. Ser man på kjønnenes prestasjoner isolert finner jeg at gutters prestasjoner er mindre negativt assosiert med å bo med kun far enn kun mor blant elevene i 5. trinn. Blant jentene er det motsatt, der prestasjonene er mindre negativt korrelert med å bo med kun mor enn kun far. I 8. trinn er det ikke betydningsfullt om eleven bor med kun mor eller kun far. Hvem av foreldrene barnet bor hos utgjør altså en forskjell for skoleprestasjonene blant de yngre elevene, mens denne forskjellen ikke er til stede blant de eldre elevene.

For øvrig kan det observeres forskjeller i betydningen av kontrollvariablene for elever i 5. trinn og 8. trinn. Foreldrenes inntektsposisjon har større koeffisienter i analysen av 5. trinn enn 8. trinn, med unntak av inntektsposisjon 4 for både mor og far. Utdanning og yrkesaktivitet har større koeffisienter i 8. trinn enn i 5. trinn. Foreldrenes utdanning og de aller høyeste inntektene kan være viktigere i forklaringen av skoleprestasjonene i 8. trinn, mens øvrige inntektsposisjoner virker mer positivt inn mot skoleprestasjonene i 5. trinn.

5.0 Diskusjon

I dette kapitlet skal jeg diskutere resultatene som ble presentert i kapittel 4 i lys av forskning som ble presentert i kapittel 2. Forskningsspørsmålene som denne studien besvarer var følgende:

1. Hvordan har andelen barn som ikke bor sammen med begge foreldrene endret seg over tid?
2. Hvordan går det med skoleprestasjonene til barn som bor med kun én forelder sammenlignet med barn som bor med begge foreldrene?
3. I hvilken grad kan slike forskjeller i skoleprestasjoner forklares med observerte kjennetegn ved familien?
4. Har vi grunn til å tro at dårligere skoleprestasjoner skyldes samlivsbrudd, eller kan dette skyldes uobserverte kjennetegn ved familien?

Jeg vil først diskutere omfanget av barn som ikke bor sammen med begge foreldrene. Jeg vil så diskutere skoleprestasjonene og belyse resultatene i lys av forskning. Til slutt vil jeg adressere det siste forskningsspørsmålet i en diskusjon av kausale forbindelser mellom skoleprestasjoner og foreldres samlivsbrudd. Først kommer en oppsummering av de mest sentrale resultatene fra forrige kapittel.

5.1 Omfang av barn som ikke bor med begge foreldrene

Resultatene viser at andelen barn som kun bor med én av foreldrene sine har holdt seg ganske stabil de siste årene. Ettersom det har vært en nedgang i antall skilsmisser (Statistisk Sentralbyrå, 2024), kunne det muligens være nærliggende å tenke at også andelen barn som kun bor med én av foreldrene sine også ville sunket. Statistikken på skilsmisse gir muligens ikke det fulle bildet. Det er mange som også venter lengre med å gifte seg, og en del av barna som kun bor med én forelder kan ha foreldre som ikke var gift, men samboere. Videre viser skilsmissestatistikk en nedgang i antall barn i skilsmisser mellom 2005 og 2022 (Statistisk Sentralbyrå, 2024). En nedgang i både skilsmisser og antall barn i skilsmisser sett sammen med en stabil andel av ungdommer som kun bor med én av foreldrene sine kan gjerne forstås som et resultat av at flere velger å ikke gifte seg, og at disse dermed ikke gjenspeiles i skilsmissestatistikken. I tillegg viser ikke datamaterialet

5.2 Forskjeller mellom elever med samboende og ikke-samboende foreldre

Resultatene i denne studien viser at elever som bor med kun én forelder gjør det noe dårligere på nasjonale prøver, både i 5. trinn og 8. trinn. Foreldres samlivsbrudd er en hendelse som kan oppleves som en krise for barnet, noe som kan være skadelig for barnets følelse av trygghet og tillit. Samlivsbrudd fører til overganger i familien, der flere overganger kan assosieres til dårligere skoleprestasjoner (Fomby & Cherlin, 2007). At elevene som ikke bor med begge foreldrene gjør det noe dårligere på nasjonale prøver kan derfor til dels forklares ut fra dette perspektivet om overganger som bidrar til ustabilitet. Elevene som bor med begge sine biologiske foreldre har ikke opplevd overganger som følge av samlivsbrudd. Muligens også færre overganger totalt sett, ettersom flere overganger kan komme i sammenheng med samlivsbrudd. Familielivet til disse elevene er gjerne mer stabilt og forutsigbart av denne grunnen. Å erstatte en forelder som har flyttet fra familien virker i liten grad kompenserende (Fomby & Cherlin, 2007; Lauglo, 2008). Dermed er det ikke nødvendigvis slik at bare det at forelderen er eneforelder gjør at barnet får svakere resultater. Ustabilitet i familien er gjerne en mer plausibel forklaring på fenomenet enn at mangelen på to foreldre i husholdningen utgjør en stor negativ påvirkning i seg selv. Barn som opplever mer ustabilitet, gjør det også dårligere på skolen (Marcynyszyn et al., 2008). Dette kan også vise seg i resultatene ved at barna som har eneforelder får noe lavere poengsum på nasjonale prøver. Resultatene fra denne studien gjenspeiler funn fra andre studier, blant annet Lauglo (2008) og Nilsen (2020), der jeg finner tydelige sammenhenger mellom skoleprestasjoner og foreldres samlivsbrudd.

Barnets utvikling kan bidra til å forklare forskjellen i hvor betydningsfullt foreldres samlivsbrudd er for elevene i 5. trinn og 8. trinn. På den ene siden er yngre barn mindre modne og har muligens mindre forståelse av mulige konflikter hjemme. Etter hvert som de blir ungdommer har de muligens bedre forståelse av det som skjer rundt dem. De er også i en fase av livet preget av sårbarhet og emosjonell ustabilitet (Bailen et al., 2019). At det er mer negativ sammenheng mellom skoleprestasjoner og foreldres samlivsbrudd for elevene i 8. trinn enn i 5. trinn, kan dermed til dels forklares ved elevens økte forståelse kombinert med en mer de potensielt er i en mer sårbar emosjonell fase i tenårene.

I tillegg til forskjeller mellom elever med foreldre som bor sammen og ikke bor sammen, er det forskjeller mellom gutter og jenter når det kommer til betydningen av samlivsbrudd for skoleprestasjoner. Disse forskjellene er tydelige i 5. trinn, men jeg finner ikke betydningsfulle kjønnsforskjeller i 8. trinn. Jenters skoleprestasjoner har sterkere sammenhenger med variabler knyttet til mødrene, mens guttenes prestasjoner har sterkere sammenhenger med

variabler knyttet til fedrene. Tidligere forskning har vist at gutter sliter mer med tilpasning til foreldres samlivsbrudd enn jenter (Demo & Acock, 1988, s. 622). Dette gjenspeiler seg i skoleprestasjonene i 5. trinn, der guttenes prestasjoner har større negative sammenhenger med foreldres samlivsbrudd enn jenter har. Det er likevel noe overraskende at dette ikke gjelder for guttene i 8. trinn. At kjønnsforskjeller kommer tydelig frem i 5. trinn, men ikke i 8. trinn, tyder på at det skjer en utvikling i denne alderen som går i retning av at foreldrene får mer lik betydning for barnas skoleprestasjoner etter hvert som barnet blir eldre.

5.3 Samlivsbruddenes påvirkninger på kort og lang sikt

Resultatene fra denne studien viser at om foreldre flytter fra hverandre har mindre betydning for barnets skoleprestasjoner i 5. trinn enn i 8. trinn. Barnets emosjonelle modenhet kan tenkes å spille inn. En oversiktsstudie har vist at yngre barn får oftere større konsekvenser av at foreldrene skiller seg enn eldre barn (Härkönen et al., 2017, s. 175-176). Det kan derfor være et overraskende resultat at det å bo med eneforelder er assosiert med dårligere prestasjoner i 8. trinn enn i 5. trinn. Et perspektiv på dette kan være at barna i 8. trinn har levd lenger med de mulige negative innvirkningene som kan komme av samlivsbrudd. Kumulativt stress etter foreldres samlivsbrudd kan virke negativt for barnets skoleprestasjoner (Kravdal & Wörn, 2023). At det er lenge siden samlivsbruddet skjedde, kan gjøre at den umiddelbare krisen har avtatt, men at stress knyttet til samlivsbruddet og endringene som følger kan ha bygget seg opp hos barnet over tid. Det er omtrent like mange i 5. trinn som i 8. trinn som har opplevd samlivsbrudd de siste 3 årene, mens det er flere i 8. trinn som har opplevd foreldres samlivsbrudd for mer enn 3 år siden. Når det har gått lengre tid kan det tenkes at akkumulerende stress kan ha virket over lengre tid. Dette kan muligens være en av årsakene til at de eldre barna i eneforelderhusstander sine skoleprestasjoner er mer påvirket i 8. trinn enn i 5. trinn.

Når det er lenge siden samlivsbruddet har funnet sted kan det også tenkes at det øker sjansen for at flere overganger i familien kan inntreffe. For eksempel kan foreldrene finne nye partnere, eller at foreldrene flytter og barnet må forholde seg til nye steder og boforhold. Slike overganger kan bidra til stress og dårligere prestasjoner hos barna (Fomby & Cherlin, 2007). Aleneforeldre er også i større risiko for å oppleve dårligere levekår (Hansen & Horvei, 2023, s. 214). Dersom dette blir tilfelle, vil barna i 8. trinn kunne ha levd i dårligere levekår lengre enn barna i 5. trinn. En vanskelig livssituasjon og stress knyttet til dette, som vedvarer over tid, kan muligens forklare hvorfor de eldre barnas skoleprestasjoner ser ut til å ta mer skade av samlivsbrudd enn barna som er 3 år yngre. I forskningen på konsekvenser av samlivsbrudd er

barnas opplevelse av stress viktig. Samlivsbrudd kan medføre konflikt, skadede relasjoner og nedsatt levestandard (Amato, 1993). Hvor robuste barna er i forhold til foreldres skilsmisseprosess kan variere, der noen barn kan oppleve situasjonen verre enn andre.

Resultatene viser at skoleprestasjonene tar mindre skade av samlivsbruddet etter hvert som samlivsbruddet er lenger unna i tid. Det er naturlig at konfliktene og stressnivået er størst i den nærmeste tiden før og etter samlivsbruddet, og at dette kan avta med tiden. Likevel viser datamaterialet at elevenes skoleprestasjoner fremdeles påvirkes negativt av samlivsbrudd selv om det er lenge siden det skjedde. I noen tilfeller vedvarer konflikt mellom foreldre etter samlivsbrudd, og i slike tilfeller kan også barna oppleve vedvarende belastning (Amato, 1993, s. 32). Selv om et samlivsbrudd har funnet sted for over 3 år siden er det sammenheng med lavere resultater på nasjonale prøver. At foreldre skiller seg, kan dermed se ut til å skape en varig belastende situasjon for barnet.

Foreldres samlivsbrudd kan påvirke barnas psykiske helse negativt (Kravdal & Wörn, 2023), og påfølgende stress kan anses som enten en krise eller en kronisk belastning (Amato, 2000). Resultatene i denne studien kan tolkes på ulike måter. På den ene siden avtar den negative korrelasjonen mellom foreldres samlivsbrudd og skoleprestasjoner med tiden, som kan peke på at foreldrenes samlivsbrudd fungerer som en krise som barnet tilpasser seg til med tiden. På den andre siden viser resultatene samtidig at den negative korrelasjonen mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner er betydelig også lang tid etter samlivsbruddet skjedde. Dette kan peke på at foreldrenes samlivsbrudd fungerer som en kronisk belastning for barnet. Foreldrenes samlivsbrudd kan dermed sees som en midlertidig krise der den negative sammenhengen med skoleprestasjonene er størst, og at noe av denne sammenhengen avtar med tiden. Likevel vil foreldrenes samlivsbrudd også være en kronisk belastning som har negativ sammenheng med barnas skoleprestasjoner over lang tid.

At barna i 5. trinn sine skoleprestasjoner ikke er like negativt korrelert med samlivsbrudd som i 8. trinn kan stride med hypotesen om at yngre barn tar mer skade av samlivsbrudd enn eldre. Likevel er det verdt å bemerke at disse barna kan ha andre konsekvenser som ikke fanges opp i denne studien, for eksempel blir ikke psykososial helse studert i denne oppgaven. I denne studien er det derfor uvisst hvordan foreldrenes samlivsbrudd kan ha påvirket barnet på andre måter. Selv om disse barna kan ha andre konsekvenser av samlivsbrudd er det interessant at koblingen til skoleprestasjonene deres er noe svakere.

Også kontrollvariablene er stort sett svakere prediktorer på skoleprestasjoner i 5. trinn enn i 8. trinn. Ulikheten kan skyldes ulike faktorer. Det er mulig at utdanning, yrkesaktivitet og

inntekt har mindre betydning for barnas skoleprestasjoner i 5. trinn enn det har i 8. trinn. Det kan også skyldes feilkilder knyttet til nasjonale prøver som måling på skoleprestasjoner. Som diskutert i metodekapittelet er det variasjon i hvor mye lærere forbereder elevene til nasjonale prøver. Dersom elevene i større grad øver og forbereder seg til nasjonale prøver i 5. trinn, vil dette trolig kunne svekke betydningen av andre faktorer som kan være av betydning for skoleprestasjonene. En tredje mulighet kan være at faktorer som ikke er studert i sammenheng med denne masteroppgaven er av større betydning i 5. trinn enn 8. trinn, og at slike ukjente variabler kan spille inn på resultatene. En fjerde mulig forklaring kan være høyere faglig nivå i 8. trinn enn i 5. trinn, og at foreldre med lavere utdanning i mindre grad er i stand til å hjelpe barna med skolearbeidet. Det vil være nødvendig med videre forskning for å kunne komme nærmere den faktiske virkeligheten i dette fenomenet.

5.4 Velfungerende foreldre

Som sett i resultatene er mors yrkesaktivitet en viktig faktor for å forstå variasjon i skoleprestasjoner. I dette kan man gjerne tolke resultatet som en indikator på hvor viktig foreldrenes funksjonsevne er. På en side kunne man tenkt at personer som ikke er yrkesaktive gjerne har bedre tid og energi til å følge barna opp på skolen, hjelpe med lekser og andre læringsfremmende aktiviteter. Det viser seg derimot at det utgjør en ulempe for barnet dersom barnets mor ikke er yrkesaktiv. En måte å forstå dette på er at personer som er yrkesaktive kan tenkes å være bedre fungerende i hverdagen enn ikke-arbeidende personer. For eksempel dersom man er ufør og dermed ikke kan jobbe, kan det tenkes at også det å gjennomføre læringsfremmende aktiviteter for barnet, følge opp lekser og lignende kan være utfordrende. Dette kan stemme overens med Nilsens (2020) argumenter om at ressurssterke foreldre kan kompensere for negative konsekvenser av samlivsbrudd. Sosioøkonomisk status, operasjonalisert ved utdanningsnivå og inntektsnivå, har en sterk sammenheng med elevers skoleprestasjoner (Nilsen et al., 2020). I denne studien finner jeg også at yrkesaktivitet i seg selv har en sterk positiv sammenheng. Yrkesaktivitet kan ses i sammenheng med utdanningsnivå og inntekt ved at disse henger mye sammen. Høyere inntekt kan gjerne følge med høyere utdanning, og folk med høyere utdanning er sjeldnere arbeidsledige enn folk med lavere utdanning (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2020-2021). Dermed kan det i flere tilfeller være slik at de samme foreldrene som har høy inntekt også har de positive egenskapene ved høy utdanning og yrkesaktivitet. Disse egenskapene kan muligens være del av en rekke hendelser som etter hvert leder til at barna deres gjør det bedre på nasjonale prøver. I seg selv er det nok ikke slik at det er direkte årsakssammenheng mellom

prestasjonene på skolen og foreldrenes inntekt og utdanning. Det kan skje en viss grad av verdimeessig reproduksjon ved at foreldre viderefører verdier knyttet til skolearbeid. I tillegg er det funnet at skolen favoriserer middelklasseverdier, og at barn av arbeiderforeldre oftere dropper ut av videregående skolegang enn barn av foreldre med høyere utdanning (Lillejord et al., 2015). Dermed kan det være at foreldrene med høyere utdanning snakker positivt om skolearbeid og påpeker viktigheten av det i større grad enn foreldre med lav utdanning, og at dette innleder en rekke av hendelser som er gunstig for barnas læring. Hvorvidt foreldrene er høyt fungerende, operasjonalisert ved deres evne til å gjennomføre utdanning, opprettholde arbeidsforhold og inntekt, kan forklare noe av variasjonen i elevers prestasjoner på nasjonale prøver, der høy funksjonsevne assosieres med bedre resultater.

Resultatene i denne studien viser at det fedrenes inntekt er assosiert med høyere poengsum på nasjonale prøver enn det mødrenes inntekt er. Som beskrevet i metodekapittelet kan dette skyldes at menn generelt sett har høyere inntekt enn kvinner i alle kvartiler. Det kan være at det dermed kan tolkes at det er høyere inntekt som er positivt for elevens skoleprestasjoner, og at man ikke uten videre kan si at det er forskjell i betydningen av om det er mor eller far som har den høye inntekten. På den andre siden er det forskjell i betydningen av foreldres inntektsposisjon når man ser på jentenes og guttenes skoleprestasjoner hver for seg. For guttene viser det samme resultatet ved at fedrenes inntektsposisjon har sterkere sammenheng med bedre prestasjoner. For jentene er det mødrenes inntektsposisjon som er viktigst. Selv med lavere inntekt i posisjonene viser regresjonsanalysen av disse inntektsposisjonene har større betydning for jentenes skoleprestasjoner enn det fedrenes inntektsposisjon har. Ulikheter i relasjonene til mor og far med deres sønn eller datter har begrenset empirisk støtte (Russell & Saebel, 1997). At jeg dermed finner en tydelig forskjell i betydningen av foreldrenes inntekt basert på kjønn, er dermed et interessant fenomen som bør utforskes videre i fremtidig forskning.

Samlivsbrudd kan ha store konsekvenser for individer. Jeg har fokusert på konsekvenser barna kan ha av foreldrenes samlivsbrudd, det er også en rekke negative konsekvenser for de voksne. Blant annet er det sammenheng mellom samlivsbrudd og dårligere helse, der dårligere psykisk helse ofte kan komme som følge av et samlivsbrudd (Amato, 2000, s. 1274). I diskusjonen om viktigheten av høyt fungerende foreldre og barnas skoleprestasjoner kan man dermed stille spørsmål om samlivsbrudd kan medføre en endring i foreldrenes funksjonsnivå. Noen studier har funnet mest støtte til et kriseperspektiv på samlivsbrudd, der voksne stort sett er tilbake til sitt originale funksjonsnivå et par år etter samlivsbruddet. Andre

har funnet at nedgangen i en skilt persons velvære ikke forbedres før de finner en ny partner (Amato, 2000, s. 1275). Sprikende funn i forskning kan være et tegn på at dette er noe individuelt, der noen tilpasser seg bedre til et samlivsbrudd enn andre. Likt vil det sannsynligvis også være varierende grad endringer i foreldrenes funksjonsnivå etter et samlivsbrudd. I denne studien fant jeg sterke sammenhenger mellom tegn på høyt funksjonsnivå og barnas skoleprestasjoner. En negativ korrelasjon mellom samlivsbrudd og skoleprestasjoner kan dermed forklares til dels ved at den viktige ressursen som foreldrenes funksjonsnivå utgjør, kan være redusert i en periode i sammenheng med et samlivsbrudd.

5.5 Fars og mors yrkesaktivitet

Mors yrkesaktivitet er en mer betydningsfull variabel enn fars yrkesaktivitet. Det kan bety at fedrenes oppfølging av barnet ikke blir påvirket av om de arbeider eller ikke, det kan også være en indikator på kjønnsulikheter i skoleoppfølging. Dersom fedrene ikke følger like mye opp i utgangspunktet, vil det heller ikke utgjøre noen stor forskjell dersom de blir i dårligere stand til å følge opp. Det kan også være at både arbeidende og ikke-arbeidende fedre bidrar likt inn mot barnas skolegang, og at det derfor ikke blir signifikant. Selv om denne studien ikke kan påvise noen direkte forklaring på hvorfor fedrenes og mødrenes yrkesaktivitet har så ulik koeffisient i forhold til barnas skoleprestasjoner, er det verdt å diskutere mulige forklaringer.

En mulig forklaring kan ligge i ulik grad av deltidsarbeid blant menn og kvinner. 36,5 % av kvinner jobber deltid, mens 17 % av menn er i samme situasjon. I tillegg er det mer vanlig at kvinner jobber deltid over tid. Menn som jobber deltid gjør dette oftere i en midlertid periode (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021-2022). Når nærmere dobbelt så mange kvinner som menn jobber deltid vil dette kunne ha implikasjoner for datamaterialet når man analyserer yrkesaktivitet. Årsaken til at man jobber deltid vil være viktig for bruken av yrkesaktivitet som begrep i denne oppgaven. Dersom man jobber deltid fordi man ikke har kapasitet eller funksjonsevne til å arbeide i en fulltidsstilling kan dette tolkes som en refleksjon av personens funksjonsgrad, som diskutert i delkapittelet over. Dersom man jobber deltid for å ta vare på barn og husholdning, kan man ikke trekke noen slutning om at dette har sammenheng med funksjonsevne. At ulike årsaker til deltidsarbeid faller inn under samme variabel gjør kjønnsulikheten noe vanskeligere å analysere.

Ifølge resultatene som er funnet i denne studien er det positivt at mødrene er yrkesaktive, mens fedrenes yrkesaktivitet har en svak positiv koeffisient som mister signifikans når det

kontrolleres for inntektsposisjon. En annen måte å tolke dette på er å drøfte den metodiske fremgangsmåten i hvordan resultatene kom frem, og svaret kan muligens ligge i måten variabelen er konstruert på i denne studien. Ettersom inntektsposisjonene har like grenseverdier mellom posisjonene for menn og kvinner, men kvinner har lavere inntekt i samtlige posisjoner, vil det være langt flere kvinner enn menn i inntektsposisjon 1, og flere menn enn kvinner i inntektsposisjon 4. Dette kan være grunnlag for hvorfor resultatene viser kjønnsulikhet i betydningen av yrkesaktivitet. Videre forskning kan være nødvendig for å utforske denne ulikheten, da denne studien har begrensninger i sammenligningsgrunnlaget mellom mødrenes og fedrenes inntektsnivå.

5.6 Foreldres samlivsbrudd som et tap av sosial kapital

Kjernefamilien er en viktig del av et barns sosiale kapital, og et samlivsbrudd kan henge sammen med en nedgang i den sosiale kapitalen (Field, 2003, s. 109). Dersom kontakten med en av foreldrene blir mindre hyppig eller forsvinner helt, kan dette utgjøre et tap av ressurser for barnet. I tillegg kan det å være eneforelder være energikrevende og belastende, noe som kan gjøre at forelderens blir en mindre tilgjengelig ressurs for barnet. Barnets relasjon til foreldrene kan også skades, noe som ytterligere kan svekke kapitalen barnet har gjennom totalen av sine relasjoner. Det kan være at forelderens kanskje ikke har den samme muligheten til å hjelpe barna sine med lekser og skolearbeid som husholdninger med to foreldre. Det kan også være at barnet selv ikke oppsøker hjelp fra forelderens i like stor grad. Dersom barnet ikke opplever at hun eller han for eksempel kan bruke foreldrene til å få hjelp til skolearbeid eller støtte i forkant av vurderinger, kan dette tenkes å være negativt for barnets akademiske utvikling. At elever som har ikke bor med begge foreldrene har noe dårligere skoleprestasjoner kan dermed til dels forklares ved at eleven har fått en svekket sosial kapital på grunn av at eleven ikke har like mye ressurser hjemme som elever med samboende foreldre.

Gjennom sosiale relasjoner kan man innhente informasjon som ellers hadde vært utilgjengelig, eller vanskeligere å skaffe enn om man skulle funnet informasjonen på egenhånd (Coleman 1988). Eksempelvis kan man se for seg en elev som har en sosiolog i nærmeste familie. Når denne eleven skal skrive en oppgave i samfunnskunnskap har gjerne eleven tilgang på nyttig informasjon hjemme, som andre elever ikke har like lett tilgjengelig. Slik bruk av sine sosiale relasjoner for å nyttiggjøre seg av informasjonen som relasjonene gjør tilgjengelig, er et eksempel på hvordan sosial kapital kan brukes i elevers skolehverdag. Dersom sosiolog-forelderens så skiller seg og eleven i etterkant av dette ikke får forelderens

kunnskaper like lett tilgjengelig, kan skilsmissen få en enda større negativ konsekvens for eleven. At foreldrene utgjør en stor ressurs kan gjøre at risikoen for lavere skoleprestasjoner dermed er større etter en skilsmisse. Likevel kan det, i tråd med kompensasjon-hypotesen som Nilsen (2020) beskriver, være at ressurssterke foreldre kan kompensere for konsekvenser av skilsmisse ved å nettopp være gode ressurser for barna sine. Dersom foreldrene kompenserer for det som kunne blitt et tap av sosial kapital for eleven, kan det tenkes at negative konsekvenser av samlivsbrudd minimeres. Selv om forskning kan vise at barn av høyt utdannede foreldre får større konsekvenser på skoleprestasjonene ved skilsmisse (Nilsen, 2020), bør dette muligens forstås ut ifra at disse elevene hadde et sterkt utgangspunkt, og at fallhøyden muligens er høyere. Høyt utdannede foreldre er dermed i utgangspunktet positivt for barnet. For samboende foreldre kan det utgjøre en stor ressurs, og for elevene med eneforeldre kan det utgjøre en kompenserende ressurs. Å forstå foreldres utdanningsnivå som en del av barnas sosiale kapital kan dermed være et utgangspunkt for å forstå endringer i skoleprestasjoner etter foreldres samlivsbrudd.

I tråd med den relasjonelle dimensjonen der personlige relasjoner er kilde til sosial kapital (Nahapiet & Ghoshal, 1998), kan normer og sanksjoner i samfunnet tenkes å forsterke eller svekke hvilke forventninger og forpliktelser man har til personene man har en personlig relasjon til. For eksempel kan man tenke seg at normer som tilsier at foreldre skal følge barn opp tett på skole og hjelpe med leksearbeid, kan bidra til at eleven får mer støtte i opplæringen og videre presterer bedre på skolen. For å møte normene og unngå sanksjoner kan elever motiveres til å arbeide med skolerelaterte oppgaver.

Lukkede sosiale nettverk kan forsterke normer og sanksjoner (Coleman, 1988). Normer og sanksjoner som fremmer motivasjon for læring og skolearbeid kan dermed være mer effektive i lukkede nettverk. Foreldre som engasjerer seg i barnas skolehverdag har gjerne kjennskap til en del av barnas medelever og gjerne også noen av deres foreldre. Dersom det foreligger positive skolerelaterte normer, for eksempel en kultur for framsnakking av innsats på skolen, kan dette styrke elevenes forpliktelser til deres innsats på skolen. Normbrudd kan muligens sanksjoneres mer effektivt, men det er også viktig å rette fokus på at eleven kan få et større hjelpenettverk rundt seg. Dersom flere kan være i posisjon til å hjelpe en elev kan dette være gunstig, kanskje spesielt i en utfordrende situasjon der eleven opplever mye stress og uro i sammenheng med foreldres samlivsbrudd.

I tillegg til familien er skolen en sentral arena for barns sosiale kapital (Dufur et al., 2013). Hvilke strukturelle forbindelser eleven har tilgjengelig i kraft av deres posisjon som elev kan

være en nyttig ressurs. Barnets formelle rolle som elev kjennetegnes i forhold til dette gjerne ved hyppigheten av kontakt med lærere og andre profesjonelle aktører i skoleverket, og dets muligheter til å få bistand i skolearbeidet gjennom denne rollen som elev. Hyppig kontakt med andre medelever er også naturlig, men elevens relasjonelle tilknytning til andre elever spiller inn i hvilke ressurser eleven har i dens relasjoner til medelevene sine. Dersom familien må flytte som følge av samlivsbrudd og dette fører til at barnet må bytte skole, vil dette medføre et tap av relasjonelle ressurser i barnets skolehverdag. Nye relasjoner kan selvsagt bygges opp, men et bytte av skole vil i det minste midlertidig gjøre at barnet har mindre sosial kapital. Dersom en elev opplever tap av sosial kapital i familien etter at foreldrene skiller seg kan det dermed være nærliggende å tenke at skolen kan være en god arena for kompenserende tiltak for disse elevene. Skolen kan tilrettelegge for at tilflyttende elever inkluderes i klassemiljøet, slik at barna enklere kan bygge opp et sosialt nettverk på et nytt sted. Dette kunne bidratt til at eleven får bygd opp igjen sin sosiale kapital.

For å hjelpe elever som har fått nedsatt sosial kapital kan skolen spille en rolle i å forsterke den sosiale kapitalen igjen ved å tilby tilgang til hjelp og bistand gjennom skolens tjenester. Det kan altså tenkes at man kan tilrettelegge for at elever kan øke sin sosiale kapital, men det kan være vanskelig å utforme en ordning som virker direkte inn mot deres sosiale kapital. Dersom en elevs foreldre har flyttet fra hverandre og eleven taper noe sosial kapital på grunn av dette, kan det være et alternativ å utforme ordninger som kan kompensere for dette tapet i sosial kapital. Det kan tenkes at man kunne kompensert for noe av de negative konsekvensene av samlivsbrudd for elevenes skoleprestasjoner ved å anrette tiltak som øker elevenes sosiale kapital. For eksempel anbefales det at skolen og skolehelsetjenesten samarbeider systematisk og tilbyr gruppetilbud til barn som opplever samlivsbrudd mellom foreldrene (Helsedirektoratet, 2017). Dette kan bidra til å bygge elevenes sosiale kapital ved å sette dem i kontakt i en gruppe med andre barn i lignende situasjon. Barna kan i så tilfelle ha muligheten til å få nyttige ressurser til å mestre hverdag og skolegang gjennom medelever. Dersom dette hjelper eleven til å tilpasse seg situasjonen kan det tenkes at slike ordninger kan bidra til å minimere eventuelle negative konsekvenser på skoleprestasjoner av foreldres samlivsbrudd. Ved å legge til rette for styrking av sosial kapital på andre arenaer enn hjemmet kan man muligens kompensere noe for den potensielt tapte sosiale kapitalen som resultat av samlivsbruddet.

5.7 Generasjonsperspektiv

I denne oppgaven har jeg studert hvordan egenskaper ved foreldrene kan være av betydning for barna deres sine skoleprestasjoner. Det er verdt å diskutere hvordan denne dynamikken kan fungere. Jeg har diskutert hvordan ustabilitet og overganger i familien kan være negativt for elevenes skoleprestasjoner. Ustabilitet i livet kan gå i arv, foreldre som har opplevd mye ustabilitet kan dermed også videreføre noe ustabilitet i barna deres sine liv. For eksempel kan dette komme i form av dårlige relasjonsferdigheter, risikoatferd, stress, økonomisk usikkerhet og emosjonell usikkerhet (Amato & Patterson, 2017). Negative assosiasjoner mellom skoleprestasjoner og samlivsbrudd kan dermed tolkes gjennom perspektivet på arvet ustabilitet fra tidligere generasjoner. Det er mange ulike årsaker til at noen velger å skille seg, de nevnte faktorene kan være noen av dem. I tilfeller der samlivsbrudd kom på grunn av slike kjennetegn på ustabilitet kan man tenke seg en vond sirkel av ustabilitet som går i arv til videre generasjoner. Man kan se for seg at foreldre som viser risikoatferd eller dårlige relasjonsferdigheter kan være rollemodeller for barna deres, og at foreldre som tar skolemessig ugunstige valg, kan bidra til at barna deres også tar lignende valg.

En slik arvelig ustabilitet kan være med i forklaringen av sammenhengene mellom samlivsbrudd og dårligere skoleprestasjoner ved at de foreldrene som faller inn under kjennetegnene på ustabilitet også kan tenkes å utgjøre en større del av dem som opplever samlivsbrudd. Det kan være en opphoping av negative korrelasjoner der samme familie faller inn under flere av faktorene som assosieres med lavere resultater blant elever. For eksempel lavere utdanning, inntekt og stress. Dette kan være faktorer som gjør at man bør rette ytterligere fokus på tiltak rettet mot elever som opplever mye ustabilitet. At elever som opplever at foreldre skiller seg, også i noen tilfeller kan være i en utsatt gruppe for ytterligere ustabilitet i egne liv, gjør at kompenserende tiltak rettet mot disse kan være gunstige.

5.8 Kausalitet

Jeg vil i dette delkapittelet diskutere de mulige kausale forbindelsene mellom foreldres samlivsbrudd og elevers skoleprestasjoner. Det er sjeldent i samfunnsvitenskap at man finner konstante årsaker og virkninger (Skog, 2004, s. 26-27). Det trenger likevel ikke å være et uttrykt mål for en enkelt studie å formulere en definitiv beskrivelse av årsak og virkning, som diskutert om studiens vitenskapsteoretiske utgangspunkt kan det heller være et mål å komme nærmere forståelsen av den faktiske virkeligheten gjennom funn av empiriske sammenhenger (Haigh et al., 2019). Diskusjonen om de kausale forbindelsene vil dermed handle mer om hvorvidt foreldrenes samlivsbrudd er en betydelig del av forklaringen av variasjonen i elevers

prestasjoner. Det diskuteres dermed hvor sannsynlig det er elevers skoleprestasjoner blir svakere etter at foreldrene har skilt seg.

En av årsakene til at kausalitet er vanskelig å påvise i denne sammenhengen er at det ikke kan sies mye om elevene hadde gjort det bedre på nasjonale prøver dersom foreldrene ikke hadde skilt seg. En slik kontrafaktisk diskusjon kan bidra til forståelsen av kausale forbindelser mellom foreldres samlivsbrudd og deres barns skoleprestasjoner. Som diskutert tidligere kan det være mange grunner til at noen velger å flytte fra hverandre. Samlivsbruddet i seg selv er et symptom på at samlivet mellom foreldrene ikke var ideelt, og at minst én av dem vurderte det som best å bryte av forholdet. Å forbli sammen fjerner dermed ikke nødvendigvis de mulige negative konsekvensene for skoleprestasjoner som barnet kan oppleve. Det kan være vanskelige forhold hjemme som kan være stressende for barnet, for eksempel konflikter mellom foreldrene. Dette taler for at foreldres samlivsbrudd heller er del av en rekke hendelser og faktorer som kan virke negativt for barnas skoleprestasjoner, i stedet for en direkte årsak til at resultatene blir lavere.

På den andre siden kan man diskutere hendelser i etterkant av et samlivsbrudd som kan være negativt for barnet. For eksempel det å pendle mellom to bosteder eller å gå gjennom flere overganger i familien. Dersom foreldrene forblir samboende kan dette unngås selv om forholdene hjemme ikke nødvendigvis blir bedre for barnet. Å opprettholde samlivet kan gjøre at barnet da slipper stressgivende opplevelser som blant annet flytting og bytte av skole. Samlet sett kunne noen negative aspekter blitt unngått dersom foreldrene ikke hadde skilt seg, men det kan ikke uten videre sies at barnet hadde prestert bedre på skolen dersom foreldrene forblir sammen. Foreldrenes vurdering av om de skal flytte fra hverandre vil handle om mange faktorer, men siden jeg har fokusert på barnas skoleprestasjoner i denne oppgaven er det kun dette jeg tar for meg i diskusjonen.

At sammenhengen mellom foreldres samlivsbrudd og skoleprestasjoner ikke synker noe særlig flere år etter at samlivsbruddet skjedde kan være et tegn på at det hovedsakelig er bakenforliggende faktorer som er årsak til dårligere resultater. Resultatene fra studien viser at det er en liten forskjell på om det er kort eller lang tid siden samlivsbruddet skjedde. Dersom samlivsbruddet i seg selv var den utløsende årsaken til dårligere skoleprestasjoner hadde man nok sett at betydningen av samlivsbrudd på skoleprestasjonene hadde sunket mer over tid enn det som vises i resultatene. Samlivsbruddet kan være del av en rekke hendelser som etter hvert ender opp i dårligere skolerresultater, men det er lite sannsynlig at denne faktoren i seg selv er den utløsende årsaken til at elever får noe lavere resultater på nasjonale prøver.

Samlivsbruddet er en hendelse som kan indikere at det kan ha vært mye ustabilitet, stress og konflikt i hjemmet, og det er gjerne disse faktorene som er mer nærliggende de dårligere skoleresultatene.

Tidligere forskning har vist at konfliktnivå i hjemmet har sammenheng med barnas skoleprestasjoner, og at hjem med mye konflikt er verre for prestasjonene enn hjem med lite konflikt, selv om begge foreldrene bor sammen (Musick & Meier, 2010, s. 825). At foreldrene bor sammen er altså kun en fordel dersom konfliktnivået er relativt lavt. Dette kan også indikere at samlivsbrudd i seg selv ikke er den utløsende faktoren for dårligere skoleprestasjoner, ettersom barn i intakte familier med høyt konfliktnivå kan få lignende negative konsekvenser. Det er heller sannsynlig at konflikter i hjemmet, som også kan forårsake samlivsbrudd, kan føre til at barnet gjør det dårligere på skolen.

Resultatene fra denne studien kan ikke uten videre si noe om hvorvidt foreldres samlivsbrudd kan fungere som et kvantitativt mål på de nevnte underliggende faktorene. Likevel kommer gjerne samlivsbrudd som følge av en del faktorer som også kan være negativt for barnets skoleprestasjoner. Barn opplever foreldres samlivsbrudd ulikt, der noen tar mer skade av dette enn andre. Denne studien viser at foreldres samlivsbrudd har en sammenheng med dårligere skoleprestasjoner, men som jeg har diskutert, kan det være at de bakenforliggende årsakene til at foreldrene skiller seg kan sammenfalle med årsakene til at barna gjør det noe dårligere på skolen. Det kan dermed ikke sies at barnet hadde gjort det bedre på skolen dersom foreldrene ikke hadde skilt seg, uten å vite mer om konfliktnivået kunne blitt lavere dersom foreldrene bestemte seg for å forbli sammen for barnas skyld.

6.0 Avslutning

Resultatene i denne studien er konsekvent med mye av forskningslitteraturen på feltet. Studien bidrar til forståelsen av fenomenet ved å belyse det ved hjelp av registerdata, og ved å diskutere fenomenet i lys av relevant forskning. Videre konkluderes oppgaven, og jeg viser til mulige implikasjoner for praksis og tanker om nyttige problemstillinger til videre forskning.

6.1 Konklusjon

Denne studien viser at mye av forskningen som er gjort tidligere også gjenspeiler seg i data som omfatter en stor populasjon. Det har vært en ganske stabil andel barn som kun bor med én av foreldrene sine siden 2005, og disse barna gjør det generelt sett noe dårligere på skolen. Observerte kjennetegn på foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn kan forklare en del av variasjonen i barnas skoleprestasjoner, der kjennetegn på høyere sosioøkonomisk status assosieres med bedre skoleprestasjoner for barna. Å trekke en slutning om årsakssammenheng mellom foreldres samlivsbrudd og barnas skoleprestasjoner er noe som må problematiseres ettersom bakenforliggende faktorer muligens kan forårsake dårligere skoleprestasjoner i større grad enn samlivsbruddet i seg selv. Stress, konflikter i hjemmet og ustabilitet kan være slike bakenforliggende faktorer som bidrar til at skoleprestasjonene blir dårligere etter at foreldre skiller seg, heller enn at samlivsbruddet i seg selv er en utløsende årsak til at barna gjør det dårligere på skolen.

6.2 Implikasjoner for praksis

Funnene i denne studien er av relevans for institusjoner som arbeider med barn, familie og utdanning. Det er viktig at skoleverket er bevisst på hvordan samlivsbrudd og ustabilitet i hjemmet kan få negative konsekvenser for elevers prestasjoner på skolen. Kompenserende tiltak kan utarbeides og videreutvikles slik at disse elevene kan få ekstra støtte i en slik prosess for å tilpasse seg en ny familiesituasjon. I tillegg viser studien at konsekvensene av foreldres samlivsbrudd er vedvarende. Dette gjør at eventuelle tiltak ikke bare bør forholde seg til en kortvarig krisereaksjon, men også ta i betraktning av elever kan oppleve negative konsekvenser forbundet med foreldrenes samlivsbrudd etter flere år.

6.3 Implikasjoner for videre forskning

Denne studien har avdekket flere elementer som kan være viktige å undersøke i fremtidig forskning. Det ville vært nyttig å identifisere flere variabler som kan være av betydning for sammenhengen mellom elevers skoleprestasjoner og foreldres samlivsbrudd, det kan derfor være nødvendig å inkludere flere, og andre kontrollvariabler. Kjønnforskjeller i betydningen

av foreldrenes yrkesaktivitet er også nødvendig å forske videre på for å ytterligere forstå denne sammenhengen.

I tillegg kunne det vært interessant å undersøke skoleprestasjonene til ett årskull over tid, der man hadde sammenlignet flere kontrollpunkter i elevenes skolegang. For eksempel standpunktkarakterer etter grunnskole og videregående, i tillegg til nasjonale prøver tidligere i skolegangen. På den måten kunne man i større grad kartlagt hvordan sammenhengen mellom foreldres samlivsbrudd og skoleprestasjoner varierer over tid.

En annen faktor som hadde vært interessant å undersøke er betydningen av hvor mye kontakt den borteboende forelderen har med barnet. Siden mengden kontakt en forelder som ikke bor med barnet sitt kan variere mye, hadde det vært interessant å undersøke hvordan ulik grad av kontakt kan påvirke barnas skoleprestasjoner.

Til slutt kunne det vært nyttig å undersøke disse sammenhengene kvalitativt, for å bygge forståelse for de identifiserte korrelasjonene på et dypere nivå.

Referanser

- Adler, P. S., & Seok-Woo, K. (2002). Social Capital: Prospects for a New Concept. *The Academy of Management Review*, 27(1), 17-40. <https://doi.org/10.2307/4134367>
- Amato, P. R. (1993). Children's adjustment to divorce: Theories, hypotheses, and empirical support. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 23-38. <https://doi.org/10.2307/352954>
- Amato, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269-1287. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15(3), 355-370. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.3.355>
- Amato, P. R., Loomis, L. S., & Booth, A. (1995). Parental Divorce, Marital Conflict, and Offspring Well-being during Early Adulthood. *Social Forces*, 73(3), 895-915. <https://doi.org/10.2307/2580551>
- Amato, P. R., & Patterson, S. E. (2017). The Intergenerational Transmission of Union Instability in Early Adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 79(3), 723-738. <http://www.jstor.org/stable/26646169>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2020-2021). Meld. St. 32 (2020-2021) Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2021-2022). *Prop. 133 L (2021-2022): Endringer i arbeidsmiljøloven (styrking av retten til heltid)*. Regjeringen
- Bailen, N. H., Green, L. M., & Thompson, R. J. (2019). Understanding Emotion in Adolescents: A Review of Emotional Frequency, Intensity, Instability, and Clarity. *Emotion Review*, 11(1), 63-73. <https://doi.org/10.1177/1754073918768878>
- Ballo, J. G. (2019). Microdata.no: Ny teknologi gir forskere umiddelbar tilgang til norske registerdata. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 60(4), 398-408. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2019-04-04>
- Breivik, K., & Olweus, D. (2006). Adolescent's Adjustment in Four Post-Divorce Family Structures. *Journal of Divorce & Remarriage*, 44(3-4), 99-124. https://doi.org/10.1300/j087v44n03_07

- Catton, W. R. (1988). Family “Divorce Heritage” and its Intergenerational Transmission: Toward a System-Level Perspective. *Sociological Perspectives*, 31(4), 398-419. <https://doi.org/10.2307/1388968>
- Claridge, T. (2018). Introduction to Social Capital Theory: SOCAP101. *Social Capital Research*.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120. <http://www.jstor.org/stable/2780243>
- Demo, D. H., & Acock, A. C. (1988). The Impact of Divorce on Children. *Journal of Marriage and Family*, 50(3), 619-648. <https://doi.org/10.2307/352634>
- Dufur, M. J., Parcel, T. L., & Troutman, K. P. (2013). Does capital at home matter more than capital at school? Social capital effects on academic achievement. *Research in Social Stratification and Mobility*, 31, 1-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.rssm.2012.08.002>
- Field, J. (2003). *Social Capital*. Routledge.
- Fomby, P., & Cherlin, A. J. (2007). Family Instability and Child Well-Being. *American Sociological Review*, 72(2), 181-204. <https://doi.org/10.1177/000312240707200203>
- Haigh, F., Kemp, L., Bazeley, P., & Haigh, N. (2019). Developing a critical realist informed framework to explain how the human rights and social determinants of health relationship works. *BMC Public Health*, 19(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7760-7>
- Hansen, H.-T., & Horvei, M. S. (2023). Sosial eksklusjon og opphopning av levekårsproblemer: Nye eller tradisjonelle risikofaktorer? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 64(3), 206-229. <https://doi.org/10.18261/tfs.64.3.2>
- Helsedirektoratet. (2017). Skilsmissegrupper: Skolehelsetjenesten kan tilby gruppesamtaler for å støtte barn og ungdom som opplever samlivsbrudd mellom foreldre. Retrieved 14. februar 2024, from <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/skilsmissegrupper-skolehelsetjenesten-kan-tilby-gruppesamtaler-for-a-stotte-barn-og-ungdom-som-opplever-samlivsbrudd-mellom-foreldre>
- Hyggen, C., Brattbakk, I., & Borgeraas, E. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntekstfamilier: En kunnskapsoppsummering* (11/2018). NOVA.
- Härkönen, J., Bernardi, F., & Boertien, D. (2017). Family Dynamics and Child Outcomes: An Overview of Research and Open Questions. *European Journal of Population*, 33(2), 163-184. <https://doi.org/10.1007/s10680-017-9424-6>

Kaiser, M. (2015). Kvantitativ metode.

<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/metoder/kvantitativ-metode/>

Kravdal, Ø., & Wörn, J. (2023). Mental and Physical Health Trajectories of Norwegian Parents and Children before and after Union Dissolution. *Population and Development Review*, 49(1), 71-103. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/padr.12530>

Kreidl, M., Štípková, M., & Hubatková, B. (2017). Parental separation and children's education in a comparative perspective: Does the burden disappear when separation is more common? *Demographic Research*, 36(3), 73-110.

<https://doi.org/10.4054/DemRes.2017.36.3>

Lauglo, J. (2008). Familiestruktur og skoleprestasjoner. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 8(1).

Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths, P., Eikeland, O., Hauge, T. E., Homme, A., & Manger, T. (2015). 'Frafall i videregående opplæring: En systematisk kunnskapsoversikt' [Student Dropout in Upper Secondary Education – A Systematic Review].

Lyngstad, J., Kitterød, R. H., Lidén, H., & Wiik, K. A. (2015). *Hvilke fedre har lite eller ingen kontakt med barna når foreldrene bor hver for seg?* S. Sentralbyrå.

https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/215357?_ts=14b070c0438

Lyngstad, T. H., & Kitterød, R. H. (2008). *Hvordan går det med barn som har lite kontakt med den ene forelderen?: En litteraturgjennomgang av norsk og utenlandsk forskning* (2008:55). S. Sentralbyrå.

Marcynyszyn, L. A., Evans, G. W., & Eckenrode, J. (2008). Family instability during early and middle adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(5), 380-392. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.06.001>

McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). The Causal Effects of Father Absence. *Annual Review of Sociology*, 39(1), 399-427. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071312-145704>

Mertens, D. M. (2019). *Research and Evaluation in Education and Psychology: integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*. Sage.

Microdata. *Konfidensialitet*. Microdata. Retrieved 9. november from

<https://microdata.no/manual/konfidensialitet>

Microdata. Skalapoeng, Engelsk 8.trinn.

https://microdata.no/discovery/variable/no.ssb.fdb/27/NUDB_NP_SKALAPOENG_N_PENG08?searchString=nasj

Microdata.no.

Mortelmans, D., & Pasteels, I. (2014). *Using Register Data in the Social Sciences*

<https://doi.org/10.4135/978144627305013497458>

Musick, K., & Meier, A. (2010). Are both parents always better than one? Parental conflict and young adult well-being. *Social Science Research*, 39(5), 814-830.

Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *The Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.

<https://doi.org/10.2307/259373>

Nergård, T. B. (2005). *Skoleprestasjoner til barn med særboende foreldre: En litteraturstudie* (18/05). NOVA.

NESH. (2021). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. *De nasjonale forskningsetiske komiteene.*

Nilsen, S. A., Breivik, K., Wold, B., Askeland, K. G., Sivertsen, B., Hysing, M., & Bøe, T. (2020). Divorce and adolescent academic achievement: Heterogeneity in the associations by parental education. *PLoS One*, 15(3), e0229183.

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229183>

NOU. (2019). *En styrket familietjeneste — En gjennomgang av familieverntjenesten.* Barne- og Familiedepartementet Retrieved from

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-20/id2678371/?ch=4#:~:text=13%20Det%20vil%20si%20at,ene%20av%20foreldrene%20hele%20oppveksten.>

Persson, M. (2021). *Hvordan skrive litteraturgjennomgang?: En praktisk guide.* Universitetsforlaget.

Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode: for masterstudenter i lærerutdanning.* Cappelen Damm Akademisk.

Potter, D. (2010). Psychosocial Well-Being and the Relationship Between Divorce and Children's Academic Achievement. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 933-946.

<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00740.x>

Russell, A., & Saebel, J. (1997). Mother–Son, Mother–Daughter, Father–Son, and Father–Daughter: Are They Distinct Relationships? *Developmental Review*, 17(2), 111-147.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1006/drev.1996.0431>

Seland, I., Vibe, N., & Hovdhaugen, E. (2013). *Evaluering av nasjonale prøver som system* (4/2013). NIFU.

Skog, O.-J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener: En regresjonsbasert tilnærming* (2 ed.). Gyldendal Norsk Forlag.

Statistisk Sentralbyrå. (2024). Hva sier statistikken om skilsmisse i Norge?

<https://www.ssb.no/befolkning/barn-familier-og-husholdninger/statistikk/ekteskap-og-skilsmisser/artikler/hva-sier-statistikken-om-skilsmisse-i-norge#:~:text=For%20selv%20om%20skilsmisseratene%20samlet,en%20%C3%B8kn ing%20p%C3%A5%2023%20prosent.>

Teachman, J. D., Paasch, K., & Carver, K. (1996). Social capital and dropping out of school early. *Journal of Marriage and the Family*, 58(3), 773-783.

<https://doi.org/10.2307/353735>

Utdanningsdirektoratet. (2023). Kva er nasjonale prøver? <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/nasjonale-prover/om-nasjonale-prover/>

von Simson, K., & Umblijs, J. (2019). Boforhold og velferd. *Institutt for samfunnsforskning*, 2019:2.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg

Script for analyse av nasjonale prøver i 5. trinn

```
create-dataset Benjamin
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_STATUSKODE 2016-01-01 as status16
keep if status16=="1"
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
generate jente = 0
replace jente = 1 if kjonn == '2'
import fdb25/BEFOLKNING_FOEDSELS_AAR_MND as faarmnd
generate faar = int(faarmnd/100)
keep if faar==2005
summarize

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16
tabulate famtyp16
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13
tabulate famtyp13
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13

import fdb25/BEFOLKNING_MOR_FNR as mor_fnr
import fdb25/BEFOLKNING_FAR_FNR as far_fnr

create-dataset mordata
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
```

```
keep if kjonn == '2'
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16_mor
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16_mor
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16_mor
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13_mor
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13_mor
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13_mor
```

```
import fdb25/NUDB_BU 2016-09-30 as utdmor
```

```
generate utd1mor = substr(utdmor,1,1)
```

```
destring utd1mor, force
```

```
import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2016-01-07 as innt_mor_16
```

```
import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2013-01-07 as innt_mor_13
```

```
recode innt_mor_13 innt_mor_16 (missing = 0)
```

```
merge famtyp13_mor famnr13_mor antbarn13_mor famtyp16_mor famnr16_mor antbarn16_mor  
utd1mor innt_mor_13 innt_mor_16 into Benjamin on mor_fnr
```

```
create-dataset fardata
```

```
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
```

```
keep if kjonn == '1'
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16_far
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16_far
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16_far
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13_far
```

```
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13_far
```

```

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13_far

import fdb25/NUDB_BU 2016-09-30 as utdfar
generate utd1far = substr(utdfar,1,1)
destring utd1far, force

import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2016-01-07 as innt_far_16
import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2013-01-07 as innt_far_13

recode innt_far_13 innt_far_16 (missing = 0)

merge famtyp13_far famnr13_far antbarn13_far famtyp16_far famnr16_far antbarn16_far utd1far
innt_far_13 innt_far_16 into Benjamin on far_fnr

use Benjamin

generate likmor16 = 1 if famtyp16 == famtyp16_mor & antbarn16 == antbarn16_mor
generate likmor13 = 1 if famtyp13 == famtyp13_mor & antbarn13 == antbarn13_mor

generate likfar16 = 1 if famtyp16 == famtyp16_far & antbarn16 == antbarn16_far
generate likfar13 = 1 if famtyp13 == famtyp13_far & antbarn13 == antbarn13_far

recode likmor13 likmor16 likfar13 likfar16 (missing = 0)
generate beggefor16=likmor16+likfar16
generate beggefor13=likmor13+likfar13

tabulate beggefor16 beggefor13

recode innt_mor_16 (92576/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt16_mor)
recode innt_mor_13 (85245/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt13_mor)

recode innt_far_16 (92576/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt16_far)

```

```
recode innt_far_13 (85245/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt13_far)
```

```
summarize
```

```
// Vi legger til data om resultatene fra nasjonale pr ver i 5. klasse
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPLES05 as lesing
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPENG05 as engelsk
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPREG05 as regning
```

```
generate nasjpr5=(lesing+engelsk+regning)/3
```

```
drop lesing engelsk regning
```

```
// Omkoding av foreldrenes utdanningsniv
```

```
recode utd1mor (0 1 2 9 = 0) (3 = 1.5) (4 = 3) (5 = 4) (6 = 6) (7 = 8) (8 = 10)
```

```
recode utd1far (0 1 2 9 = 0) (3 = 1.5) (4 = 3) (5 = 4) (6 = 6) (7 = 8) (8 = 10)
```

```
summarize
```

```
recode utd1far (missing = 0)
```

```
recode utd1mor (missing = 0)
```

```
summarize
```

```
tabulate beggefor16 beggefor13
```

```
keep if beggefor16>0 & beggefor13>0
```

```
recode beggefor16 (1=1) (2=0), generate(enefor16)
```

```
recode beggefor13 (1=1) (2=0), generate(enefor13)
```

```
tabulate beggefor16, cellpct
```

```
tabulate enefor16, cellpct
```

```
tabulate likmor16, cellpct
```

```
tabulate likfar16, cellpct
```

```
tabulate likmor13, cellpct
```

```
tabulate likfar13, cellpct
```

```
recode likmor16 (1=0) (0=1), generate(kunfar16)
recode likfar16 (1=0) (0=1), generate(kunmor16)
recode likmor13 (1=0) (0=1), generate(kunfar13)
recode likfar13 (1=0) (0=1), generate(kunmor13)
summarize
```

```
summarize innt_mor_16 if yrkakt16_mor==1, iqr
summarize innt_far_16 if yrkakt16_far==1, iqr
```

```
summarize innt_mor_13 if yrkakt13_mor==1, iqr
summarize innt_far_13 if yrkakt13_far==1, iqr
```

```
recode nasjpr5 (0 = .)
```

```
recode innt_mor_16 (-100000000/360000=1) (360000/467000=2) (467000/580000=3)
(580000/3000000000=4), generate(inntpos16_mor)
```

```
recode innt_far_16 (-100000000/493000=1) (493000/629000=2) (629000/846000=3)
(846000/3000000000=4), generate(inntpos16_far)
```

```
recode innt_mor_13 (-100000000/314000=1) (314000/411000=2) (411000/513000=3)
(513000/3000000000=4), generate(inntpos13_mor)
```

```
recode innt_far_13 (-100000000/454000=1) (454000/578000=2) (578000/780000=3)
(780000/3000000000=4), generate(inntpos13_far)
```

```
recode inntpos13_mor inntpos16_mor inntpos13_far inntpos16_far (missing=1)
```

```
generate siste3_16=enefor16-enefor13
```

```
recode siste3_16 (-1=0)
```

```
tabulate siste3_16
```

```
summarize jente nasjpr5 enefor16 siste3_16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
inntpos16_mor inntpos16_far
```

```
histogram nasjpr5, percent
```

```
regress nasjpr5 enefor16 jente
regress nasjpr5 enefor16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr5 enefor16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr5 enefor16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor
i.inntpos16_far
```

```
// Vi lager egne dummy-variabler for de som har v r t eneforeldre barn i mer enn 3 r og de som har v r t
det i mindre enn 3 r
```

```
generate mer3_16 = enefor16-siste3_16
summarize enefor16 mer3_16 siste3_16
```

```
regress nasjpr5 mer3_16 siste3_16 jente
regress nasjpr5 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr5 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr5 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
i.inntpos16_mor i.inntpos16_far
```

```
// Vi sammenligner de som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 jente
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
i.inntpos16_mor i.inntpos16_far
```

```
//Vi sammenligner gutter og jenter - først gutter:
```

```
regress nasjpr5 enefor16 if jente==0
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far if jente==0
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==0
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor
i.inntpos16_far if jente==0
```

```
//Vi sammenligner gutter og jenter - s jenter:
```

```
regress nasjpr5 enefor16 if jente==1
```

```
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far if jente==1
```

```
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==1
```

```
regress nasjpr5 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==1
```

```
tabulate kunmor16 jente
```

```
tabulate kunfar16 jente
```

```
// Vi sammenligner f rst gutter som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 if jente==0
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far if jente==0
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==0
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==0
```

```
// Vi sammenligner dernest jenter som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 if jente==1
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far if jente==1
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==1
```

```
regress nasjpr5 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==1
```


Script for analyse av nasjonale prøver i 8. trinn

```
create-dataset Benjamin
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_STATUSKODE 2016-01-01 as status16
keep if status16=="1"
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
generate jente = 0
replace jente = 1 if kjonn == '2'
import fdb25/BEFOLKNING_FOEDSELS_AAR_MND as faarmnd
generate faar = int(faarmnd/100)
keep if faar==2002
summarize

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16
tabulate famtyp16
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13
tabulate famtyp13
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13

import fdb25/BEFOLKNING_MOR_FNR as mor_fnr
import fdb25/BEFOLKNING_FAR_FNR as far_fnr

create-dataset mordata
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
keep if kjonn == '2'
```

```

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16_mor
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16_mor
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16_mor

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13_mor
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13_mor
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13_mor

import fdb25/NUDB_BU 2016-09-30 as utdmor
generate utd1mor = substr(utdmor,1,1)
destring utd1mor, force

import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2016-01-07 as innt_mor_16
import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2013-01-07 as innt_mor_13

recode innt_mor_13 innt_mor_16 (missing = 0)

merge famtyp13_mor famnr13_mor antbarn13_mor famtyp16_mor famnr16_mor antbarn16_mor
utd1mor innt_mor_13 innt_mor_16 into Benjamin on mor_fnr

create-dataset fardata
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
keep if kjonn == '1'

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2016-01-01 as famtyp16_far
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2016-01-01 as antbarn16_far
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2016-01-01 as famnr16_far

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2013-01-01 as famtyp13_far
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2013-01-01 as antbarn13_far
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2013-01-01 as famnr13_far

```

```

import fdb25/NUDB_BU 2016-09-30 as utdfar
generate utd1far = substr(utdfar,1,1)
destring utd1far, force

import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2016-01-07 as innt_far_16
import fdb25/INNTEKT_WYRKINNT 2013-01-07 as innt_far_13

recode innt_far_13 innt_far_16 (missing = 0)

merge famtyp13_far famnr13_far antbarn13_far famtyp16_far famnr16_far antbarn16_far utd1far
innt_far_13 innt_far_16 into Benjamin on far_fnr

use Benjamin

generate likmor16 = 1 if famtyp16 == famtyp16_mor & antbarn16 == antbarn16_mor
generate likmor13 = 1 if famtyp13 == famtyp13_mor & antbarn13 == antbarn13_mor

generate likfar16 = 1 if famtyp16 == famtyp16_far & antbarn16 == antbarn16_far
generate likfar13 = 1 if famtyp13 == famtyp13_far & antbarn13 == antbarn13_far

recode likmor13 likmor16 likfar13 likfar16 (missing = 0)
generate beggefor16=likmor16+likfar16
generate beggefor13=likmor13+likfar13

tabulate beggefor16 beggefor13

recode innt_mor_16 (92576/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt16_mor)
recode innt_mor_13 (85245/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt13_mor)

recode innt_far_16 (92576/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt16_far)
recode innt_far_13 (85245/30000000=1) (*=0), generate(yrkakt13_far)

```

```
summarize
```

```
// Vi legger til data om resultatene fra nasjonale pr ver i 8. klasse
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPLES08 as lesing
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPENG08 as engelsk
```

```
import fdb25/NUDB_NP_SKALAPOENG_NPREG08 as regning
```

```
generate nasjpr8=(lesing+engelsk+regning)/3
```

```
drop lesing engelsk regning
```

```
// Omkoding av foreldrenes utdanningsniv
```

```
recode utd1mor (0 1 2 9 = 0) (3 = 1.5) (4 = 3) (5 = 4) (6 = 6) (7 = 8) (8 = 10)
```

```
recode utd1far (0 1 2 9 = 0) (3 = 1.5) (4 = 3) (5 = 4) (6 = 6) (7 = 8) (8 = 10)
```

```
summarize
```

```
recode utd1far (missing = 0)
```

```
recode utd1mor (missing = 0)
```

```
summarize
```

```
tabulate beggefor16 beggefor13
```

```
keep if beggefor16>0 & beggefor13>0
```

```
recode beggefor16 (1=1) (2=0), generate(enefor16)
```

```
recode beggefor13 (1=1) (2=0), generate(enefor13)
```

```
tabulate beggefor16, cellpct
```

```
tabulate enefor16, cellpct
```

```
tabulate likmor16, cellpct
```

```
tabulate likfar16, cellpct
```

```
tabulate likmor13, cellpct
```

```
tabulate likfar13, cellpct
```

```
recode likmor16 (1=0) (0=1), generate(kunfar16)
```

```
recode likfar16 (1=0) (0=1), generate(kunmor16)
```

```
recode likmor13 (1=0) (0=1), generate(kunfar13)
```

```
recode likfar13 (1=0) (0=1), generate(kunmor13)
```

```
summarize
```

```
summarize innt_mor_16 if yrkakt16_mor==1, iqr
```

```
summarize innt_far_16 if yrkakt16_far==1, iqr
```

```
summarize innt_mor_13 if yrkakt13_mor==1, iqr
```

```
summarize innt_far_13 if yrkakt13_far==1, iqr
```

```
recode nasjpr8 (0 = .)
```

```
recode innt_mor_16 (-100000000/360000=1) (360000/467000=2) (467000/580000=3)  
(580000/3000000000=4), generate(inntpos16_mor)
```

```
recode innt_far_16 (-100000000/493000=1) (493000/629000=2) (629000/846000=3)  
(846000/3000000000=4), generate(inntpos16_far)
```

```
recode innt_mor_13 (-100000000/314000=1) (314000/411000=2) (411000/513000=3)  
(513000/3000000000=4), generate(inntpos13_mor)
```

```
recode innt_far_13 (-100000000/454000=1) (454000/578000=2) (578000/780000=3)  
(780000/3000000000=4), generate(inntpos13_far)
```

```
recode inntpos13_mor inntpos16_mor inntpos13_far inntpos16_far (missing=1)
```

```
generate siste3_16=enefor16-enefor13
```

```
recode siste3_16 (-1=0)
```

```
tabulate siste3_16
```

```
summarize jente nasjpr8 enefor16 siste3_16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far  
inntpos16_mor inntpos16_far
```

```
histogram nasjpr8, percent
```

```
regress nasjpr8 enefor16 jente
regress nasjpr8 enefor16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr8 enefor16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr8 enefor16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor
i.inntpos16_far
```

```
// Vi lager egne dummy-variabler for de som har vært eneforeldre barn i mer enn 3 år og de som har vært
det i mindre enn 3 år
```

```
generate mer3_16 = enefor16-siste3_16
summarize enefor16 mer3_16 siste3_16
```

```
regress nasjpr8 mer3_16 siste3_16 jente
regress nasjpr8 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr8 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr8 mer3_16 siste3_16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
i.inntpos16_mor i.inntpos16_far
```

```
// Vi sammenligner de som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 jente
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 jente utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far
i.inntpos16_mor i.inntpos16_far
```

```
//Vi sammenligner gutter og jenter - først gutter:
```

```
regress nasjpr8 enefor16 if jente==0
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far if jente==0
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==0
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor
i.inntpos16_far if jente==0
```

```
//Vi sammenligner gutter og jenter - s jenter:
```

```
regress nasjpr8 enefor16 if jente==1
```

```
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far if jente==1
```

```
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==1
```

```
regress nasjpr8 enefor16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==1
```

```
tabulate kunmor16 jente
```

```
tabulate kunfar16 jente
```

```
// Vi sammenligner f rst gutter som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 if jente==0
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far if jente==0
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==0
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==0
```

```
// Vi sammenligner dernest jenter som bor kun med mor og kun med far
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 if jente==1
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far if jente==1
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far if jente==1
```

```
regress nasjpr8 kunmor16 kunfar16 utd1mor utd1far yrkakt16_mor yrkakt16_far i.inntpos16_mor  
i.inntpos16_far if jente==1
```

Script for historisk utvikling av barn som bor med én forelder

Følgende skript ble brukt for å finne hvor mange barn på 14 år som bor med 1 eller 2 foreldre. Skriptet ble justert for hvert år, kun datoene og fødselsår ble endret. Under vises skriptet for 2011 (kull født 1997).

```
create-dataset Benjamin
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_STATUSKODE 2011-01-01 as status11
keep if status11=="1"
import fdb25/BEFOLKNING_FOEDSELS_AAR_MND as faarmnd
generate faar = int(faarmnd/100)
keep if faar==1997

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2011-01-01 as famtyp11
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2011-01-01 as antbarn11
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2011-01-01 as famnr11

import fdb25/BEFOLKNING_MOR_FNR as mor_fnr
import fdb25/BEFOLKNING_FAR_FNR as far_fnr

create-dataset mordata
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
keep if kjonn == '2'

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2011-01-01 as famtyp11_mor
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2011-01-01 as antbarn11_mor
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2011-01-01 as famnr11_mor

merge famtyp11_mor famnr11_mor antbarn11_mor into Benjamin on mor_fnr
```



```
create-dataset fardata
require no.ssb.fdb:25 as fdb25
import fdb25/BEFOLKNING_KJOENN as kjonn
keep if kjonn == '1'

import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMTYP 2011-01-01 as famtyp11_far
import fdb25/BEFOLKNING_BARN_I_HUSH 2011-01-01 as antbarn11_far
import fdb25/BEFOLKNING_REGSTAT_FAMNR 2011-01-01 as famnr11_far

merge famtyp11_far famnr11_far antbarn11_far into Benjamin on far_fnr

use Benjamin
generate likmor11 = 1 if famtyp11 == famtyp11_mor & antbarn11 == antbarn11_mor
generate likfar11 = 1 if famtyp11 == famtyp11_far & antbarn11 == antbarn11_far
recode likmor11 likfar11 (missing = 0)

generate beggefor11=likmor11+likfar11

tabulate beggefor11
```

Tallene bak figur 1 og 2

Antall 14-åringer som bor med 1 forelder	
År	Antall
2005	20365
2006	20166
2007	20131
2008	20158
2009	20524
2010	21132
2011	20700
2012	20129
2013	20238
2014	20058
2015	19121
2016	18444
2017	18656
2018	18614
2019	18460
2020	19398
2021	19376
2022	19913
2023	20338

14-åringer som bor med 1 eller 2 foreldre, prosent av totalt kull		
År	en forelder	to foreldre
2005	32,13 %	66,77 %
2006	32,09 %	66,71 %
2007	32,37 %	66,39 %
2008	32,10 %	66,68 %
2009	32,33 %	66,26 %
2010	32,75 %	65,82 %
2011	32,56 %	65,79 %
2012	32,37 %	66,11 %
2013	32,05 %	66,52 %
2014	31,71 %	66,76 %
2015	31,35 %	67,04 %
2016	30,59 %	67,67 %
2017	30,11 %	68,10 %
2018	29,65 %	68,81 %
2019	29,41 %	69,02 %
2020	30,04 %	68,32 %
2021	30,07 %	68,35 %
2022	30,01 %	68,40 %
2023	29,90 %	68,37 %